

od leta
1895

PLANINSKI vestnik

Revija za ljubitelje gora
glasilo Planinske zveze Slovenije

103. letnik
September 2003

9

Brezpotja

cena 700 SIT

Janko Mlakar

Madeira

Podori v visokih
alpskih stenah

9 770350 434008

Nekaj je v zraku...

Za Jalovcem se kuha nevihta.

Izpostavljen greben ni najvarnejši kraj, ko zagrmi in naokoli sikajo strele. Treba bo poiskati zavetje...

PRIVOŠČITE SVOJIM NOGAM NAJBOLJŠE!

MEINDL**Bridgedale®**

air
REVOLUTION®
by Meindl

Serijo čevljev Air Revolution® odlikuje izboljšana paropropustnost, kot smo je vajeni sicer pri obutvi z membrano goretex®. Pot, ki ostaja v čevlju, vpijata jezik in poseben vložek, ki ju ob koncu hoje enostavno potegnemo iz čevlja ter osušimo.

Vodoodporni, udobni in trpežni čevlji serije Air Revolution® so tehnološko dovršen izdelek, a za zaščito pred strelami bomo morali poskrbeti sami.

AIR REVOLUTION LOW

Nizki športni čevlji

Priporočene nogavice:

BRIDGEDALE GTX TRAIL

AIR REVOLUTION 2.0

Lahki pohodniški čevlji

Priporočene nogavice:

BRIDGEDALE LIGHT HIKER

AIR REVOLUTION 3.0

Lahki pohodniški čevlji

Priporočene nogavice:

BRIDGEDALE LIGHT HIKER

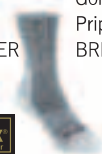
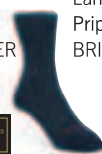
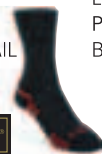

AIR REVOLUTION 7.0 PRO

Gorniški čevlji za zahtevnejše ture

Priporočene nogavice:

BRIDGEDALE GTX SUMMIT

PRODAJNA MESTA MEINDL

Ljubljana: POHODNIK
TOMAS SPORT [City Park,
Čopova, Mestni trg]
HERVIS [Vič, City Park]
ELAN [Rudnik]
ANNAPURNA WAY
Kranj: ELAN
HERVIS

Bled: KOALA SPORT
Kranjska Gora: KEJŽAR
Kamnik: ELAN
Nova Gorica: ELAN ŠPORT
Novo mesto: ALP SPORT
Trbovlje: BOGO ŠPORT
Celje: HERVIS

PRODAJNA MESTA BRIDGEDALE

Vse trgovine: ELAN
HERVIS
SPORT 2000
TOMAS SPORT
PROMONTANA
ALP KOMERC

in – Ljubljana: POHODNIK
NAMA
ANNAPURNA WAY
Bled: KOALA SPORT
Kranjska Gora: KEJŽAR
Kobarid: SPORTLAND
Trbovlje: BOGO ŠPORT
GOLTES

Ekskluzivni zastopnik in distributer blagovne znamke MEINDL v Sloveniji je podjetje LOGOS TREND, d. o. o. / www.logos-trend.si

tel.: 01 / 83 11 665 / logos.trend@k2.net

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:

Glasilo Planinske zveze Slovenije
ISSN 0350-4344
Izhaja enkrat na mesec, julija kot dvojna številka.
Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugod.

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorčakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
tel. 01 4345686
faks 01 4345691
e-pošta: pv@pzs.si
<http://www.planinski-vestnik.com>

Vladimir Habjan

(odgovorni urednik)

UREDNIŠKI ODBOR:

Marjan Bradeško, Marjeta Keršič – Svetel, Andrej Mašera, Mateja Pate, Emil Pevec (tehnični urednik), Andrej Stritar (namestnik odgovornega urednika), Tone Škarja, Adi Vidmajer

LEKTORIRANJE:

Katarina Minatti, Tinka Kos, Mojca Volkar

ZASNOVA IN OBLIKOVANJE:

Kojetaj, d.o.o.

PRIPRAVA ZA TISK:

Studio CTP, d.o.o.

TISK:

DELO tiskarna, d.d.

NAKLADA: 5100

Prispevke, napisane z računalnikom, pošljajte natisnjene in po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri A banki, d. d., Ljubljana. Naročnina: 6000 SIT, 50 EUR za tujino, posamezna številka 700 SIT. Članarina PZS za člane A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova s tiskanimi črkami navedite tudi stari naslov. Upoštevanje samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez soglasja izdajatelja ni dovoljeno. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaravnih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.

Naslovnica: Mangart z Jalovca
(foto: Stane Klemenč)

Povabilo na proslavo v Vrata

Piše: Alojzija Korbar Tacar

Povabilo je vedno namenjeno prijateljem, sorodnikom po krvi in duši, poslovnim partnerjem, somišljenikom ter vsem, ki so jim blizu podobne stvari kot nam in se zaradi njih družimo med seboj.

To povabilo torej pišem vsem Vam, ki ste člani planinske družine in ljubite gore tako kot jaz. To praznovanje pa je nekaj posebnega zato, ker nam vsem govori o poti, ki jo je slovensko planinsko ljudstvo prehodilo v minulih 110 letih.

Kako daleč je to obdobje, lahko merimo po različnih merilih. Je to življenjska raven, ki je bila takrat veliko nižja kot danes? Je to narodova samobitnost, ki je hotela biti svobodna vsaj tam, kjer smo vsi enako majhni v primerjavi z neskončno mogočnostjo gora? Je to upor proti tujcem, ki so nam toliko jemali in tako malo dali? Je to le zavetje narave, ki je vedno znala pokazati svoj pravi obraz, pa naj je bila to svežina jasnega jutra, modrina neba ali težki polmrak pred nevihto?

Vsako izmed teh vprašanj ima lahko več odgovorov že zato, ker smo si ljudje tako različni med seboj, pa vendar tudi tako podobni.

Nekateri si želimo jutro pozdraviti visoko na gori, spremljati prelivanje barv, ki se sprehajajo po nebu, po vrhovih, stenah in se plazijo iz dolin, barv prebujajočih se mest, ki zaspano dolino počasi dvigajo v nov dan; drugi pa tišino prebujanja raje zamenjajo z vrvežem skupin-

skih pohodov. Tako prvi kot drugi pa se prebijamo od koraka do koraka, od ure do ure, od doma na vrh in nazaj. Doživljamo krize svojih lastnih teles, zmagoslavje duha, kratkost svojega obstoja in neskončnost podob iz narave. Tako kot se širina gore od vznožja proti vrhu zoži, da mu pogosto ostane le nekaj kvadratnih metrov, tako tudi naše življenje z vso intenzivnostjo doživi najlepše trenutke prav na vrhu. Korak se ustavi, srce umiri, pogled zaplava med pobočji proti dolini in pozdravi sosednje vrhove. Je to tisti vzvod, ki nas mami kot magnet iz našega vsakdanjika proti vrhovom? To spoznanje, da ljubimo vse, kar nas osrečuje, se iz roda v rod ne spremeni. Njegov čar danes povsem enako prevzame kot pred 110 leti.

Kako nesebični znamo biti med sabo v gorah, vemo tisti, ki smo že pomagali in bili deležni pomoči. Pomoč pa ni le dejanje, ki se dogaja v nedrjih višin. Pomoč se lahko kaže na več načinov. Nekateri so gradili planinske postojanke, drugi ljudi. Pri tem ne smemo pozabiti na vzgojo glede planinskih tehnik in zavesti, vzgojo za varovanje narave, ki nas mora preživeti v enaki podobi.

Ta proslava v Vratih je za vse tiste, ki so postavljali temelje slovenskega planinstva, za vse graditelje, vizionarje, voditelje zvez, planinskih društev, komisij, za vse ljubitelje planin, da se jih spomnimo in se jim zahvalimo. Njihova dela jih trgajo pozabi časa. Ta dela ostajajo v obliki planinskih postojank, planinskih poti, fotografij in besed, prelitih na papir.

Pridite na proslavo tudi zaradi tistih, ki so vtikani v svoje vrhove po vsej Sloveniji. To nas veže kot nevidna nit. Veselimo se srečanja ob vznožju našega simbola - očaka Triglava, ki nam kliče: »Dobrodošli!«

4-9

AKTUALNA TEMA

Brezpotja (4)

Ko nam poti ne določajo rdeče-bele markacije

»Kaj pa moji ljubi brezpotniki, ki sem jim že v prvi izdaji vodnika naložil toliko dela? Moram reči, da so se kar lepo namnožili - z veseljem in nemalokrat jih srečujem na Pelcih, na Martuljskih grebenih, v samotah Fužinskih planin idr. Do teh pustolovskih ljubiteljev alternativnega planinstva čutim posebno naklonjenost, saj imajo najčistejši odnos do gora in se tudi zavedajo, da so tovrstni užitki dosegljivi le v neomažeževani naravi.«

(Tine Mihelič)

Vladimir Habjan

10-20

AKTUALNA TEMA

Po jugovzhodnem grebenu na Kaptanovo glavo (10)

Naravnost proti Brani

Martuljska kraljica (14)

Dvakrat na Veliko Ponco

Po srnjih poteh (18)

Barvit jesenski dan nad Jezerskim

Milenko Arnejšek - Prle, str. 10
Gregor Gartner, str. 14
Ivan Dobnik, str. 18

21-25

PLANINSTVO

Sto deset let slovenskega planinstva (21)

Proslava ob visokem jubileju

»Tukaj bo pot!« (23)

Pol stoletja slovenske poti na Mangart

Franč Ekar, str. 21
Žarko Rovšček, str. 23

NAŠA SMER

48-50

Smer Humar-Škarja v Planjavi

NOVICE IZ VERTIKALE

51-54

Nova meja v naših gorah
Velike alpske smeri
Začetni alpinistični tečaj v kopni skali 2003

PISMA BRALCEV

55

Pismo bralca

26–33

PLANINSTVO

Madeira (26)

Na otoku z gorato
notranjostjo in raj-
skimi vrtovi

Janko Mlakar (30)

Pol stoletja od smrti
znamenitega gornika

Z mojega Kovka (32)

Vse tisto plavo tam
po obrobjih

Irena Cerar Drašler, str. 26
Andrej Mašera, str. 30
Rafael Terpin, str. 32

34–41

ŽIVLJENJE GORA

Podori v visokih alpskih stenah (34)

Podnebne spremembe
spreminjajo obličje
gora

Radar na Matajurju (37)

Radar no grazie –
radar ne hvala

Julijske Alpe (40)

Biosferni rezervat

Tomaž Vrhovec, str. 34
Igor Maher, str. 37
Marjeta Kersič - Svetel, str. 40

42–47

ALPINIZEM

Brezpogojna norost (42)

Slovenci načrtali
novo smer v peru-
jskih Andih

»Še sem živ!« (46)

Stena počaka,
tokrat bom tudi jaz

Matej Mejovšek, str. 42
Emil Pevec, str. 46

LITERATURA

55-58

Julijske Alpe
Odstiranje starodavnih poti
Hribi nad mesti

NOVICE IN OBVESTILA

58-64

Doživetja v planinskem taboru
Mednarodni gorski muzej v Nepalu
Ob jubileju prenovljena koča na Loki pod Raduho

A photograph of a mountain landscape. In the foreground, a dark, shadowed slope leads up to a sunlit mountain trail. Two hikers are visible on the trail, ascending towards a series of jagged, rocky mountain peaks. The sky is a clear, vibrant blue. The overall scene conveys a sense of adventure and outdoor recreation.

Brezpotja

Ko nam poti ne določajo rdeče-bele markacije

Besedilo in Fotografije: Vladimir Habjan

Bricelj, Morež in Bedinji vrh v Loški steni

... »Upam tudi, da bo knjiga opogumila marsikoga, ki si doslej ni upal stopiti z markirane poti. Na brezpotnem svetu je stik z naravo intenzivnejši kot na označenih poteh. Hoja po brezpotju pomeni akcijo, planinec ne prepušča vodstva vrsti rdečih znamenj, temveč sam prevzame pobudo. Na brezpotnem svetu bo lahko zrastle tista, pri nas žal tako maloštevilna vrsta planincev, ki pomeni vmesno stopnjo med obiskovalci markiranih poti in alpinisti ...« To so besede avtorja Tineta Miheliča iz prve izdaje planinskega vodnika Julijske Alpe leta 1974. Preberimo, kaj nam piše osemnajst let pozneje: »Kaj pa moji ljubi brezpotniki, ki sem jim že v prvi izdaji vodnika naložil toliko dela? Moram reči, da so se kar lepo namnožili - z veseljem in nemalokrat jih srečujem na Pelcih, na Martuljskih grebenih, v samotah Fužinskih planin idr. Do teh pustolovskih ljubiteljev alternativnega planinstva čutim posebno naklonjenost, saj imajo najčistejši odnos do gora in se tudi zavedajo, da so tovrstni užitki dosegljivi le v neomadeževani naravi.« Tole je malce nenavaden začetek uvodnega prispevka aktualne teme, pa kaj bi izumljal kaj novega, če nam Tine tako kratko in jedrnatno pove skoraj vse, kar je za uvod potrebno.

Na pot, kjer ni poti

Kaj je pravzaprav brezpotje? Strogo gledano je to predvsem tisti gorski svet, v katerem ni nobenih poti, obstajajo sicer lahko stečine divjadi ali ostan-

ki steza, po večini pa je neshojeno. Po drugi strani pa si kot brezpotje pravzaprav predstavljamo tudi bolj ali manj uhojene poti, ki pa niso označene s Knafeljčevimi markacijami - to je namreč uradna oznaka markirane poti (nekatero poti so sicer markirane tudi »po domače« s črtami, krogci in podobnim, kar sicer ne šteje za »uradno« markiranje, nam pa sledenje poti vsekakor olajša). Če povzamem: s hojo po brezpotju mislimo torej na vsako hojo zunaj markiranih poti, ki so označene s Knafeljčevimi markacijami. Po zahtevnosti brezpotje podobno kot označene poti delimo na nezahtevno (lahko), zahtevno in zelo zahtevno ter nemarkirane poti na nezahtevne, zahtevne in zelo zahtevne.

Ali obstaja kategorizacija slovenskih brezpotij in nemarkiranih poti? Uradne ni, nekaj v zvezi s tem pa se le dogaja. Pri Planinski zvezi Slovenije se ukvarja s tem Odbor za kategorizacijo, ki (sicer v vodniške namene) sestavlja takšno kategorizacijo, vendar ta javnosti za zdaj (še) ni dostopna. Upajmo, da nekoč bo, saj je to za uporabnika pomemben podatek. Trenutno je treba priznati, da ima založba Sidarta s svojimi vodniki še najboljši katalog brezpotij in nemarkiranih poti, težava pa je v tem, da je ocena težavnosti prepuščena avtorju vodnika, to pa seveda pomeni subjektivno mnenje (ne glede na odličnost vodnikov Planinske založbe Julijske Alpe in Karavanke nobeden izmed njih ne uporablja dosledno »uradne« delitve zahtevnosti, vodnik Kamniško-Savinjske Alpe, ki je v pripravi, pa jo bo že upošteval).

Zakaj se odločimo, da se bomo poslovlili od markiranih poti, je vprašanje, s katerim se tu ne bom ukvarjal. Poti, po katerih hodimo, so zelo različne. Nekateri, še preden »shodijo«, že plezajo težke smeri, drugi imajo bolj običajno pot: od lahkega k zahtevnejšemu, to pomeni: od markiranih poti v brezpotja in morda pozneje še v plezalne smeri. Vsekakor nam je verjetno vsem skupno to, da nas hoja samo po markiranih poteh prej ali slej ne zadovoljuje več, morda nas celo moti. Po markiranih poteh je namreč vse preveč vedenja, ki ne sodi v gore (t. i. dolinska »kultura« v gorah).

Gremo na poskusno turo

Kako se lotimo brezpotij, kaj vse moramo vedeti in kaj vse poznati, preden se odpravimo na

Lašči pod Plaskim Voglom – daleč od markiranih poti

pot, po kateri nas ne bodo vodile zanesljive markacije? Vsekakor moramo biti bolj izkušeni. To pomeni, da moramo imeti več znanja o gorstvih, orientaciji, vremenu, tehniki gibanja, opreми, nevarnostih in še čem. Preveč pogumni ne smemo biti, preveč »cagavi« pa tudi ne. V začetku se lotimo lažjih ciljev, šele pozneje zahtevnejših. Še vedno velja staro reklo: v lepem vremenu in ugodnih razmerah je vedno lažje kot v neugodnih. Ko nas zagrne megla, se pokažejo naše orientacijske sposobnosti, ko je skala mokra, plezalske in tako naprej. Kje dobiti vsa ta znanja? Načinov je več, izbira pa prepuščena nam. Lahko le beremo gorniške priročnike, v katerih je zapisana vrsta koristnih napotkov, lahko se udeležimo tečajev, ki jih po večini organizirajo planinska društva in različni organizatorji pri Planinski zvezi, lahko se celo vključimo v alpinistično šolo.

Obstaja vrsta znamenj, ki nam pomagajo pri sledenju poti in nas pripeljejo do zelenega cilja. Prostora za naštevaje vsega tega je tu premalo, zato bom uporabil primer, ki vam bo to morda nazorneje prikazal. Pred kratkim sem opravil brezpotno turo, odpravil sem se k slapu Čedca nad Jezerskim in našel prehod na Vratca (1802 m) na severnem grebenu Kočne, kamor sicer vodi markirana pot od Češke koče. Kako sem sploh vedel, da je tam prehod? Preprosto, letos sem že bil na Vratcih in sem v vpisni knjigi videl, da tam hodijo. Potem sem v plezalnem vodniku Jezersko našel skromen opis lovskega prehoda desno od slapa. Kaj vse vzeti s sabo? To je odvisno od tega, česa smo sposobni. V začetku je seveda treba imeti npr. več opreme za varovanje, pozneje - ko smo bolj izkušeni - pa manj. Brez čelade pa se ne odpravim skoraj nikamor več.

Že od daleč sem si dobro ogledal teren desno od Čedce, pa tudi nadaljevanje. Nakazovali so se prehodi v sicer precej razčlenjenem, a ne lahko prehodnem svetu. Skromna stezica se je v gručnati grapi, po kateri ves čas kaj »leti«, izgubila, višje pa sem jo v travnatem svetu redkega gozda spet našel. Sledenje do vrha, kjer je prostrano melišče, ni bilo lahko. Čemu sem posvečal pozornost? Najprej sledem, kje hodijo - te so bile bolj kot stezi podobne gamsji stečini - postavljenim možicem, požaganim vejam, nekaj dilem pri nadaljevanju poti so rešile sledi čevljev na skalah, pa

sveže sledi na drobnem rdečem melišču in še kaj. Na vrhu se je odkril prav prijeten svet redkih macesnov in travic pod strmim Velikim kupom. Čez prostrana melišča sem se odpravil na levo; tam naj bi bil prehod navzgor. Že na prvi večji skali me je pričakal majhen možic, ki je potrdil pravo smer. Od tam se do Vratc ni več videlo, ker je pogled zakrival strmi skok. Sledil je vstop v zahtevnejši svet, možica pa od nikoder. Zato je bilo treba že od daleč načrtovati predviden potek vzpona, saj je od blizu to precej težje. Po najlažje prehodnem svetu sem plezal navzgor, dokler me na majhnem gre-

Špegovec pod Kočno, zadaj Grintovec

benčku ni spet razveselil možic. Pot je torej prava, le naprej! Pred mano je bilo vedno več ruševja; to je bil znak, da »stena« popušča in da bo zgoraj laže. Kmalu sem naletel na požagane veje, ki so mi spet nakazale pravo smer. Čez dokaj strm svet sem se vzel do bolj razglednega travnatega pobočja, na katerem se je odkril lahek prehod na greben.

Kako nazaj? Zakaj pa ne kar po grebenu do Špegovca, pot do tega vrha že poznam! Žal sem imel opis tega grebena, ki mi ga je dal poznavalec teh krajev, doma in ne pri sebi (napaka!). Z Vratc sem si ogledal možnost prehoda z grebena nazaj v Makekovo Kočno, kjer sem imel avto. Polno je skokov, prav med Špegovcem in sosednjim Visokim vrhom pa gozdnato pobočje nakazuje edino(?) možnost prehoda. Sestop od Vratc do Špegovca čez vrsto skalnih stolpov in množico ruševja je bil preizkus iskanja najugodnejših prehodov z nekaj lažjimi plezalnimi detajli, ki pa ga (čeprav je lep!) zaradi gostega ruševja vseeno ne morem priporočiti. Sestop v dolino mi je po gozdnem brezpotju uspел tako, kot je bilo videti od daleč. Ob pogledu iz doline nazaj sem potem opazil, da so bili skoki tako desno kot levo, zato je bil predhodni ogled še kako koristen. Tako, prav prijetna turica, ne posebno zahtevna, nikakor pa ne preprosta.

Ob pomoči možicev na zeleni cilj

Pa ponovimo, kar smo spoznali na opisani turi. Dejstvo je, da moramo prej zbrati čim več podatkov. Danes imamo na voljo vrsto vodnikov (Planinska založba, Sidarta idr.), ki opisujejo poti v brezpoten svet. V veliko pomoč so tudi plezalni vodniki, vendar so mnogi težko dostopni, saj so izšli v majhni nakladi in so že davno razprodani (seznama vseh na enem mestu ni). Kako si z njimi pomagamo? Že pri dostopih in sestopih bomo našli vrsto koristnih prehodov. Druga stvar so lažje plezalne smeri, a le tiste do I. težavnostne stopnje. Upoštevati moramo namreč, da ima lahko plezalna smer I. težavnostne stopnje tudi mesta II. ali celo višje stopnje, torej v smeri II. stopnje lahko plezamo trojke ali še kaj težjega. Razlika je tudi v tem, ali plezamo II. stopnjo le ponekod ali več raztežajev. Opisi lažjih smeri so v plezalnih vodnikih zelo skromni, saj za alpiniste ne pomenijo posebnih težav, po njih celo sestopajo. Za nas pa opis vseeno

pomeni, da tam obstaja prehod. Tole razpredanje velja le za najbolj izkušene brezpotnike, ki se spogledujejo tudi s plezanjem in jih je zadnja leta več kot nekoč, za preostale pa niti ne - tako je tudi prav. Čeprav je največ gorskih nesreč še vedno na označenih poteh (saj je tam tudi neprimerno več obiskovalcev), tudi število nesreč na brezpotjih ni zanemarljivo. Še vedno je veliko prijetnih brezpotnih tur srednje težavnosti, ki so dostopne tudi širšemu krogu obiskovalcev.

Še smo pri zbiranju podatkov: precej koristnih informacij lahko dobimo tudi v nevodniški gorniški literaturi, seveda pa moramo vedeti, kje (sem npr. štejem Klinarjevih Sto slovenskih vrhov). Kakšen uporaben podatek za na pot bomo našli tudi na spletnih straneh, še največ jih je v arhivu Decnet konference Gore (na Gore ... ljudje). Veliko informacij lahko dobimo tudi od (domačih) poznavalcev, pastirjev, lovcev idr. O zemljevidih ne bom razpredal, imeti moramo vse in to najnovjše. Pomembno je tudi, da izbrani cilj vidimo vsaj na sliki, tako da si lahko načrtamo pot pristopa. Kopijo opisa imejmo seveda na turi s sabo.

Posebno poglavje je tehnika gibanja, ki spet presega okvir našega sestavka. Brezpotje je čisto drugačen teren kot nadelana pot, zato sta tudi hoja in plezanje povsem drugačna. Varneje bo, če se bomo na turo podali v spremstvu vodnika; gorski je primeren za vse terene, planinski pa »seže« tja do ocene »zahtevno brezpotje«. Od opreme bom omenil po svojih izkušnjah najpomembnejši del, to so čevlji. Ti ne smejo biti premehki (takšni so bolj za sredogorje), pač pa trši (podplat). Če imamo opremo za varovanje, jo moramo znati tudi uporabljati; kar je bolj po domače, se (ob morebitnem padcu) ne bo nujno obneslo. Kam in kdaj se podati na turo? Dolge in zahtevne ture raje opravimo poleti, ko je dan dolg, krajše jeseni. Sneg na poti nam turo po večini naredi zahtevnejšo. Sam v spomladanskem času opravljam ture do višine snega, poleti grem v Martuljkovo skupino in gore nad Sočo, jeseni pa so najprijetnejši izleti v Fužinske gore. Turo moramo dobro načrtovati, upoštevati moramo tudi to, da bo na naši poti manj koč.

Prispevka ne morem končati, ne da bi omenil še ene zelo pomembne teme, namreč varstvo in neokrnjenost narave. Ta tema je ena tistih, pri katerih se krešejo mnenja in se porajajo tudi spori.

Gre za to, da je zadeva dokaj protislovna, podobno, kot npr. velja za naravne znamenitosti: po eni strani opozarjamo nanje, na njihove posebnosti in lepote, po drugi strani svarimo ali prepovemo obisk. Pravilna pot je po mojem nekje vmes: če pokazemo na posebnost narave, moramo tudi opozoriti na pravila vedenja in se jih potem držati. Dejstvo je, da je povečano število opisov brezpotnih tur povečalo tudi obisk takšnih območij. Po drugi strani pa je tudi res, da se ekološka zavest obiskovalcev gora povečuje, poleg tega pa se večina obiskovalcev brezpotnega sveta po mojih izkušnjah vede kolikor toliko ustrezno. Seveda ni nobene potrebe, da bi bile vse poti v odročnih gorskih predelih tudi natančno opisane v vodnikih. Če nočem na turi srečati nikogar, se skriti kotički še vedno najdejo. Obstaja pa še ena izmed koristnejših plati opisovanja tovrstnih prehodov - to, da se spet hodi po poteh, ki vodijo do opuščenih planin. V zlatih pastirskih časih se je po teh poteh redno hodilo,

zdaj pa so zvečine zaraščene in komaj vidne. Lovske poti so po navadi speljane izredno duhovito (prek terena, kjer prehoda od daleč sploh ni videti) vendar nas lovci ob morebitnem srečanju ne bodo nujno sprejeli z »odprtimi rokami«.

Naj končam s primerom, kakršnih si želim čim manj: v svojem vodniku Manj znane poti slovenskih gora sem opisal pot iz Ukanca na Pršivec. Pa se je našel nekdo, ki je vso pot označil z rdečimi znamenji ter se na koncu še podpisal. Čemu je bilo to potrebno? Zakaj ne more pot ostati takšna, kakršna je bila, brez oznak? Zakaj je bilo treba ves greben med Vrhom Krnice in Briceljkom označiti z velikanskimi rdečimi znamenji? In takšnih primerov je še nekaj.

Kaj reči za konec? Če si boste zaželeli miru in samote na gorskih poteh, se odpravite v brezpotni svet naših gora. Želim vam srečno pot, čim več lepih poti in prijetnih doživetij ter naj vam pot nakazujejo kvečjemu možici in ne markacije. ●

Divji svet Rokavov

Po jugovzhodnem grebenu na Kaptanovo glavo

Naravnost proti Brani

Besedilo: Milenko Arnejšek - Prle

Sobota, 28. 9. 2002. Vremenska napoved: delno jasno s temperaturami od sedem do deset stopinj in s povečano oblačnostjo predvsem v vzhodnem delu države, ki bo popoldne izginjala. Na Primorskem bo pihala burja.

Cilj ture: Kaptanova glava (1943 m)

Načrt pohoda: od Jermance po jugovzhodnem grebenu na Kaptanovo glavo in sestop od sedelca po grapi do Bosove grape in na markirano pot, do katere naj bi prišel Pri studentu.

Čas odhoda: ne prezgodaj, na prepozno.

Višinska razlika: nekaj več kot 900 višinskih metrov.

Težavnost: brezpotje z mesti II. težavnostne stopnje. Na mastnih delih grap bi lahko bilo zoprno.

Oprema: dvajset metrov enajstmilimetrske plezalne vrvi, dva klina, tri matičarke, dva »PZS-jevca« (klin, precej uporaben za spust), kladivo,

plezalne zanke in pomožne vrvice. Plezalni pas sem pustil doma. Če se bo treba varovati, se bom navezal okoli pasu (preketo, dvomljivo varovanje samohodca), spuščal pa se bom, če bo treba, »v Dülferju«¹.

Literatura: plezalni vodnik Kamniška Bistrica, PZS 1995 (Tone Golnar in Bojan Pollak - Bojč).

Dostop z Jermance.

Prvi plezali lovci. ZP Lojze de Reggi 1923.

Z gozdnatega slemena Jermance navzgor in po prehodih postopoma v desno, na vršni greben in Kaptansko glavo. Z nje v škrbino na severno stran in proti vrhu Brane.

Zemljevid: Grintovci, PZS 1 : 25.000.

Dokumentacija: s sabo bom vzel fotoaparata. Fotografije bi lahko bile zanimive.

Hrana in pijača: zaradi teže jo bom pustil doma, saj je tura kratka.

Je kaj hujšega od prebijanja skozi gosto ruševje? ...

... Je! Prebijanje skozi požgano ruševje!

Bilo je julija letos, ko sva se nič hudega sluteč podala z Jermance na Brano. Šele ko se je na višini okoli 1400 metrov pojavila požgana trava, sva se spomnila poročil o požaru na Brani nekaj mesecev prej. Res je veliko pogorenega gozda in ruševja skorajda do vrha Kaptanske glave. In prav skozi slednje sva se morala prebijati! Popoldne pa se je na Kamniškem sedlu vsakdo obrnil za nama in naju začudeno spraševal, kaj sva vendar delala tam gori ... Kako leto se torej raje ne podajte na Brano s te strani - razen če želite biti dimnikar.

Andrej in Urška Stritar

Južno pobočje Brane in Kaptanova glava me že dolgo mikata. Pogled nanjo je zapeljiv, rahlo vprašljiva sta le precejšnja strmina in najlažji dostop. Poiskal bom najlažjega, sicer pa ga verjetno ne bo. Ko se bom po opravljenem vzponu pogovoril z Bojčem, če ga bom slučajno kje srečal, bo seveda dejal: »Tam bi pa moral iti na levo.« Pa kaj, vzpenjal se bom po svoje, smer dol pa že poznam z zimskih in letnih vzponov. Za vzpon bi bil sicer boljši zimski čas, ko so skoki zaliti, toda zgodaj jeseni vsaj ne bo plazov. Uporabil bom taktiko starih alpinistov. Prvič: šel bom po gamsjih stezah, drugič: izbral bom najmanjšo možno strmino, tretjič: če bo treba, se bom obrnil, četrtič: zanesel se bom na nos in izkušnje. Malo sem si tudi poskusil priklicati v spomin pripovedovanje Jaka (državnega lovca), ki je govoril o nekem sestopu s sedelca, kje moraš iti na levo (desno)? in potem ob skalah navzdol. Besede so lahko tako poceni, resničnost pa razveseljiva ali morasta. Grem gor, dol pa tako ali tako vedno pridem(o)! Če ne danes, pa čez tisoč let! Klasičen alpinističen stavek. Malo mi je zavrtalo po možganih svarilo prijatelja Bora (Štrancarja): Prle, to, kar zdaj počneš, je bolj nevarno kot tisto, kar si plezal!

Mogoče ja, mogoče ne, za smrt se ne ve in briga me.

Slabi obeti pred odhodom

Odhod od doma ni bil zgođen. Zajtrk je bil tak, da bom lahko preživel ves dan. Ob četrta

deset sem na Jermanci. Tam srečam dva planinca in ju povprašam: »Sta že z vrha?« Odgovor: »Šla sva na Srebrno sedlo, pa sva se obrnila. Zelo je pihalo, pa še sneg je padal.« »Pred prvo ali pred drugo ploščo?« »Pred prvo.« Hm, više mora biti kar napeto.

Pogled v breg in nebo mi obeta zabaven dan. Nebo, predvsem pa vrhovi, so pokriti z težkimi orografskimi² oblaki, baza približno dva tisoč metrov, veter (sibirski?) vzhodnik, ozračje verjetno kar lepo vetrovno, temperatura okoli nič, sneg, ki je padel pred tremi dnevi, pa je šele na višini tisoč devetsto metrov. Pogled v breg ni nič bolj razveseljiv. Vse, kar se vidi z Jermance, sta gozd in komaj zaznavni obris grebena, ki mi ne da odgovora na vprašanje, ali naj grem naravnost gor ali prečim na levo. Treba bo pogledati od bliže, mogoče bom v temi (mraku?) le vdel nit v šivankino uho.

Od parkirišča se napotim na levo na greben, najdem traktorsko pot in grem po kolesnicah navzgor. Teh kmalu zmanjka, vendar nadaljujem. Hitro naletim na lovsko pot in se znajdem pred prvo dilemo: na levo ali na desno? Odločim se za levo (SZ)³ in si po prečenju poseke začnem ogledovati pobočje nad sabo. Šele tristo metrov naprej, malo pred strmo gruščasto grapo, stopim v strm, z bu-

Brezpotje

Maja Lokar

nisem verjela
v ljubezen na prvi pogled
do jutra, ko sem
stopila v ta svet

vročine, truda
ni mi bilo mar,
vse šinjave
sem sprejela v dar

ni pomembno
kje in kdaj,
spomin bo vedno segel
tja nazaj

kovjem in smrekami poraščen greben in se dvignem za približno sto petdeset višinskih metrov. Nad mano se pokažejo skale in prečim mel na levi grebenček. Nadaljujem po njem in pridem do zapore. Pogled nanjo in okoli nje ni razveseljujoč. Zgora je visoka osem metrov, v njej je osemdeset-stopinjska léva⁴, mastna, s črno zemljo in nekaj skale, nad njo se svet položi, pod njo je šestmetrski skok, levo so skoraj navpične trave, police pa zelo ozke in krepko viseče, desno gladek skok. Vse lepo »zalito« s črno, spolzko zemljo. Poskusim v lévi in ob delanju stopov v zemljo ter razkoraku, oprimki so šopi trav, zemlja, gladki in stranski. Prebijem se do listavca in še više do smreke. Pri smreki potegnem vrv iz nahrbtnika in se spustim po palico. Jo bom še rabil. Naprej ni več težavno.

Po strmih travah nadaljujem. Kmalu me začnejo razveseljevati gamsje poti. Pod skalami na-

letim na gamsji hotel, votlino z vsaj petimi »ležišči«. Od tam naprej poteka gamsja avtocesta. Drugače tudi ni mogoče, saj je možna samo ena pot. Sledim strmo dvigajoči se »cesti« in pridem na prvo mesto, ki mi poplača dosedANJI trud in me nagradi s prekrasnimi razgledi proti jugu. Pomol na grebenu je izstopajoč, z redkimi macesni, vidijo se dolina Kamniške Bistrice, Zvoh, Kompotela, Kalški Greben, Rzenik, Velika planina, Kamniški Dedec in Zeleniške špice, za njimi pa še Vežica in Vršiči. Še bolj pa me razveseli možic. Prva misel - prav sem prišel, druga - čast in slava tistemu, ki je prišel do sem; mogoče je šel po drugi poti (JV), če pa je prišel po »moji« (JZ), mora biti kar dober. Najdem tudi odtis vibrama. Če ga bom srečal, ga bom povprašal, od kod je prišel.

Po grebenu

Okoli mene zaplešejo snežinke. Ni panike. Nebo je kar jasno, le iz redkih oblakov se sproščajo redke snežinke. Sledim grebenu in kmalu se v njem pokaže grebenska skalna rez. Preplezam jo (I) in pokaže se pogled proti vrhu, ki je obdan z utrdkami rušja. Poiščem gamsjo stezo pod vejami (lahko gamsom, ki ne nosijo nahrbtnika, pa še nižji so) in dvajset metrov pod vrhom prečim na levo. Na skali vidim možica in dozdeva se mi, da moram iti na levo in sestopiti v grapo, ki vodi na sedelce. Ko pridem do možica, zagledam luknjo. Nad njo previsna tridesetmetrska stena, obrnjena proti jugovzhodu, na obe strani zaščitena z grebenom, na tleh velike skale, ni sledov gamsov⁵.

Prečim proti grapi in gledam, kje bi najlaže prišel vanjo in po njej do sedelca. Težava: do grape je trideset metrov skoraj navpične dvomljive skale! Odpade. Poskusil bom po polički, čeprav kar dobro visi. Po dvajsetih metrih izpostavljenega plezanja pridem do grape, ki vodi na petnajst metrov višji vrh. Po grapi ne bom šel, ima previsen skok, nadaljeval bom po polici kljub še večji izpostavljenosti. Tu tudi zmanjka gamsjih stopov, sedem metrov naprej je rogljič. V kar tvegani plezariji pridem do njega, ga okobalim in se razgledam za nadaljevanjem. Polica je štiri metre niže, do nje pa navpična skala. Okoli rogljiča izklešem zarezo, položim vanjo vrv, preizkusim, ali jo bom lahko

Brana z južne strani (foto: Stane Klemenc)

potegnil za sabo, in »v Dülferju« plezam dol. Vlečenje vrvi in Dülfer ne funkcionirata najbolje in kar nekaj težav imam, preden diagonalno dosem polico. Po njej pridem na ravno (varno) mesto in potegnem vrv za sabo. Še nekaj metrov do sedelca in oddahnem si. Težave so za mano.

Sestop

Oddrvim po tu in tam zasneženi grapi. Skokov se izogibam po levi strani in ob treh popoldne sem že pri avtu na Jermanci.

Naslednjič bom vzel s sabo vsaj tablico čokolade ali napolitanke ter pijačo, mogoče tudi anorak. Grape pa bodo počakale na zimo, saj jih je poleti zaradi skokov težko preplezati. ●

¹ Dülfer - spust po vrvi, tako da se jo ovije pod nogo in čez ramo brez plezalnega pasu.

² SSKJ: orografski -a -o prid.: ... meteor. orografski oblak, oblak, ki ima določeno obliko zaradi vpliva gorovja

³ Tu je avtor slabo izbral, v lažje prehode je treba tu na desno in kmalu z lovske steze na levo na slabo vidne ostanke stezice v levo. (Op. ur.)

⁴ Léva - razčlemba v topem kotu. SSKJ: 2. alp. majhna, plitva vvalina, vdolbina v skalovju: léva v gladki steni

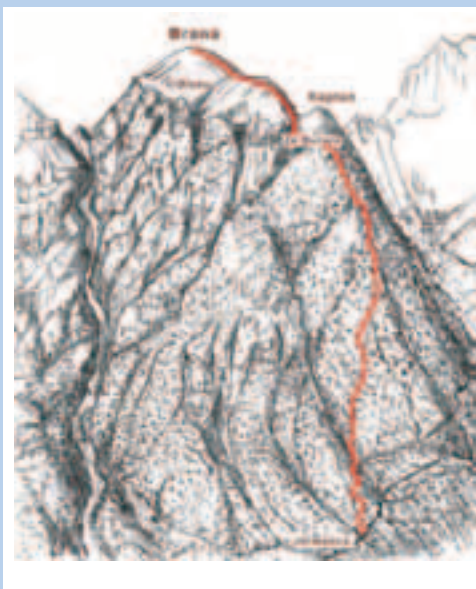
⁵ Ta kraj se imenuje Za Butaro (Op. ur.)

Brana z Jermance – info

Tura »naravnost« iz Kamniške Bistrice na Brano je lep primer brezpotja, ki tehnično ni pretirano zahtevno, zaradi orientacijskih težav in dolžine pa ponuja izkušenemu gorniku obilo užitkov pri samostojnem odkrivanju samotnih kotičkov. **Tura je primerna samo za zelo izkušene gornike ali z vodnikom!** Zaradi pogo-rišča se je v letu 2003 verjetno nima več smisla lotiti.

Izhodišče: Konec ceste na gozdnatem slemenu Jermanci tik nad potjo iz Kamniške Bistrice na Kamniško sedlo, približno 1000 m visoko.

Opis: Po kolovozu po gozdnatem slemenu. Po približno 50 višinskih metrih po lovski stezi desno. Le nekaj deset metrov do odcepa slabo vidne stezice na levo. Četrta ure po stezi. Konča se na manjši skalni ostrogi. Naslednjih 500 višinskih metrov brez steze, med belimi skalnimi grebenčki, v strme trave v redkem gozdu, iščoč najlažje prehode. Smer vzpona je ves čas rahlo na desno. Naporno, orientacijsko zahtevno! Na višini približno 1600 metrov pridemo na bolj odprt svet. Skozi zaplate ruševja, ki so spomladi 2003 pogorele. Nato nezahtevna plezarija čez grebenček, ko nad sabo že vidimo vrh Kaptana. Pred vrhom, na višini približno 1900 metrov, na levo po izraziti stečini. Znajdemo se pod slikovitimi stenami

Skica iz knjige *Grintovci*, založba Sidarta, 1995

Za Butaro. Od tam nas rdeči znaki vodijo naprej - prečno na levo, nekoliko nerodno (I-II, 50 m), čez skalovje v grapo. Nato po njej na škrbino med Brano in Kaptanom. Še nekaj skrotja proti levi in znajdemo se na travnatem svetu vršnega dela Brane. Po njem na vrh.

Časi: Jermanca-Kaptan 3 ure -3.30, do vrha še 1 ura

Zemljevid: Grintovci, 1:25.000

Andrej Stritar

Martuljška kraljica

Dvakrat na Veliko Ponco

Besedilo: Gregor Gartner

Obeta se sila lep septembrski četrtek, ko z Janezom udobno zleknjena v avtomobilskih sedežih premagujeva zadnje kilometre makadamske poti proti Krnici. Kilometer ali dva pred ciljem pa je hudournik spremenil relief ceste tako, da bi lahko postala usodna za podvozje najinega ne tako nizkega štirikolesnika. Pot pod noge in v pol ure sva pri koči v Krnici. Ne preveč po planinsko jo ubereva kar mimo koč, proti 2602 m visokemu vrhu Velike Martuljške Ponce. Domačini v vasi Rute¹ pravijo, da je to njihova sončna ura, kajti sonce je nad njo točno opoldne. Ura, ki nikoli ne laže!

Zelo zahtevna neoznačena pot z mesti prve in druge stopnje. To preberem v Stritarjevi knjigi 111 izletov po slovenskih gorah, sicer pa se opisa poti naučim na pamet, ker je orientacija menda zahtevna. To izkusiva že takoj na začetku poti. Čas do prešernega nazdravljanja na vrhu je omejen nekako na pet do šest ur, vendar ga tistega dne ne dočakava. Pot se začne pri koči v Krnici in se po slabi uri hoje po označeni poti proti Špiku (na ostrem levem ovinku) nadaljuje naravnost po dobro uhojeni stezici proti vznožju Lipnice, nato pa na desno v globoko razdrto grapo. Midva pa se navdse pametna in z »izkušenim« očesom že kar kmalu podava na desno v neprehodne skale. Plezanje navzgor je prav prijetno, vendar le dotlej, ko začudena spregledava, da poti tu pravzaprav ni in je treba narediti prvi korak nazaj. Plezanje navdol se nenadoma zdi precej vrtoglavo in nevarno, tako da že kar dobro preznojena previdno »pristopica« nazaj na pravo pot. Ko tako zopet hodiva po označeni poti proti Špiku, postaneva precej bolj pozorna na tisti levi ovinek, na katerem naj bi se začela neoznačena pot proti najinemu dvatisočaku. Čez nekaj časa prideva tudi do tega ovinka,

jo zapustiva in nadaljujeva naravnost po gruščnati poti. Čez deset minut zagledava tudi prehod v grapo. Na drugi strani se po dobro uhojeni stezici dvigneva do spodnjih melišč; po prehodu iz ruševja je zelo modra odločitev narediti dovolj opaznega možica, ki nam na sestopu pokaže pravi vstop v ruševje, s tem pa tudi pot po pravi grapi, ki vodi v dolino in nam pri sestopu lahko prihrani veliko dragocenega časa. No, midva možica nisva naredila in to naju je na poti nazaj še kako drago stalo.

Nesojeni vrh

Po še nekako znosni hoji čez spodnji del melišč sva kar hitro na višini bivaka I v Veliki Dnini. Želodca nama povesta, da je čas za malico.

Po dobri malici se zaradi ne previsokih temperatur hitro odpraviva naprej, soncu in vrhu naproti. Namesto pričakovanega snežišča, ki ga to leto ni bilo, in čudovite hoje po njem se začne »kopanje« po finem in občutljivem melišču, ki je prav prijetno na pogled, vendar le dotlej, ko prvič stopiš nanj. V mislih zaslišim stavek: dva koraka naprej, eden nazaj. Železno pravilo, ki mu ne uideš!

Na drugo, precej primernejšo varianto vzpona, ki nas takoj nad vstopom v Veliko Dnino popelje navzgor čez strmo pečevje, medtem kar pozabiva; odločno se »spopadeva« z meliščem. Po uri in pol neizprosne boja se res »izkopljeva« iz njega in se znajdeva na robu neizgledljivega rdečega žleba. Plezanje po njem kljub zmerni krušljivosti ni zahtevno. Po izstopu iz žleba prideva na manjši plato, ki vodi do vznožja stene in iz katerega se da z nekaj plezalske spretnosti priti na široko vršno pobočje. Vzpenjeva se do vznožja stene. Tam se odločiva za desno kaminsko varianto, ob kateri

stoji tudi možic, preplezava vstopni prag in se znajdeva v svetu kaminov. V knjigi jasno piše »nezgrešljiv«, toda nama se zdi, da so nezgrešljivi pravzaprav vsi. Ker po dobri uri »tipanja« postaja vse bolj jasno, da vrha ta dan ne bova videla, igra »An, ban, pet podgan« pa se tudi ne obnese, se prepričana o krutosti usode počasi odpraviva navzdol. Melišče nama nenadoma postane največji prijatelj in kaj hitro sva na njegovem spodnjem robu. Tam pa se začne popolnoma drugačna zgodba.

»Vse grape so enake,« je nekdo zapisal v članku, ki sem ga prebral v Planinskem vestniku, ko je pri sestopu z Male Martuljske Ponce nekajkrat zgrešil vstop v tisto, ki pelje v dolino. Natančno tako je bilo tudi z nama. Prepričana, da zgrešiti tako nimava nikjer, sva jo na prvem primernem mestu mahnila v ruševje, toda glej ga zlomka, po vsaj stometrskem spustu sva se znašla na robu odsekane skalne stopnje. Nič ne de, si rečeva, bova šla pač nekoliko bolj desno. Ampak kaj, ko tudi tu prideva do vratolomnega spusta v naslednjo grapo. Do-

bro, greva pa nazaj gor in poiščeva pravo pot. Misleč, da bo to res tista, ki jo iščeva, se spustiva v naslednjo grapo in zgodba se ponovi. Ker ne poma-ga nobeno preklinjanje, zgrešiva še tretjič. Že kar na slepo srečo poizkusiva četrtič in sprva kaže, da tudi tokrat zaman. Za nameček se mi pri neprevi-dnem sestopanju zgodi, da se spotaknem ob neko vejo in se nerodno zavalim v gosto ruševje. Jezen, da bi me skoraj razneslo, begam sem ter tja, vmes pa si popravljam še majico in hlače, ki mi zlezejo tja do pol riti in še niže. Kot privid iz sanj pa na svoji desni nenadoma zagledam stezo. Skoraj zajo-kam od sreče. Sredi popoldneva v koči v Krnici končno spijska mrzlo pivo.

Drugi naskok

Zopet pot proti Krnici. Drugi naskok na goro. Tokrat sta z menoj še Miha in Žiga, prijatelja, ki jima pustolovščine pomenijo dodaten smisel življenja.

Velika Martuljska Ponca z Oltarja (foto: Vladimir Habjan)

Pri koči popijemo čaj, si omočimo jezike še s požirkom sadjevca in povprašamo oskrbnika, kakšne so razmere. Pove nam, da je v Veliki Dnini še precej snega in da je zaradi težavnih prehodov obupalo že kar nekaj planincev. Trdno odločeni, da bomo vrh ta dan dosegli, se odpravimo naprej.

Pot iz Krnice do višine bivaka I v Veliki Dnini se ponovi, le da tokrat ne zgrešimo. Malica. Odločimo se za drugo varianto »preboja« na zgornji plato, tako da namesto po melišču na prvem primernem mestu krenemo navzgor, čez strmo krušljivo pečevje, ki nas ob primerni pazljivosti hitro

popelje čez elegantne prehode do zgornjega platoja in naprej do vznožja stene, čez katero je prehod na vršno pobočje. Snežišče, ki ga ob tem prečimo, nam požene po krvi nekaj adrenalina. Tudi tokrat se skupaj podamo na desno z namenom najti kamin, ki pelje na vršno pobočje. Po nekaj nevarnih poizkusih sem vendarle prepričan, da sem našel pravega: to je edini kamin, ki ima približno meter visok vstopni prag, vendar se mi zdi prehod skozenj brez primerne varovanja preveč tvegan. Ko tako že drugič skoraj obupamo, se spodaj iz krušljivega žleba, katerega izstop je prekrit z

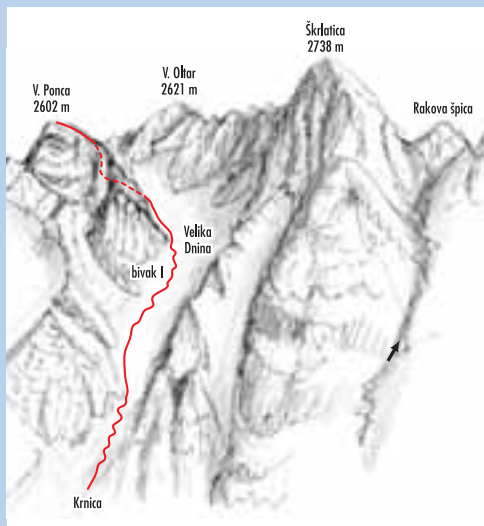
Velika Martuljška Ponca – info

Velika Ponca je s svojim 2601 metrom višine ena osrednjih gora Martuljka. Ni markirane poti nanjo, vendar brezpoten pristop ni prezahteven, tako da jo lahko obiščejo tudi zelo izkušeni gorniki. Za tiste pa, ki bi si radi kdaj privoščili visokogorsko divjino v spremstvu vodnika, je to skoraj idealen cilj. Ves dan bodo v samotnem, brezpotnem svetu med najvišjimi gorami Julijcev.

Izhodišče: Koča v Krnici

Vzpon: Po markirani poti proti Špiku. Ko ta zavije na levo navzgor, nadaljujemo brez markacij po grapi. Preden se ta konča, po potki desno navzgor do skalnatega žleba. Čez nekaj poraščenih pragov navzgor na spodnji rob velikih melišč pod Veliko Dnino, krnico med Škrlatico in Veliko Ponco. Po njih v smeri najnižje ostroge Velike Ponce (v steni Bivak I). Vzpne se naprej, skoraj do zatrepa Velike Dnine in po levem snežišču v strm, rdeč žleb. Skozenj pridemo brez večjih težav, nato gremo proti levi, na položnejši svet pod vršno pregrado. V vpadnici vrha v kamin (možici). Plezamo do polovice kamina, tam se ta postavi navpično navzgor. Po polički (malo pod njo je klin z zanko) na desno. Po njej iz kamina in po lažjem zagrúčenem svetu do vrha.

Sestopimo po isti poti.

Skica iz knjige 111 izletov po slovenskih gorah, Sidarta, 2002.

Nevarnosti: Orientacijsko je tura že v spodnjem delu zelo zahtevna. V zgornjem delu plezanje zgornje I. stopnje, ponekod II. Resna visokogorska tura, za katero je potrebna vrhunska gorniška usposobljenost!

Časi: Do bivaka I 3 ure, do vrha še 2-3 ure, skupaj 5-6 ur, sestop 4 ure.

Zemljevid: Kranjska Gora z okolico, 1:25.000.

Andrej Stritar

debelo snežno kepo, nenadoma poizkuša prebiti naveza dveh alpinistov in turista, ki ga peljeta s seboj. Ne vedo, ali bi sploh šli na vrh, ko pa jim zagotovimo, da poznamo prehod na vršno pobočje, se sporazumemo, da bomo skupaj zavarovali pot skozi kamin. Skozi vstopni prag splezajo do nas, pri tem pa turist stalno nekaj negoduje o svojih težavah, alpinista, ki ga vodita, pa sta le nema poslušalca. Občutek imam, da se malce preveč sili.

Pot skozi kamin je zavarovana v pol ure. Tik preden bi morali naprej, pa se prijatelja odločita za sestop. Vse skupaj je videti preveč tvegano, krushljivo. Tudi vreme se nevarno kvari. Če ne bo nevihte, me bosta počakala na platoju pod vznožjem stene, v nasprotnem primeru pa v dolini. Tudi sam začnem omahovati. Kaj, če me nekje pod vrhom res ujame nevihta? Do prvega zatočišča, to je bivaka I v Veliki Dnini, imam vsaj uro in pol hoje in plezanja. Že drugič stojim na istem mestu in ne vem, kaj bi. Zdaj ali nikoli, si rečem.

Začne se najbolj razburljivi del poti. Privezan na vrv previdno splezam do vrha kamina. Odvežem se. Pot na vrh je odprta. Daleč pod seboj v enem samem zračnem loku zagledam prijatelja. Vreme se slabša. Začnem hiteti, ura je že skoraj dve. »Do dveh bodi vedno v koči,« mi v mislih odzvanja očetovo zlato pravilo. Naenkrat se mi začne dozdevati, da mi zmanjkuje zraka, zdi se mi, da počasi lezem vase. Postajam tako čudovito miren. Le čutim, da vse teže diham. Tudi hoja postaja tako čudno avtomatična. Plavam. Samo še posnetek, ki ga naredim kar med hojo, potem pa se lahko sesedem. Vračam se. Dihanje postaja vse lažje. Izgine le tisti čudoviti občutek, ki ga prej še nisem doživel.

V petnajstih minutah sem na vrhu. Krasita ga dva možica, vsak na svojem koncu. Neznansko prostoren vršni hrbet. Ustavim se in »objamem« pravljični svet okoli sebe. Škrlatica, Rokavi, Oltar, na drugi strani pa v oblake zaviti Špik. Morda nevihte sploh ne bo, pa tudi če bo, saj ni pomembno. Tako miren sem, tako poln življenja. Naredim dva posnetka in počasi odidem nazaj. Skozi kamin se spustim na plato, na katerem me še vedno čakata Miha in Žiga. Še ves odsoten s tresočo se roko nalijem vsakemu šilce žganja. ●

Slikovna uganka

Kako poznamo naše gore?

Gora je v Julijskih Alpah. Čeznjo morajo tisti, ki hodijo po Slovenski planinski poti. Ta pogled pa je iz nekoliko manj znanega zornega kota. Kje je to, od kod je slikano? Rešitve pošljite na naslov Uredništvo PV, p. p. 214, 1001 Ljubljana ali na pv@pzs.si.

Rešitev iz poletne številke: Gori na sliki sta Špelveča nad Kriškimi podi in njen višji sosed Pihavec. Posnetek je narejen z lovske steze pod Planjo. Pravilne odgovore so nam poslali Slavko Arh, Andrej Bandelj, Jure Golob, Luka Horvat, Edo Kozorog, Robert Pirih, Tomaž Polak in Pavla Vižin. Edo Kozorog nas je spomnil tudi na tilde zanimivosti: Špelveča je znana po tem, da se je v grapi pod njo zgodila »znamenita« nesreča, ko je medved napadel in pohabil Tožbarja. Najbolj pa je prepoznavna po izraziti votlini, ki je lepo vidna s poti iz Zadnjice do Pogačnikovega doma. ●

¹ Rute so staro ime za Gozd - Martuljek. Op. ur.

Po srnjih poteh

Barvit jesenski dan nad Jezerskim

Besedilo: Ivan Dobnik

Čedca se razlije po kamnih (foto: Marjan Bradeško)

Visoko v nebo so segale severne stene Kočne, Grintovca in Skute in s strani Zgornjega Jezerskega so bile videti v ranih jutranjih urah prosojno modrikaste in ponekod kot s finim belim prahom posute s prvimi snežnimi lisami. Sonce še ni vžšlo. Črta med vrhovi in nebom pa se je že zlatila. Niže spodaj so valovili gozdovi planin, neizraziti v senci strmih sten.

Mehka svetloba sonca se razlije v višavah

Prijatelj mi je ponudil »prisrčnico«, ki jo uporablja zgolj obredno: dolg požirek, ki te vrže iz stanja po dremavi vožnji. »Hej, zdaj naravnost k Čedci, potem bova pa videla!« Cesta se je spremenila v pesnat kolovoz, ta v prodnato strugo, struga v polgorsko stezo in nazadnje sva se prebijala po prekaljenem občutku za najbolj varne stopinje. Medtem se je nekje visoko zgoraj razlila mehka svetloba sonca in padala proti Velikemu in Malemu vrhu ter na nasprotno stran Robleka in Ankov planine. Listi mladih jerebik so bili škrlatno rdeči. Vsepovsod je dišalo po odpadajočem jesenskem listju, po odmirajočem podrastju, po nedoločljivem vonju, ki je spominjal na prezrelo borovničevje. Trmaste bukve so se razkazovale v rumeno-rjavi barvi, ki je ponekod že prehajala v temnejši oker, ki na soncu zagori, da ostajajo oči ob takšni lepoti brez besed.

Slap Čedca je drsel iznad skal, ki so krvavele in sesipale svoje obrobe navzdol, v prepad, med razmetano pečevje. Lahko bi se ga dotaknila, če ga ne bi v tem oktobrskem času skoraj pobralo in izsušilo v krhke pršce bistrh kapljic. Prijatelj si je

našel svojo pot, se rahlo zaplezal in vrnil, da bi se po razbrazdani strugi spustila navzdol, s spretnostjo in previdnostjo starega mačka. Čedca se je izgubljala v ozadju in midva sva se stiskala k vznožju Špegovca in Štularjeve planine, kamor sva se bila namenila. Že pred tem sva se odločila za bližnjico, ki je seveda trajala dlje časa, saj to v najinem jeziku pomeni brezpotje. Od daleč sva temeljito preučila pobočje. Strmina je bila obupna. Resda z rušjem, zavitim kot pahljače velikanskih lokov, s posameznimi bukvami ali macesni, grčastimi in skrivečenimi, a vmes je bilo spolzko listje, drsljive trave, ki se še niso povsem odtalile po nočni slani, osamljene skale, ki se jim je bilo potrebno ogniti. Sprva sva lezla drug za drugim v spoštljivi razdalji, naposled sva iskala vsak svojo smer. Prijatelju na desni je pot zaprla visoka stena, preko katere brez ustrezne opreme ni bilo mogoče, zato me je poklical in vprašal, če je pri meni kaj bolje. Seveda, na levi se je kazala svetloba za robom, ki sva ga želela doseči in tudi stena je izginjala. »Pridi sem, tu je prehod!«, sem mu zaklical. Če bi ne bilo čvrstih, v

strmino zaraščenih korenin, za katere sva se oprljemala kot za ročaje, bi bil vzpon tod nemogoč.

Kot kopja ravna, visoka drevesa

Za tem lepim, uživaškim brezpotjem se je razpotegnil skoraj raven gozdnat rob, na katerega je sijalo vroče dopoldansko sonce. Nad njim se je proti planini širil pretežno macesnov gozd, mračen in tih, z neštetiimi debelimi in kot kopja ravnimi, visokimi drevesi. Poiskala sva si ugoden prostor za malico in počitek. Odložila sva nahrbtnika in udobno počivala. Kar sva nosila s seboj, sva si delila, ponujala drug drugemu. Nikamor se nama ni mudilo. Vse je postalo brezčasno. V nekem trenutku, zleknjen na vetrovki, v stanju med budnostjo in snom, med poslušanjem šuštečega listja in posamičnega ptičjega ščebeta, v takšni posebni vrhunski tišini, me je ujel privid, v katerem so bili spremešani vsi moji do zdaj prehojeni hribi, vsa čudežna doživetja prvinske narave, hkrati meditativne in materialne, enovito harmonične, neraz-

Svet nad Čedco: Dolgi hrbet, Grintovec in Kočna (foto: Vladimir Habjan)

cepljene, v nasprotju s človeškim bitjem, rojenim na svet, kjer divjajo zakonitosti nedoločljivega kaosa s krizo vrednot. In tudi mi smo ta narava. Drugega ni. Od vetra zveržena bukev je gorela v sončni svetlobi. Prijatelj se ni mogel upreti želji po fotografiranju. Barve, v katerih bi uživali Matisse, Delacroix, Gauguine ali Van Gogh, Chagall, katerikoli slikar, katerikoli človek, še tako zakrknjen, bi ob teh pogledih zagotovo oživel, obmolknil ali vzklilnil, izrazil obliko intimnega haikuja.

Nastopil je čas za premik, za nov, v resnici nič manj naporen vzpon na greben planin med Makekovo in Ravensko Kočno. Kot vselej sva iskala vsak svojo smer. V oporo so mi bile vijugave potke srnjadi, ki si je ponekod vdolblja prave živalske ceste. In to pobočje jih je bilo polno, polno omrežij potk in stezic majhnih parkeljcev, ki so se tod zadrževali in romali po planini, po tem svojem domu. Na tankem hrbtu gozdnatega pogorja sva zlezla na planinsko pot za Češko kočjo in udarila po njej, a čez pol ure sva se sklenila vrniti, tako da sva spremenila načrt: danes morava biti prej v dolini, prej doma in nič ne pomaga. Zavoji in spusti steze so ponujali razglede v obe ledeniški dolinici ter na okoliška pogorja.

Zakaj imam najraje jesen?

Nekje na sredini spusta sva se ustavila in sklenila napraviti osrednji počitek dneva, tisti z ognjem in čajem, z manjšim pohodniškim prigrizkom in spontanim pogovarjanjem o literaturi ali stvareh, ki se naju dotikajo in naju obsedajo. Bilo

je na neki sončni ravnini nad poseko med Javornikom in Skubrovim vrhom. Brezvetrje, pripeka sonca, pred nekaj leti za odvoz lesa napravljena približno desetmeterska ravnina.

Prijatelj pripravlja drva, jaz s kamni oblikujem ognjišče, že tli, poklja, skoraj prozornomodrikast dim zapleše, voda za čaj zavre, tokrat ni gyokuro, marveč kitajski smodnik v drobcenih presušениh kroglicah. Gmota »Jezerskih Alp«, kot rečeva pogledu na Kočno, Grintovec in Skuto, sedi kot mogočna, a krotka prazgodovinska žival v sončnem dremežu v objemu nižjih, oktobrsko lasatih hribovij pred nama kot na dlani. Pogovarjava se in molčiva, srebava čaj in jeva dan, premišljujema skupaj in vsak zase, s tišino višave, z utripanji narave. Prijatelj se nag nastavlja soncu in v tem popolnem spokuju popoldneva iz nahrbtnikovega žepka izvlečem miniaturo Puškinovih pesmi in začnem z branjem naglas - zlasti njegovih zimskih verzov. Zakaj imam najraje jesen? Oktober. Barve. Otožje. Sintezo letnih časov. Poezijo. Umetnost. Planinske poti, naravo, tišino samote, tiste posebne, ki jo lahko zajameš samo tukaj? Odgovorov je še več kot vprašanj in vsi so nepopolni, nedokončni.

Med spustom od Skubrovega vrha proti Planšarskemu jezeru sva ponovno sledila omrežjem potk brezštevlnih parkeljcev. Na nekem odseku sva srečala čredico srnjadi, ki je umirjeno odstopicljala v neko senčno globel. Posedela sva ob bistri ni jezera, spuščal se je hlad, moč sonca je jenjavala. Bilo je že pozno popoldne in morala sva oditi; ni naju zmotil niti val avstrijskih turistov, ki je pljusknil iz avtobusa ob gostišču in njihovi vzklili »O, es ist so schön!« nama niso prišli do živega. ●

Sto deset let slovenskega planinstva

Proslava ob visokem jubileju

Besedilo: Franc Ekar

V ohranjanju in razpoznavnosti slovenstva so gore še kako pomembne. So večne sopotnice in zavetje za človekovo dušo in telo. Skrivnosti med človekom in goro so bile, so in bodo - za vedno. Pot na goro, do vrha, ima za cilj doseči čim večje obzorje, prepričljivost, kajti tam je resničnost najiskrenjša in najbolj prepričljiva. Govoriti o Slovencih in gorah, najti popolnoma točen odgovor na vprašanje, kdaj so se zblížali in trajno združili, ni mogoče - morda bi bil najbližje resnici odgovor, da takrat, ko so zagledali goro, ko jih je ta sprejela in jim dovolila preživeti. Tako, kot smo danes na poti za omizje Stare celine tega planeta z željo in hotenjem, da bi bili čim bolj enaki, priznani in spoštovani, je bilo pred sto enajstimi leti na očaku in kralju Karavank Stolu rojeno hotenje, da se

uradno oblikuje in od države prizna »Slovensko planinsko društvo«. Tako kot pred 225 leti, ko so bohinjski srčni možje osvojili vrh Triglava, simbol slovenskega planinstva in slovenstva na splošno, so bili takrat vztrajni in hitri slovenski gorečniki, srčni ljubitelji gora, saj so že v letu 1892 storili vse za uradno ustanovitev Slovenskega planinskega društva in potem v letu 1893 tudi dosegli uradno potrditev. Nastalo je Slovensko planinsko društvo, enako razpoznavno, organizirano, delavno kot preostala planinska društva, planinske organizacije v Evropi. Slovensko planinsko društvo so ustanovili Slovenci iz skoraj vseh krajev slovenskega govornega območja. Nastala je organizacija, iz katere so izhajale članice, t. i. podružnice Slovenskega planinskega društva. Poleg osrednjih

Vabilo na Dan planincev 2003 v Vratih

Letošnji Dan planincev bo 13. septembra v Vratih:

Ob 10. uri zbor udeležencev srečanja treh dežel (Furlanija, Koroška in Slovenija).

Ob 11. uri začetek centralne slovesnosti ob Dnevu planincev in 110. obletnici Slovenskega planinskega društva.

Ob 13. uri demonstracijska vaja Gorske reševalne službe Slovenije - postaja Mojstrana.

Nasvidenje v Vratih!

pravil so nastala in bila napisana tudi prva »podružnična« in po teh sta že v prvem letu po rojstvu slovenskega planinstva nastali tudi prvi podružnici - v Kamniku in Savinjska podružnica v Mozirju. To je bil temelj za širitev in nadaljevanje organiziranja slovenskega planinstva, pa tudi temelj današnje Planinske zveze Slovenije, ki je zdaj jubilarntka s petinpetdesetletno prehojeno planinsko potjo. Planinska zveza Slovenije je ohranila častitljivo mesto v slovenskem prostoru in je ena redkih, ki so deležne take pozornosti in upoštevanja članstva. Ohranila je planinsko dostojanstvo, si odprla pot v svet in v njem dosegla največ, kar se da. Prebrodila je vojne in politične viharje ter zadržala že skoraj odtujeno planinsko premoženje v lasti in posesti planinske organizacije in planinskih društev. Sto deset let planinskih vzponov in sestopov po poteh, ki so jih nadelali in jih vzdržujejo markacisti PZS in PD, alpinističnih dosežkov in vrhuncev, mentorstva in izobraževanja, preventive in reševanja, planinskega gospodarstva, vodništva in popotništva, kulture, založništva, Planinskega vestnika, mednarodnih stikov ...;

Macesen

Maja Lokar

nagajivo se
mi smejiš
zelene roke
iztezaš proti meni
nezaupljiva
se ti izmikam

mežikaš mi
s sončnim žarkom
zbodeš z iglicami

to je tvoja igra
jaz le figura

vse to so področja vrednot slovenstva in dela za resnično javno dobro. Zato je v jubilejnem letu še kako pomembno, da pospešujemo in gojimo planinsko misel in delo, ljubezen in spoštljivost do planinskega sveta in gora, pomoč organizaciji po svojih močeh in znanju in tovarištvo do soplanincev v dobrem in slabem.

Tako, kot smo v mednarodnem, svetovnem letu gora 2002 v vseh planinskih okoljih primerno počastili ta dogodek, storili še več za dobro in varovanje planinskega sveta, tudi letos z enako vneemo, planinsko učinkovito, delovno in prizadevno, a hkrati skromno zaznamujemo letošnji slovenski planinski jubilej - naš planinski praznik.

Že letos smo prav po sporočilih o varovanju gorskega sveta za planinski svet naredili izjemno veliko: dolina Vrat z Aljaževim domom je dobila elektriko, delo se nadaljuje v smeri graditve učinkovite čistilne naprave. Podoben uspeh so dosegli novogoriški planinci pri Planinskem domu pri Krnskih jezerih, saj so z elektrifikacijo doma in obnovo tovarne žičnice do njega povsem - tako kot pri Aljaževem domu - opustili uporabo dieselskega agregata in naftnih derivatov. Prav zdaj se škofjeloški planinci trudijo z elektrifikacijo Doma na Blegošu, planinci iz Solčave pa bodo elektrificirali Kočo na Klemenči jami pod Ojstrico. Pri Češki koči poteka graditev čistilne naprave, pripravljajo pa se še tri nove za Dom na Komni, Aljažev dom v Vratih in Kočo na Grohotu pod Raduho. Potekajo tudi dela na mnogih drugih kočah.

Ob vsem tem vedno znova spoznavamo, da še kako drži rek »kjer je volja, je tudi pot«; in prava planinska pot je bila in je vedno vrednota dobrega dela, naprednosti in ponosa. 13. september, Dan slovenskih planincev, združenih v PZS, in vseh drugih častilcev ljubiteljev gora je priložnost, da se srečamo in obudimo spomine na prehojene poti. Tudi tu bodo priložnosti za oblikovanje poti in usode gorskega sveta za nas in za prihodnost; pot v nov čas in nov svet. Zato nas dolina Vrat pod Severno triglavsko steno s simbolom slovenstva in svetinjo slovenskega planinstva prijazno planinsko vabi in pričakuje. ●

Na gorskih čevljih vam bomo ugodno naredili nov gumijast (vibram) podplat. Čevljarstvo, Slovenska 30, Ljubljana. Telefon: 041-325-432

»Tukaj bo pot!«

Pol stoletja Slovenske poti na Mangart

Besedilo in Fotografije: Žarko Rovšček

Prijazno sta me v svojem jeziku pozdravila »ravninska« Nemca, potem ko sta vidno vzhičena »pospravila« Slovensko pot na vrh Mangarta in mi segla v roko. Ko sta se o doživetjih med vzponom izrazila s presežniki, sem ju s kančkom narodnega ponosa seznanil, da sta pravkar hodila po poti, ki bo letos stara petdeset let.

Vršni del Mangarta je po drugi svetovni vojni prerezala krivična državna meja med Italijo in Jugoslavijo. Planinci so morali po stari planinski poti, ki je vodila nad severnim ostenjem Mangarta na vrh in obstaja še danes, dvakrat prečkati državno mejo in pri tem kake pol ure napredovati po itali-

janskem ozemlju. Gibanje v mejnem pasu, povezano s pogostimi kontrolami obmejnih enot, je pomenilo resno oviro razvoju slovenskega planinstva na tem območju. Zato se je Planinsko društvo Tolmin pred petdesetimi leti odločilo, da za 60-letnico SPD zgradi po našem ozemlju prek 500-metrške zahodne stene novo planinsko pot. V naši planinski zgodovini to ni osamljen primer. Tako sta nastali tudi Hanzova na Prisojnik (l. 1926) in zavarovana severna pot (tudi Hanzova) na Mojstrovko (l. 1928). Dotedanja južna dostopa na omenjena vrhova sta namreč po prvi svetovni vojni nenadoma ostala onstran rapalske meje.

Mangart ob zori (z bivaka CAI Gorizia pod Visoko Belo špico)

Ključ lažjega dostopa na Mangartsko sedlo, ki je bilo izhodišče za novo zavarovano pot, je bila cesta, zgrajena pred drugo svetovno vojno, v prvih letih po njej pa zanemarjena in delno poškodovana. Več delovnih akcij je bilo potrebnih, da so jo usposobili; največje, 28. junija 1953, se je udeležilo približno 300 planincev iz Posočja in drugih krajev na Primorskem. Prostovoljci so skupaj z delavci Uprave za ceste Okrajnega ljudskega odbora (OLO) Tolmin odstranili približno 7000 m³ zasipnega materiala, zgradili 47 m³ betonskega podpornega zidu in obnovili enega izmed mostov. Taka so bila prva leta prekipevajočega veselja nad življenjem v svobodni domovini, na Primorskem še posebej. Obnova ceste in nadelava nove poti na Mangart nista bili več »navadni« družbeni akciji, ampak sta v razmerah političnih napetosti s sosednjo Italijo postali tako pomembni dejanji, da ju je, kljub začetnemu oklevanju, gmotno podpirala tudi tedanja oblast. Pripomogel je tudi tisk, ki je o prizadevanjih planincev obširno poročal. Tako se je v osrčju Julijcev med pripravi na množično planinsko slavlje ob 60-letnici SPD v Vratih pridno kovala še ena izmed takratnih delovnih zmag. Medtem so predstavniki planinskega društva skušali pri oblasteh izposlovati odprtje Predela za mednarodni promet. Rojevale so se že prve ideje o poteku nove poti na vrh Mangarta.

Trasiranje in nadelava poti

Številni arhivski dokumenti pričajo, da je bil pri tem Franc Ceklin, takratni podpredsednik PD

Tolmin in načelnik Alpinističnega odseka, gotovo osrednja osebnost. Tudi sam se še živo spominja svoje odločitve o smeri nove poti. 11. 4. 1953 sta se skupaj s članom AO Jankom Korenom mudila na Mangartskem sedlu, da bi določila smer. Ceklin se je odrekel prvotni zamisli o smeri prek JZ dela stene, ker je predvideval večjo izpostavljenost vetru. Smer bi bila obiskovalcem, ki se pripeljejo na sedlo, tudi preveč od rok in izguba višine do njene vstopa bi bila prevelika. »Odločil sem se za traso po SZ steni, kakršna je še danes. Ta ima bolj logičen potek in s pridom izkorišča naravne razčlembе, poleg tega pa od zadnje pentlje mangartske ceste do vstopa ni daleč.« Med tehtanjem možnosti na sedlu in opazovanjem poševne grape, ki jo je lepo označeval pozni sneg, je Korena presenetilo, kako kmalu in odločno se je Ceklin izjasnil: 'Tukaj bo pot!' Ceklin je bil kasneje še večkrat na ogledih na Mangartu, vsakokrat v drugi družbi, saj si je bilo treba zamišljeno smer ogledati bolj od blizu, jo preplezati in sprejeti prve operativne odločitve glede graditve. O tem pripoveduje: »V spodnjem delu, kmalu po vstopu z melišča, smo ocenjevali smer s III. stopnjo težavnosti. Tu smo pričakovali največ dela, saj je bilo ozko, izpostavljeno in strmo, a še vedno v idealni namišljeni smeri.« Napeto ozračje takratnih odnosov s sosednjo Italijo ni dopuščalo solistične akcije. Za delovanje v mejnem pasu je bilo nujno tudi soglasje oblasti. Na Ceklinovo pobudo je OLO imenoval uradno komisijo za ogled prihodnje trase, v katero so ob sodelovanju predstavnikov gozdarske uprave in PD Tolmin pritegnili tudi poveljstvo območne enote KNOJ. Po ogledu komisije 15. maja 1953 na Mangartskem sedlu so lahko priprave na graditev šele uradno stekle. Začetnih težav za planinsko društvo ni bilo konca: usposobitev ceste in graditev nove poti sta bili prevelik finančni zalogaj, razdalja od Tolmina do Mangartskega sedla je bila na tedanji stopnji razvitosti prevoznih sredstev in zvez težko premostljiva, primernih izvajalcev ni bilo na voljo, v visokogorju je bilo treba računati na zelo kratko gradbeno sezono itd. Prva možnost, da bi prevzel nadelavo poti znani trentarski vodnik in graditelj planinskih poti Anton Kravanja - Kopiščar, je žal hitro padla v vodo. Že slab teden po dogovoru (natančneje, 19. 6. 1953) je Kopiščarja pri delu na poti v sotesko Mli-

Na sočni paši (pod Rateškim Malim Mangartom)

narice, ki je bila prav tako projekt PD Tolmin, doletela nenadna smrt. Po neuspelem iskanju drugih izvajalcev je 15. julija končno začela delo okrepljena skupina delavcev Uprave za ceste OLO Tolmin. Predtem so društveni prostovoljci zgradili na sedlu še zasilno zavetišče za prenočevanje delavcev. Minerska dela je vodil Jože Čerin. Delavci so bili nevešči plezanja, zato je bil za napredovanje in varnost v steni odgovoren član alpinističnega odseka Peter Berginc, ki je od skupno 2754 opravljenih delovnih ur opravil levji delež. Čeprav je večkrat ponagajalo vreme, je delo potekalo nepretrgano do 26. avgusta.

Slovesno odprtje

OLO Tolmin je z močno finančno podporo razbremenil obubožano društveno blagajno in za graditelje je končno napočil tudi slovesni trenutek. 23. avgusta 1953 ob 10.00 h so v prisotnosti številnih ljubiteljev gora, zastopnikov oblasti in PZS (dr. Potočnik in dr. Breclj) novo zavarovano pot predali namenu. Društvo je predtem razposlalo propagandni letak trinajstim poslovalnicam Putnika, 73 planinskim društvom, 47 turistično-olepševalnim društvom ter večjim podjetjem, uradom in ustanovam po Sloveniji. Tisk in radio pa sta objavljala priložnostne prispevke s kronološkim povzetkom graditve in vabila na slovesnost. Planinski vestnik je ob tem zapisal: »V nedeljo zjutraj 23. avgusta 1953 so brneli avtobusi, kamioni, avtomobili in motorna kolesa po lepi vijugasti alpski cesti proti Mangartu tja do Škrbine v Plazju ...« Številne skupine planincev, ki jih avtobusi niso bili v stanju prepeljati, pa so hitele po bližnjici. Nekaj sto planincev iz vse Slovenije je dalo s svojo navzočnostjo vse priznanje PD Tolmin, ki je zgradilo mogočno zavarovano pot na Mangart. Nočno neurje pred slovesnim dogodkom, proti jutru je zapadlo že 20 cm snega, je poskrbelo, da se je Mangart odel s prazničnim poprhom. Večina udeležencev se je povzpela na vrh. »Planinsko društvo Tolmin si je s to potjo postavilo lep spomenik in obenem dostojno proslavilo 60-letnico slovenskega planinstva.« Na ta dogodek nas spominja tudi plošča ob vzhodni smeri.

Kmalu bomo pozabili, da je bila tod nekoč ostra meja med dvema državama, ki je zakrivila tu-

di slovensko pot na vrh Mangarta. Ko izstopamo na sedlu iz avta, nas ne spremljajo več pogledi budnih varuhov meje. Tam so le še mejniki, nemi pomniki preteklosti. V stenah Mangarta odmeva raznobarna govorica ljubiteljev gora z vseh koncev Evrope, sveta. Za mlajše morda kar samoumevno, od nekoga dano; a za nami je dolga pot razvoja odnosov med narodi, katere simbolika je tudi v slovenski poti na Mangart. Poromajmo po njej in se v duhu spomnimo njenih vrlih graditeljev. Pa ne pozabimo na Sočanovo »Tu tisoč tristo let naš rod že žije«... in naj nam v veličastnem konglomeratu obiskovalcev iz vse Evrope ne bo nerodno pozdraviti po slovensko. Že davno smo si namreč utrli svojo gaz v združbo evropskih alpskih narodov; slovenska pot na teme Mangarta je samo del te zgodbe. ●

Začetni del Slovenske poti na Mangart

Madeira

Na otoku z gorato notranjostjo in rajskimi vrtovi

Besedilo: Irena Cerar Drašler

Fotografije: Darko Drašler

Madeira je majhen portugalski otok z razgibanjo pokrajino. Ker je bližje afriški kot matični celine, ima vse leto izredno milo podnebje, zato ji rečejo tudi »otok večne pomladi«. S svojimi strmimi obalami, prepadnimi dolinami, starodavnimi gozdovi, padajočimi slapovi in gorskim masivom je neustavljivo privlačna. Ko so jo portugalski raziskovalci leta 1417 odkrili, se ji sprva sploh niso upali približati, saj so mislili, da so prišli na konec sveta. Gorski vrhovi, ki se dvigujejo naravnost iz Atlantika, so bili odeti v tako nenavadne oblake in meglice, da so jih prestrašeni morjeplovci zamenjali za pare, ki se dvigujejo iz ust pekla.

Ob igrih levadah

Danes Madeira ni več konec sveta. Še zdaleč ne spominja na pekel, ampak je - vsaj po mojih osebnih izkušnjah - čisto pravi raj za mladoporočence, pa tu-

di za vse ljubitelje gorskih poti ter vzvišenih doživetij v naravi, ne glede na njihov zakonski stan ...

Najbolj znane pohodniške poti na Madeiri potekajo ob levadah. To so namakalni kanali, ki so jih začeli graditi že v 15. stoletju, da bi usmerili vodo z gora v niže ležeče kmetijske predele. Nekatere levade so zasekane v zelo strma, navpična pobočja, zato si danes skoraj ne moremo predstavljati, kako so nastale. Delavci so bili s strmih skalnatih vrhov obešeni v platnenih košarah, kanale pa so klesali s krampi. To nevarno delo so sprva opravljali afriški sužnji in veliko jih je pri tem umrlo. Danes je ves otok prepreden z levadami; teh je že približno 2000 km in to je za otok, ki v dolžino meri le dobrih 50 kilometrov, seveda zelo veliko. Poleg tega, da ta namakalni sistem že pet stoletij uspešno oskrbuje dolino z vodo, so ob levadah speljane tudi idealne sprehajalne poti. Po njih lahko pridemo v najbolj nedotaknjene in težko dostopne koticke otoka. Poti ob levadah so postale zelo donosne posele, saj kar nekaj podjetij ponuja organizirano vodenje, predvsem za skupine starejših turistov. Vendar tako vodenje pravzaprav ni potrebno, saj obstaja vrsta kakovostnih vodnikov z vsemi potrebnimi informacijami.

Levade ponujajo zelo raznovrstna doživetja, poti ob njih so lahko kratke in nezahtevne ali pa celodnevne, zahtevne, celo nevarne.

Ena najbolj slikovitih levad, ki nama je ostala v spominu, je potekala po zaščitenem področju naravnega parka (Parque das Queimadas). Na začetku vodi pot skozi evkaliptusove gozdove, ki omamno dišijo, mimo počivališča s kamnito mizo in stoli. Ob robu poti so bila že pred stoletji posajena drevesa, tako da danes hodimo po mogočnem hrastovem drevoredu, drevesne krošnje pa so pre-

Pogled s Cabo Girao, enega najvišjih evropskih klifov (580 m)

predene s srebrno zelenim mahom, ki v kosmih visi z vej. Sem ter tja pozorno oko ugleda stoletne ciprese, javorje in cedre. Na poti naletimo na dve s slamo kriti hiši, ki se ju ne bi sramovala nobena dobra pravljica. Nato se pot zoži, saj je levada po večini vklesana v strmo skalnato pobočje, s katerega se po mahu in praproti povsod cedi voda, tako da bi kraj z lahkoto zamenjali za prizorišče Tolkienovnega Gospodarja prstanov. Pot vodi ob slapovih in skozi številne predore - najdaljši meri kar 200 metrov - do začetka levade.

V prave gore

Madeira pa nima slovesa gorskega raja samo zaradi levad. Od vzhodnega do zahodnega dela otoka kot nekakšna hrbtenica poteka gorska veriga. Najvišje gore so v osrednjem gorskem masivu, katerega vrhovi so visoki približno 1800 m. Na najvznemirljivejši gorski turi - tako so vsaj obljubljali vodniki - se da osvojiti vse tri najvišje otoške vrhove, imenovane Pico Ruivo (1862 m), Pico das Torres (1847 m) in Pico do Arieiro (1818 m). Na izhodišče, k Picu do Arieiro, se res pripelješ z avtom, a glede na to, da so gorski vrhovi okoli opoldneva že lahko zaviti v pregovorne meglice, se nad tem nima smisla zmrdovali. Že na prvem razgledišču, Skobčevem gnezdu, se je razkrila veličastnost gorovja pred nami. Otok je vulkanskega izvora, zato sva na vsakem koraku opazovala za naju nenavadne črne in rdeče barvne odtenke. Za domiselne oblike je poskrbela erozivna moč vetra in dežja, ki je ustvarila nenavadne nazobčane skale, igle, stolpe in roglje. Hudourniške vode pa so oblikovale globoke prepadne doline, ki se ponekod začinjajo takoj za robom utrjene in zavarovane poti. Nad gorsko pokrajino sva bila navdušena, prav tako nad tremi osvojenimi vrhovi, malo manj pa nad tlakovano potjo, narejeno iz številnih stopnic, ki se naporno vijejo zdaj navzgor, zdaj navzdol in le redko ustrezajo dolžini tvojega koraka.

Prav zaradi stopicanja po teh stopnicah mi je ostal v najlepšem spominu četrti vrh, Pico Grande (1654 m), sicer nekoliko nižji od drugih treh, zato pa manj obiskan in ukročen. Pisec angleškega planinskega vodnika je vrh kar obšel, češ da je vzpon prezahteven, pisec nemškega vodnika pa je goro opisal kot zelo zahtevno, samo za izkušene

*Ob levadah skozi zelenje in tunele
(foto: Branko Klander)*

gornike. Na ta ekstremni pohod sva odšla prvega decembrskega dne. Bilo je sončno, 23° C in popolno brezvetrje. Izkazalo se je, da poleg dveh mest, ki sta bili (brez pravega razloga) zavarovani z jeklenico, težavnost za povprečnega slovenskega planinca ni bila omembe vredna. Sklepala sva, da je morda za madeirske kriterije zahtevno že to, da pot na goro ni tlakovana s stopnicami. Pico Grande nama je torej spet razvezal korak, očaral pa naju je tudi zaradi neprekosljivega razgleda in lege; stoji namreč na sredini otoka. Na severu in jugu sva videla Atlantik, na vzhodu se je razprostiral ves osrednji gorski masiv z vrhovi, ki sva jih osvojila dan pred tem, za nama je kot orjaška gorska miza stala planota Pa'l da Serra. Okoli naju pa same nenavadne oblike, večbarvni prelomi in plasti, kot da bi zemlja v dinamičnem trenutku spreminjanja obstala in ostala takšna nadaljnja tisočletja.

Po močvirni planoti

Popolnoma drugačen svet je nepričakovano ravna planota Pa'l da Serra na višini 1400 - 1600

Mogočni skalnati mojze na Achada do Teixeira

m. Prek najpomembnejšega otoškega prelaza Encumeade je dostopna z avtom, vendar zato nič manj zanimiva. Ime Pa'l da Serra v portugalsčini pomeni gorsko barje, močvirje in področje marsikoga spominja na Škotsko višavje. Navidezno neskončni travniki, v resnici 100 km² veliko področje, so poraščeni z mahom in praprotnjo. Pozimi so tod samo kilometri rdečkasto rjave praproti, ki se kot preproga vije čez planoto. Poseben čar te pokrajine je njena nenaseljenost, po njej se pasejo le krave in ovce, pohodniške poti pa vodijo v vse smeri. V vse smeri vodi tudi tišina. Pravijo, da je planota pogosto zavita v oblake, in to sva preverila na svoji lastni koži, saj sva jo kar trikrat zaman »oblegala«, dokler se nama nekega mrzlega jutra ni prikazala v vsem sijaju. To je bilo tistega nepozabnega dne, ko sva vstala v trdi temi, se zapeljala na planoto in gledala, kako je sonce vželo nad madeirskimi gorami. Nato sva se sprehodila na najvišji vrh te planote, Pico Ruivo do Pa'l (1640 m), in začela nov dan.

Najbolj znana pohodniška lokacija na planoti je okolica RabaÁala. Dobro jo je obiskati zgodaj zjutraj, saj je priljubljena v tistem pomenu, ki se v praksi pokaže kot množičnost. V jutranji samoti se je vredno podati k 25 slapovom. K romantični kotanji, v katero se zliva slap in 24 drobnih curkov, skozi cedrove gozdove in vrešje pripelje čudovita levada. V mesecih, ko je veliko vode, se splača stopiti še do bližnjega priljubljenega izletniškega cilja, slapa Risca, ki pada po črni steni več kot 100 metrov v globino.

V cvetočih vrtovih

Za Madeiro bi lahko v prenesem pomenu rekli, da je en sam velik vrt. Tam vedno kaj cveti, zato ji pravijo tudi »plavajoči otok cvetja v Atlantiku«. Nekatere vrste rož, ki jih imamo doma v cvetličnih lončkih, tam rastejo na prostem bogotno kot plevel. Najpogostejše so hibiskus, oleander, božična zvezda, fuksija, vodenka, strelicija, hortenzija, afriška lilija, natresk, monstera, ciperus, številne palme in kaktusi.

Za ves otok - razen za goli polotok Sao Lorenzo na skrajnem vzhodu - je značilno bujno rastlinstvo. Iz vsakega kotička in iz vsake špranje kaj raste. Ko so ga Portugalci v 15. stoletju odkrili, je bil tako gosto poraščen z drevjem, da so ga poimenovali otok lesa (portugalsko Ilha da Madeira). Prvi naseljenci so želeli pridobiti obdelovalno površino s požigom gozdov in izročilo pravi, da je gorelo dolgih sedem let. Kljub temu je nekaj starodavnih lovorovih gozdov, ki so pred poledenitvijo pokrivali Sredozemlje in vzhodno Afriko, na Madeiri vendarle ostalo in leta 1999 jih je UNESCO zaščitil kot svetovno pomembno naravno dediščino.

Poleg naravnih parkov je na otoku veliko negovanih vrtov. Vredno si je ogledati botanični vrt nad glavnim mestom Funchalom, prava paša za oči je tudi tropski vrt Monte Palace, ki ima veliko orientalskih prvin. Pri tem vrtu je najzanimivejša povezava narave s kulturo - park je namreč poln kipov, vodometov, vodnjakov, keramičnih vaz, starih manualinskih arhitekturnih elementov, ki so mojstrsko postavljeni v naravno okolje. Ljubitelje angleških vrtov bo očaral vrt družine Blandy na posestvu Quinta do Palheiro. V njem so ljubka majhna kapelica, ovita v cvetoče vrtnice, s čudovitim steklenim vitražem v zvoniku, pa majhen ribnik, znana in neznana stoletna drevesa, predvsem pa avenija kamelij, ki cvetijo v najrazličnejših barvah.

Madeirska legenda o nastanku otoka pravi, da je Bog, potem ko je ustvaril svet, sede občudoval svoje delo. In ker je bil zadovoljen, je svet nežno poljubil. Na tistem mestu se je rodila Madeira. Zdi se, da v cvetočih vrtovih, pa tudi na razdrapanih gorskih vrhovih še vedno lahko občutimo globino in simboliko te starodavne pripovedi. ○

Madeira

Podnebje:

Vse leto je izredno milo podnebje, januarja je povprečno 16°C, julija pa 22°C. Več dežja je v marcu, aprilu in oktobru.

Prevozi:

* z letalom do edinega otoškega letališča Funchal (za nas najbližji neposredni leti so iz Münchna)

* za vožnjo po otoku je najbolje najeti avto, saj so ceste dobre, pokrajina pa tako slikovita, da se splača prevoziti otok po dolgem in počez (ob poti so v ta namen urejena številna razgledišča in prostori za piknik)

* možni so tudi avtobusni prevozi (avtobusi vozijo do izhodišč večine priljubljenih levad)

Bivanje:

* Madeiro tržijo vse večje slovenske turistične agencije - bivanje je lahko vključeno v počitniški paket.

* Če potujete samostojno, je nastanitev možna v številnih hotelih različnih kategorij in z različnimi cenami, gostilnah, apartmajih, zasebnih sobah. Možne so rezervacije prek interneta (glej spletne naslove spodaj). Otok ima tudi 3 kampe.

* Priporočljivo je bivanje v glavnem mestu Funchalu ali okolici, saj je dobro izhodišče za izlete na vse strani otoka. Je tudi veliko mesto, ki ponuja največ kulturnozgodovinskih zanimivosti (muzeji, cerkve, trdnjave...) in ima mikavno tržnico.

Planinska oprema: Potrebna je najosnovnejša pla-

ninska oprema. V hladnejših mesecih so nepogrešljiva topla oblačila (termovelur, goreteks oz. vetrovka, kapa, rokavice), saj so grebeni in vrhovi osrednjega centralnega masiva lahko zelo vetrovni. Značilne so tudi hitre vremenske spremembe (gosta megla, oblaki), ki lahko povzročijo hude ohladike. Svetilka je potrebna tako v gorah kot na levadah, saj je veliko predorov, ki so dolgi tudi do 200 metrov. Palice pridejo vedno prav.

Priporočljiva literatura:

Pred odhodom v Ljubljani ni bilo moč kupiti nobenege vodnika in zemljevida za Madeiro, tam pa jih je seveda veliko. Literaturo se da pravočasno nabaviti prek spletne knjigarne amazon.com ali si jo izposoditi v knjižnici. Nekaj predlogov:

Splošno o Madeiri:

Matthew Hancock: The Rough Guide to Madeira. Rough Guides Ltd, 2001

Planinski vodniki:

Rolf Goetz: Madeira. Bergverlag Rother, Munich, 2001 (najboljši!)

John and Pat Underwood: Landscapes of Madeira, SunFlower Books, 2002

Burkhard Berger: Madeira. Bruckmann, 2001

Madeira na spletu:

www.madeiraonline.com

www.madeira-portugal.com

www.madeira-holiday.com

www.madeiratourism.org

Janko Mlakar

Pol stoletja od smrti znamenitega gornika

Besedilo: Andrej Mašera

11. avgusta je minilo 50 let od smrti znanega slovenskega duhovnika, gornika in pisca Janka Mlakarja. Mlajši rodovi vedo bolj malo o tem izjemnem človeku, ki je bil s svojimi gorniškimi spisi in potopisi, objavljenimi predvsem v Planinskem vestniku, pa tudi drugod, zelo znana in priljubljena osebnost svoje dobe. Kar 57 let (1896-1953) je bil vztrajen sotrudnik našega glasila, v katerem je na imeniten način opisoval svoje bogate dogodivščine v gorah.

Janko Mlakar se je rodil 25. junija 1874 v Železnikih, vendar je skoraj vse življenje prebil v Ljubljani. Hodil je v osnovno šolo na Grabnu, leta 1893 maturiral, nato pa študiral bogoslovje. Novo mašo je bral leta 1897 in bil nato 3 leta kaplan v Postojni. V Ljubljani je bil 10 let katehet na osnovnih šolah, od leta 1910 pa je poučeval verouk na ljubljanskem liceju in ženski realni gimnaziji do leta 1926, ko se je upokojil. Znan je bil kot precej strog, toda pravičen profesor. Bil je tudi dolgoletni član Osrednjega odbora SPD, v katerem je aktivno deloval in pomembno vplival na dogajanja v mnogih prelomnih trenutkih.

Predvsem pa je bil Janko Mlakar vrhunski gornik. Ko je bilo gorohodstvo v Sloveniji še tako rekoč v povojih, je poleg številnih tur v domačih gorah opravil tudi številne in zahtevne vzpone drugod po Alpah, od Dachsteina do Mont Blanca. Če samo malo pobrskamo po njegovem gorniškem opusu, osupnemo od občudovanja in navdušenja: Dachstein, Hochkönig, Watzmann in Zugspitze v Severnih apneniških Alpah, Großglockner, Sonnblick, Ankogel, Hochalmspitze, Gr. Weissbachhorn, Großvenediger, Dreiherrnspitze v Visokih Turah, Hochfeiler in Olperer v Zillertalskih Al-

pah, Hochgall v skupini Rieserferner, Zuckerhüttl v Stubajskih in Weisskugel v Ötztalskih Alpah, Ortler in Königspitze v skupini Ortlerja, Piz Boè v Dolomitih in Cima Tosa v Brenti. Med širitisočaki pa Jungfrau, Monte Rosa (Dufourspitze), Matterhorn in Mont Blanc. S tem pa še zdaleč nismo našeli vseh. S svojimi dosežki v Alpah je bil Janko Mlakar daleč pred svojim časom. Bil je uren hodec in spreten plezalec. Prav škoda je, da je imel do plezalstva oziroma alpinizma negativno stali-

šče, saj je bil po svojih konstitucijskih in duhovnih sposobnostih, pa tudi glede na opravljene težavne ture, v bistvu - alpinist. Precej vzponov je opravil tudi kot samohodec, sicer pa v družbi prijateljev, posebno Lojzeta Cilenška, župnika iz Poljčan. Za najtežje ture je najemal vodnika.

Svoje vzpone je opisoval v številnih člankih, ki so izhajali predvsem v Planinskem vestniku. Razvil se je v odličnega pisca, ki je spretno in živo opisoval gorsko okolje in dogajanje v njem, ki je imel tudi dar za poetične prikaze, predvsem pa za humor, ki kar kipi iz njegovih spisov. Širše občinstvo ga je poznalo predvsem po humorju, tako da so ga imenovali »hudomušni Janko«. Njegov humor (tudi na svoj račun) je duhovit, včasih situacijski, včasih bolj prefinjen in blago ironičen, nikoli pa robat ali žaljiv. Krona njegovega humorističnega pisanja je gotovo spis Kako je Trebušnik hodil na Triglav, ki se je že uvrstil v antologijo slovenske humoristične literature. V svojih spisih je dokazal, da suvereno obvlada geografske, geološke in etnološke značilnosti alpskega sveta. Njegovo pisanje zna biti za nepoučenega tudi nekoliko varljivo: o težavah na poti skoraj ni pisal, vse je prikazal nekako lahkotno in neproblematično. Čeprav je opravil vrsto zelo zahtevnih vzponov, to iz njegovega pisanja ni povsem razvidno; le pri Olpererju, Hochgallu in Matterhornu bežno omeni nekaj o težavah. Čeprav je bil izredno skromen, pa se vseeno ni sramoval izraziti iskrenega ponosa po kakem posebno pomembnem in težavnem vzponu. Mlakar je bil tudi ekološko ozavešen gornik in je ljubil starožitno romantiko v mirnem gorskem okolju; ta je že v njegovem času jemala slovo in prepuščala mesto moderni tehnologiji, ki je vse bolj nasilno vdiral v gorski svet.

Izbrani Mlakarjevi spisi so že pred drugo vojno izšli v knjižni obliki, po vojni pa še dvakrat. Menim, da ne bi bilo prav nič napak, če bi se kak založnik tudi danes odločil za vnovično izdajo. Mlakarjeva literatura je tudi danes še kako aktualna. Bil je Slovenec, Evropejec in široko razgledan razumnik v najzlahtnejšem pomenu besede. V širšem evropskem svetu se je počutil kot riba v vodi, pri tem pa ohranil zdravo narodno zavest in toplo ljubezen do domače zemlje. Bil je eden velikanov slovenskega gornštva, katerega delo bo veselilo in plemenitilo tudi še nove generacije Slovencev. ○

Odkritje spomenika Franu Kocbeku

V sredo, 20. avgusta 2003, je bila v Gornjem Gradu krajša slovesnost ob odkritju nagrobnika Franu Kocbeku. Reliefna podoba Frana Kocbeka je delo kiparja Mihe Kača, skala na katero je pritrjena, pa je avtohtona kamenina z Menine planine. Fran Kocbek je bil pomemben človek svoje dobe (1863-1930). Pomemben ne le kot planinec, ampak tudi kot organizator in buditelj slovenske zavesti v narodu. Živel je v obdobju hudega nemškega pritiska v Sloveniji, ki ga je bilo čutiti tudi v gorah. Med nemškimi planinskimi organizacijami in SPD je namreč potekal boj za prevlado, ki se je začel že leta 1893. SPD je bilo pomembna protiutež nemškim težnjam v naših gorah. Prve kočje so bile nemške, pozneje pa so primat prevzeli SPD in njegove podružnice (Kamnik, Savinjska ter kmalu še druga društva v različnih okrajih po Sloveniji). Fran Kocbek je bil prvi načelnik Savinjske podružnice SPD, ki je bila ustanovljena avgusta 1893. Vodil jo je kar 34 let. Bil je njen načelnik vse od ustanovitve pa do leta 1927, ko se je preselila v Celje; tam so potem tudi prevzeli vodenje. Celjani so bili namreč skupaj z Gornjegrajsčani in Mozirjani ustanovni člani podružnice. Tudi članstvo je bilo sprva nekako sorazmerno, po tretjinah. S priseljevanjem ljudi v Celje okoli leta 1920 pa se je povečalo tudi njihovo število v podružnici; tako se je razmerje prevesilo na stran Celjanov. To se je stopnjevalo vse do leta 1927, ko se je podružnica preselila v Celje.

Tudi finančna plat postavitve tega spomenika je bila enakomerno porazdeljena med PD Gornji Grad, občino Gornji Grad in PD Celje Matica skupaj s Savinjskim MDO-jem. Izvedbo slavnostnega programa pa so organizirali planinci iz Gornjega Grada, ki so tudi oskrbeli grob. To je že drugi spomenik Franu Kocbeku. Že ob 100-letnici ustanovitve SPD (leta 1993) so celjski planinci postavili veličasten spomenik njemu in Johannesu FrischauFu pri domu planincev v Logarski dolini. Planincem Gornjega Grada, občini Gornji Grad in PD Celje Matica skupaj s Savinjskim MDO-jem smo lahko za postavitev hvaležni, saj je zamenje zahvale človeku, ki je velik del svojega življenja namenil slovenskemu planinstvu. Zgodovina nam namreč pomaga tudi takrat, ko gledamo v prihodnost, in prav je, da črpamo tudi iz preteklosti.

Alojzija Korbar Tacar

Z mojega Kovka

Vse tisto plavo tam po obrobjih

Besedilo in Fotografija: RaFaEl Terpin

Kovk, nad Colom, 18.9.1999

Opoldne.

Prijetno toplo je. Tu na vrhu se sončiva; svetel bleščeč križ in jaz. Nad Nanosom se nekaj kuha, a tu med Kovkom, Čavnom in Golaki poje eno samo veselje.

Vse je že v rjavem. Cvetovi so redki. Obrobne buke so pordečile v krošnje. V gozdu vlada huda suša.

Poldne je. Najbrž iz Snaberja prinaša zvonjenje. Spočito zapiha čez greben.

Drevesa čuječno obroblija moj pogled. V svoji večni tihoti so že davno zrasla v del mene.

Zmeraj so tam. Hodim mimo njih, gledam mi-

mo njih, mislim mimo njih. Včasih tih, zakrknjen, zadrgnjen, tudi grob. Brez besed le za dobro jemljejo moj molk. Je moj molk del njihovega miru? Saj njihov mir je vendar nekaj drugega. Ves zlat in utečen je. Od zmeraj je enak. Večna je tudi želja - stopati z njim.

Moj mir sestavljajo zlati trenutki večnosti.

Ukradeni so večnosti.

Kovk, nad Colom, 22.4. 2000

Tak, kot sem ga sanjal vso zimo. Topel, svetel, z vetričem obsut. Miren. Oddaljeni glasovi s ceste. In doline. Bližnje ptice. Kukavica.

Pogled z Vojskarske planote proti Poreznu; Pri gnezdu

V mrču osivele daljave. Gozdovi v pomladanskem preobračanju. Goličave. Do zemlje segajoče nebo. Ptice. V kratke spomine stisnjena zima. Sreča? Sreča!

Na robovih videnega se skozi natrgane šive svetlika oni svet, zaradi katerega se ženem iz dneva v dan, in svet, ki sestavlja skoraj vse moje zlate sanje. Tako je moj, da bolj moj ne more biti. Z barvami posuta utvara je, neresničen je in bolešno oseben. Zasedral se je v moji želji in zavesti. Pač je in jaz, človek, imam opraviti z njim. Pa ni skupaj zložen iz sonca in oblakov, iz zelenečih krošenj in vetra, iz zaspano rjave zemlje in prvih muh, ne, on je več. Čez vse moje misli se je razprl, tam zdaj živi svoj spokoj, svoj red in svoj mir.

On je!

Kovk, nad Colom, 14.4. 2001

To je dan brez napake.

Piha, zebe - to že. Na Nanosu mede, nad Čavnom so se strgali firlenki.

Pa kaj?

Sedim lepo na sončku, Alpe in Dolomiti me špegajo, morje se je turkizno zavleklo v neskončne proge.

Meja (gozd) je zimska, komaj je posrebala včerajšnji sneg. Vsa zaledenela planjava od Roba do Bele je lepo rjava, v popkih se bolj malo dogaja, navidez nič. Vetrovi opletajo s krošnjami, oblaki vlečejo težke sence, še čez sonce na kratko nekaj smukne. Rob blesti nad zelenečo Deželo. Po kraških bregovih se prebujajo trte.

Ah!

Potegnil sem glavo med ramena: Bog je dober z mano.

Kovk, nad Colom, 2.10. 2002

Danes je teža tega novega življenja le nekoliko popustila. Dan se je unesel. Kovk mi je znova natrosil nekaj miru.

V senci se mi hladi pивce, prazna konzerva je vržena tja v travo, na drugi strani se valjajo premočeni škrpeti, nogavice tudi. Srajca se bo posušila kar na meni.

Sonce je toplo kot v kakšnem maju, vetra ni skoraj nič. Do morja seže pogled. Tudi Triglav je izstopil za trnovskimi gozdovi.

Jesen hodi tod.

*Pod Kovkom – paša med kamni
(foto: Marjan Bradeško)*

Dražljivo je poslušati zadnje letošnje kobilice. Ta moj rjavo-zeleni otok je ves obdan s plavim, tudi mene srka v brezmejnost modrega. Zdi se mi, da sem tam doma. Nekoč, nekega dne pač, me bo kar posrebalo vase - vse tisto plavo tam po obrobjih, vse tisto belo v slutnjah speče. ●

Podori v visokih alpskih stenah

Podnebne spremembe spreminjajo obličje gora

Besedilo: Tomaž Vrhovec
Fotografije: Franc Štupar Senca

Povprečna temperatura na Zemlji se je v minulih sto letih dvignila približno za stopinjo. Zaradi vpliva človekove civilizacije na kemično sestavo ozračja - posledica sežiganja fosilnih goriv je povečana koncentracija ogljikovega dioksida - se zmanjšuje prosojnost ozračja za infrardeče sevanje, s katerim se Zemlja ohlaja. Če v zraku ne bi bilo ogljikovega dioksida, vodne pare in drugih triatomnih plinov, bi bilo na Zemlji veliko hladneje. Zaradi človekovega vpliva se zvišujejo predvsem najnižje temperature, posledica zmanjševanja ohlajanja pa je segrevanje, saj Zemlja dobi od Sonca vedno enako količino energije.

Poletje 2003 je bilo v Evropi eno najtoplejših v zapisani zgodovini in temperaturni rekordi so se kar vrstili. Izjemne temperaturne razmere so se pokazale tudi v Alpah. Zima 2002-2003 je bila, kar zadeva sneg, skoraj povprečna, pomlad pa je bila topla in že junija se je snežna odeja stalila že visoko nad 3000 metri. Poleti so bile temperature še višje, ledišče je bilo kar nekaj tednov nad 4000 metri. Talila se je snežna odeja, talili so se ledeniki, pa tudi led, ki v visokogorju povezuje grušč in skalovje.

Permafrost - ledena dediščina starejših dob

V alpskem visokogorju (pa tudi v subpolarnih krajih severne Sibirije, Aljaske in severne Kanade) je poleg ledenikov, ki prekrivajo pobočja in doli-

ne, še ena ledena dediščina hladnejših dob. To je permafrost. Stokovnjaki s tem označujejo mešanico grušča, blata, kamenja in skalovja, ki je zmrznjena v trdno celoto. Iz Sibirije je znano, da pozimi blato zmrzne, na pomlad pa se na površju od-taja kak meter na debelo, v globini pa ostajajo tla zmrznjena. Vsakoletno zmrzovanje in tajanje je tam reden pojav, temu morajo biti prilagojene tamkajšnje ceste, zgradbe in druge naprave. Alpski permafrost je v primerjavi s subpolarnim veliko bolj heterogen, saj ga sestavljata predvsem grušč in kamenje. Prenekatera alpska stena je pravzaprav gmota kamenja, ki jo drži skupaj le led. Znano je, da se ob odjughah s takšnih sten pogosto krulijo kamenje, tako da je po takšnih stenah varno plezati le ob nizkih temperaturah, ponoči ali pa v hladnejšem delu leta.

Pomlad in poletje 2003 sta dodobra natalila alpski permafrost. Že v prejšnjih toplih poletjih se je permafrost v Alpah talil. To se je čutilo predvsem na območjih blizu umikajočih se ledenikov na južnih pobočjih gora. V minulih letih so tako ugotovili, da se je zaradi taljenja podlage začela nagibati koča na vrhu Sonnblicka (3105 m) v Visokih Turah, nekoliko manj izrazito tudi Oberwalderhütte (2973 m) nasproti Grossglocknerja. Zaradi odmrzovanja skalovja in popuščanja ledenih vezi med skalami se je pred leti zrušil tudi del poti Gamsgrubenweg med parkiriščem Franz Joseph hütte in kočo Hoffmannshutte nad ledenikom Pasterza pod Grossglocknerjem. Letošnje poletje sta

zaznamovala izrazita podora skalovja na najizrazitejših in najbolj obiskanih gorah v Alpah, na Matterhornu in na Mt. Blancu.

Veliki podori na Matterhornu in Mt. Blancu

Na grebenu Hörnli se je 14. julija zrušil del grebena kakih 200 metrov nad kočo Hörnli. Po tem grebenu vsak dan poskuša priti na imponantno goro vsaj 200 ljudi. To se je zgodilo popoldne, tako da je nad podorom ostalo več kot petdeset alpinistov. Ker so se skale še kar naprej krušile, so ob pomoči helikopterjev evakuirali z gore vse, ki

so bili nad podorom. V naslednjih dneh so vodniki iz Zermatta na kraju podora odstranili razmajano skalovje in kljub svojim ekonomskim interesom označili varnejši prehod z markacijami. Na srečo pot na Matterhorn vodi po grebenu, tako da krušče se skalovje ne leti nanjo.

Večji in bolj neugoden podor je sledil 9. avgusta na običajnem pristopu na Mt. Blanc v zahodni steni Aig. du Goûter. Po tej poti najvišjo gore Evrope vsak dan naskakuje več sto gornikov. Od zgornje postaje gorske železnice Tramway du Mt. Blanc (2372 m) se pot naprej dvigne po morenah in skalovju do koče Tête Rousse (3167 m). Nad manjšim ledenikom se od tam dviguje zahodna

Začetek podora tik pod vrhom Aig. du Goûter

Ozebnik je zavil v prah

Helikopter je vzletel iznad ledenika Tête Rousse

stena Aig. du Goûter (3817 m). Stena je gruščnata, od vrha do vznožja jo preseka nekaj ozebnikov; med njimi so skalnati grebeni. Vzpon prek stene traja vsaj dve uri, sestop pa je za kakšne pol ure krajši. Pravega plezanja je v steni malo, najlažji prehodi so shojeni. Vrh stene stoji koča, v kateri se ob vzponu na Mt. Blanc po navadi prenočuje. Letošnje vroče poletje je poskrbelo, da so se snežišča v ozebnikih povsem stalila, talil se je tudi led v lediščih in gruščnati permafrost. Že v dneh pred velikim podorom so padajoče skale v velikem ozebniku (Le grand Couloir) do smrti potolkle sestopajočega gornika, zato je veljalo, da je vzpon do koče na Aig. du Goûter varen le ponoči.

Podor 9. avgusta se je zgodil okoli 14.00 ure po krajevnem poletnem času, to je le malo po sončnem poldnevu. Spodnje slike (foto Franc Štupar) prikazujejo potek podora. Priča mu je bila skupina planincev iz PD Jeglič iz Ljubljane, ki se je nameravala naslednji dan povzpeti prek Aig. du Goûterja na Mt. Blanc. Skalovje se je odtajalo in odtrgalo tik pod vrhom stene in nekaj sto kubičnih metrov skalovja se je rušilo več kot 500 metrov v globino. Skale, posamezni kosi so bili veliki kot omare in težki po več ton, so poletavale po zraku, se odbijale in letele križem-kražem po ozebniku in prek grebenov. V desetih sekundah so največji kosi prileteli na ledenik, vsa zahodna stena se je zavila v oblak prahu in drobnejši grušč se je še kar naprej osipal po steni. Ob času podora je

po steni sestopalo kakšnih 40 gornikov, ki so tistega dne navsezgodaj opravili vzpon na Mt. Blanc. Imeli so neverjetno srečo, saj so leteči drobci poškodovali le enega. Pot prek velikega ozebnika je grušč povsem zasul.

V pol ure je priletel helikopter in odpeljal poškodovanega alpinista v dolino. Medtem se je na južnem robu velikega ozebnika nabrala skupina vseh sestopajočih. Po ozebniku so se od časa do časa spet valile in poletavale skale, poti prek njega pa ni bilo videti. Po uri oklevanja, ko se prek ozebnika ni mogla prebiti nobena naveza, se je helikopter vrnil in začela se je evakuacija sestopajočih. Helikopter je s skalne rame v steni Aig. du Goûterja nad velikim ozebnikom, na katero so se vrnili sestopajoči, z več kot dvajsetimi vožnjami odpeljal vse čakajoče na ledenik Tête Rousse. Med njimi je bila tudi skupina šestih planincev iz Šentvida. Reševalec je na skalni rami pripel na jeklenico po enega ali dva čakajoča in po nekaj minutah leta ju je helikopter odložil. Vsa evakuacija je trajala dobri dve uri. Tudi med njo in po njej so se po steni še kar naprej prožili kamniti plazovi in vrstili so se manjši podori.

Ob velikem podoru je župan občine Saint Gervais, v katerega pristojnost sodi območje Aig. du Goûterja, izdal opozorilo, s katerim je strogo odsvetoval vzpon na goro po tej smeri. Zasutost poti in nenehna nevarnost novih podorov sta v drugi polovici avgusta močno vplivali na število vzponov na Mt. Blanc. Običajna pot na Mt. Blanc prek Goûterja je za chamonijske vodnike najpomembnejši vir zaslužka. Za zdaj še ni jasno, kje speljati varnejšo pot do koče na Aig. du Goûterju. Ker je bila poleti 2003 zaradi krušečih se serakov neprehodna tudi pot prvoprstopnikov na Mt. Blanc po ledeniku Bossons in ker je bilo prečenje po smeri Aig. du Midi-Mt. Blanc zaradi previsne krajne zevi pod Mt. Blanc du Taculom zelo zahtevno, je v prekrasnem, a pretoplem avgustu 2003 prišlo na Mt. Blanc le izjemno malo alpinistov.

Povečani učinek tople grede tako izrazito vpliva tudi na dejavnosti v najvišjih delih Alp. Upati je, da bodo vsaj pozimi stene spet zmrznile. Poletno taljenje permafrosta in z njim povezani podori bodo vplivali na odmrznjene stene; meliščnate groblje pod njimi se bodo povečevale. Že čez nekaj tisoč let pa se bodo stene umirile. ●

Radar na Matajurju

Radar no grazie – radar, ne hvala

Besedilo in Fotografija: Igor Maher

Načrti za postavitev najrazličnejših, predvsem meteoroloških radarjev so nam dobro znani, prav tako nasprotovanje tem načrtom. Slavnik, Vremščica, Menina planina - povsod so zaradi močnih nesoglasij, predvsem med domačini, opustili namero postavitve radarjev. Radar je zdaj doletel tudi naše zamejce v Beneški Sloveniji, saj so kar po hitrem postopku hoteli oskruniti njihov simbol - goro Matajur. Projekt postavitve radarja na Matajurju, sicer mejnem vrhu, sodi v širši program namestitve 23 radarjev za potrebe italijanske vsedržavne civilne zaščite in je vključen v mrežo za preventivo proti poplavam in vodnim ujmam. V prvi fazi naj bi postavili šest radarjev, med njimi tudi matajurskega. Postavitev naj bi na podlagi posebnega vladnega odloka s konca lanskega leta tekla po pospešenem postopku, brez marsikaterega soglasja, ki je potrebno v običajnih postopkih. Tako je bil projekt skoraj že pred realizacijo, ko so zanj ob pomoči okoljevarstvene organizacije Legambiente izvedeli prebivalstvo in krajevne uprave nadiških dolin pod Matajurjem. Konec maja so se v Špetru sestali in organizirali posamezniki, številna društva in organizacije ter krajevne uprave, se seznanili s projektom in izrazili pomisleke proti postavitvi radarja. Ustanovili so koordinacijski odbor »Radar no grazie – Radar, ne hvala«. Matajur za Slovence v videmski pokrajini nima ne le simbolnega pomena, ampak je zanimiv tudi kot gora v predgorju Julijskih Alp, z botaničnega, krajinskega, zgodovinskega, etnografskega in še katerega vidika. Razgledna gora je tudi pomemben del načrtov razvoja trajnostnega turizma v Benečiji. V te načrte se vklaplja nedavna odstranitev nekdanjih smučarskih naprav s sredstvi ev-

ropskih programov. Nikakor pa ne sodi vanje 25 metrov visok objekt z velikansko kupolo vrh Matajurja. Organizirani odpor proti postavitvi je po dveh mesecih obrodil sadove, saj so lokacijo radarja prestavili na pobočje gore Tamai v Karniji. Tam naj bi postopke že od začetka vodili v dogovoru s krajevno upravo in prebivalstvom. Za dobro potezo pa se je izkazala ustanovitev skupnega odbora, ki združuje predstavnike civilne družbe in uprav, saj se bodo zdaj skupaj lotili tudi razvojnih problemov nadiških dolin. ●

Bolje senene kopice kot radar na Matajurju

Razmišljanje o novem Zakonu o TNP

Slovenska planinska organizacija (PZS) je v svoji več kot stoletni tradiciji vedno skrbela za slovenski značaj, za razvoj in tudi za zaščito slovenskega visokogorja ter pomagala razvijati do gora in ljudi prijazne dejavnosti in za to potrebno infrastrukturo. To je omogočalo športno prijeten, kulturnen in standardu državljanov primeren obisk gora, pa tudi pomoč pri preživetju tistih, ki so hoteli v gorah prebivati in obstati. Ko je razvoj v visokogorju postal obremenjujoč, je PZS sprožila pobude in sodelovala pri predlaganju zavarovanja posameznih območij in tako tudi pri sprejemu veljavnega zakona o Triglavskem narodnem parku - zadnjič pred enainvajsetimi leti. Med vodilnimi planinskimi sodelavci pri oblikovanju tega zakona je bil dr. Miha Potočnik, ki je v veliki meri zagovarjal tedanje težnje slovenskih planincev. Dosegli smo določen sporazum z navidezno prizadetimi prebivalci, ki v narodnem parku niso takoj videli dolgoročnih razvojnih možnosti. Danes, po dvajsetih letih, je drugače. Triglavski narodni park je edini narodni (naravni, kulturni in še kaj) park v naši državi. Po presoji svetovno pomembnega alpinista in publicista Messnerja in nekaterih drugih je tudi najnaravnejši, najslikovitější in najlepši gorski nacionalni parki v Evropi. Nikakor ni nepomembno, da je mednarodna strokovna javnost izrekla Julijskim Alpam in njihovi dediščini, pa tudi TNP, priznanje s tem, da jih je uvrstila v Unescov program Človek in biosfera. Zato PZS meni, da je ob novih zakonskih in z njimi povezanih ureditvah treba temeljito premisliti o tem, kako doseči primerno ohranjanje te naše mednarodno uveljavljene in pomembne dediščine.

Koncept zaščite in nov razvoj, zakonodaja in njena veljavnost

Nesporno je, da so tudi ob veljavni zakonodaji uspeli nekateri nestrokovni ali celo sovražni posegi v telo TNP-ja. Med drugim je bila zgrajena vrsta »črnih gradenj«. Sanacijskega programa za sedanje stanje ne poznamo. Zato je tudi potreben poseben zakon, ki ustrezno ureja območje parka in do-

sti natančneje opredeljuje dovoljeno od nedovoljenega, pa tudi to, kar bo izrecno spodbujano. Veljavni zakon ni najboljši, napak so razumljene nekatere definicije in pristojnosti, zakon omogoča nedovoljene posege in ravnanja zasebnikov in organiziranih skupin in celo državnih organov oziroma jih ne preprečuje. Slovenija je zdaj samostojna država, ki drugo leto oddaja velik del svoje suverenosti tudi novi nadnacionalni skupnosti, menjala je koncept ureditve, zasebna lastnina je postala ponovno dominantna, spremenili so se poslovne navade in bivalne ter delovne navade ter standard prebivalstva in tudi načini hoje in obiskovanja ter bivanja v gorah. Spremenile so se tudi navade pričakovanja in število obiskovalcev¹. Pričakujemo veliko novih »evropskih« kupcev nepremičnin. Sprememb bo še veliko, zato je sicer treba hitro prilagajati zakonodajo in predvsem pripraviti podzakonske akte ter okrepiti institucije za njihovo izvajanje. Vendar je treba imeti predvsem odgovore ne razvojna in konceptualna vprašanja. Koncept potrebujemo torej pred zakonsko ureditvijo.

Znižanje nivoja zaščite

PZS sodi, da je novi predlog zakona, namesto da bi uredil tisto, kar ni bilo dovolj ustrezno in točno urejeno in predvsem določeno, sprožil nove možnosti, da bi se v telesu in okolici TNP-ja uredile zadeve še drugače in bistveno bolj v škodo osnovni ideji narodnega parka in že doseženim mednarodnim priporočilom in priporočenim standardom ter tudi pričakovanjem nove nadnacionalne povezave in možnosti ter posledice v zvezi s tem.

Obrazložitev in besedilo zakona

Upravni odbor PZS ob besedilu predloga zakona tudi ugotavlja, da se obrazložitev in ideje ter besedilo samega zakona ne ujema. Relativno naravovarstveno naravnana, a še nepopolna obrazložitev se ustrezno ne konkretizira v zakonu. Upravljanje ali gospodarjenje je slabo rešeno in tudi neusklajeno z veljavno zakonodajo (ZON, javni zavodi, institucionalno upravljanje).

Inventarizacija stanja in spremljanje razvoja in upravljavski načrt

Inventarizacija in pregled sedanjih Funkcij dovoljenih dejavnosti in podobnih zadev, novih pojavov in posameznih objektov ter režimov v TNP in potrebna dokumentacija, ki je povezana s parkom, niso ustrezno urejeni in predvsem ni številčno ali metrično ocenjeno stanje posameznih pojavov ali predmetov urejanja. Glede Favne so sporne številke raznih institucij, stanje kulturne in tudi tehnične dediščine je površno ocenjeno in razbito. Vprašanje koncepta razvoja parka bi moralo biti urejeno z zavezujočim, ustrezno materialno podprtim upravljavskim načrtom in močno institucijo, ki bi ga izvajala. Vloga lokalnih skupnosti je še dokaj nejasna in ni ustrezno predpostavljen status prihodnjega regionalnega razvoja v statistični regiji.

Lastnina nepremičnin in upravljanje

Posebej bi bilo treba oceniti stanje lastnine in namene konkretnih nepremičnin v TNP, vsaj v ožjem delu. Saj bi morala država obvezno določiti strategijo (zakonska obveza) in uveljavljati prednostno pravico nakupa ter ustvariti materialne pogoje za to. Bistveno spremenjeni lastniški odnosi med sektorji (zasebno, javno, gospodinjstva in nevladne organizacije) so spremenili možnosti urejanja in izvajanja celo tistih Funkcij, ki naj bi bile pospeševane. Lastnina pa je najmočnejše orodje za varovanje skupnega in posebnega interesa. Ni jasno, kakšna bo nova zakonodaja za obdavčevanja nepremičnin in kakšna bo aktivna zemljiška politika v parku. Ali bodo dana sredstva zanj, kdo jo bo izvajal? Bistveno pa je, da bi posebej spremljali stanje lastnine in uporabo nepremičnin v parku.

Gospodarjenje, upravljanje in nadzor

Doslej je država s posebnim določilom naložila del pridobitnega gospodarjenja za podporo parku Skladu za razvoj TNP-ja. Poleg tega se z raznimi elementi tudi nepove-

zano srečujejo in upravljajo ter gospodarijo še druga ministrstva in njihove enote v sestavi, posamezni poslovni subjekti zasebnega sektorja in drugi. Posebno vlogo imajo še lokalne skupnosti, najbolj konkretno pa gospodarijo gospodinjstva in njihova posebna oblika: kmečka gospodarstva. Seveda so tu še poslovni subjekti civilne družbe. Treba je ustrezno uvesti in definirati izraz gospodarjenje in ga ločiti od upravljanja. Vpliv na rast bruto domačega proizvoda ali na gospodarsko rast ima predvsem gospodarjenje. Gre tudi za vprašanje, kdo v imenu države bo skrbel za skladnost in zakonsko urejenost takih gospodarjenj. Če čisto upravljanje ne vsebuje gospodarske zasnove, je slabo. Posebej slabo je, če ni generalnega načrta, ki je tudi ekonomsko socialno in drugače merljiv, s tem kontrolirani vmesni cilji in utemeljeno predlagani ukrepi.

Ocena stroškov in posledic

Za vsak predlagan zakon naj bi imeli še oceno predvidenih stroškov, prednosti, pridobitve in ugodnosti ter na drugi strani seveda bremena za posamezne udeležence. Prav tako ni ocene o uspešnosti ali neuspešnosti sedanjega upravitelja in ocene njegove kadrovske ustreznosti in ustrezne materialne podpore. Če so osnova za to letna poročila, ki jih poznamo, je to premalo.

Predlog

Zato mislimo, da je treba najprej razviti vizijo razvoja parka do leta 2010 in 2015, določiti tudi numerično in konkretno cilje ter poti in vmesne cilje do njih in nato pripraviti besedilo zakona na novo na teh osnovah. Tudi tisti, ki so bili na videz nezadovoljni s TNP, so ob določenem dodatnem spoznavanju na referendumih odgovorili drugače. Torej naj bi uskladili cilje in poti do njih in si razdelili bremena in tudi nekatere ugodnosti.

¹ Razen splošne izjave o tem, da se nenehno povečuje obiska gora, ki temelji na podatkih naše organizacije in ima omejeno uporabno vrednost, ni skoraj nobenega podatka o tem, kaj se je zgodilo in kaj predlagatelji pričakujejo. Podo- bno je z oceno materialnih posledic zakona.

Franc Ekar, predsednik PZS

Julijske Alpe

Biosferni rezervat

Besedilo in Fotografiji: Marjeta Keršič - Svetel

Unesco - agencija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo - je na svojem zasedanju v Parizu, ki je potekalo od 8. do 11. julija letos, uradno uvrstil območje Julijskih Alp v mednarodno mrežo biosfernih rezervatov. To je prvi biosferni rezervat Unescovega programa Človek in biosfera na območju Slovenije. Svetovna mreža biosfernih rezervatov zdaj obsega že 440 področij v 97 državah sveta.

Osrednje območje novega biosfernega rezervata je Triglavski narodni park, ki je tudi nosilec projekta »3000 let železarstva in pašništva v Julijskih Alpah« - projekta, ki je s svojo strokovnostjo in pomenom za ohranjanje naravne in kulturne

dediščine prepričal Mednarodni koordinacijski svet programa Človek in biosfera.

Kaj je biosferni rezervat?

Biosferni rezervat je območje, na katerem se uresničujejo trije pglavilni cilji: ohranjanje naravne dediščine in biotske pestrosti, trajnostni razvoj ter znanstveno raziskovanje in spremljanje stanja (monitoring). Biosferni rezervati so povezani v mednarodno mrežo v okviru programa Človek in biosfera, ki omogoča izmenjavanje izkušenj, skupne raziskovalne in študijske projekte ter izobraževanje.

Lepo Špičje

Osrednja območja teh rezervatov so pod strožjim režimom varovanja in so navadno zavarovana s posebno nacionalno zakonodajo držav, na katerih ozemlju ležijo. Zelo pogosto gre za narodne parke ali naravne rezervate, nemalokrat pa tudi za območja, zavarovana z mednarodnimi konvencijami - na primer za območja mednarodno pomembnih mokrišč ali območja, vpisana v Unescov seznam naravne in kulturne dediščine človeštva.

Začetki programa Človek in biosfera in mednarodne mreže biosfernih rezervatov segajo precej daleč nazaj, v leto 1968, ko je Unesco organiziral mednarodno konferenco na vladni ravni, na kateri so razgrnili že tedaj pereče probleme uničevanja naravne dediščine in pogubno nepremišljeno rabo naravnih virov. Med drugim so na tej konferenci utemeljili tudi zasnovo za ustanavljanje območij, namenjenih varovanju mednarodno pomembne naravne dediščine in iskanju oblik razvoja, ki ne bi ogrozile te dediščine za prihodnje rodove. Program Človek in biosfera (MAB - Man and Biosphere) je uradno stekel leta 1970.

Biosferni rezervati ne ohranjajo le naravne dediščine in biotske raznovrstnosti, ampak tudi bogato kulturno dediščino, znanje, tradicionalne kmetijske in živinorejske tehnike in veščine, ki so jih ljudje stoletja dolgo razvijali v tesnem sožitju s svojim naravnim okoljem. Omogočajo ohranjanje značilnih habitatnih tipov, ki so se izoblikovali z dolgotrajnim spoštljivim sožitjem človeka in narave, številnih vrst pridelkov, sadja, zelenjave in avtohtonih pasem domačih živali. Poleg tega so kot velike delavnice v naravi, v katerih znanstveniki lahko iščejo in praktično preizkušajo nove načine, ki omogočajo prebivalcem zavarovanih območij in njihove neposredne okolice varen trajnostni razvoj, prijazen do narave. Ravno v tem je posebni pomen biosfernih rezervatov.

V program je zajeto celotno območje današnjega TNP

Cilja raziskovalnega programa, ki ga je uprava Triglavskega narodnega parka začela pripravljati leta 1999 in na katerem temelji uvrstitev Julijskih Alp v Unescovo mrežo biosfernih rezervatov pro-

Pogačice na Komni

grama Človek in biosfera, sta predstavitev 3000-letne tradicije železarstva, oglarstva in pašništva v Triglavskem narodnem parku kot pomembnega dela avtentične kulturne in zgodovinske dediščine Alp ter raziskovanje človekovih vplivov na spremembo ekosistemov. Prvo biosferno območje v Sloveniji, sedem občin, na katerih ozemlju leži Triglavski narodni park, si bo prizadevalo za zelo kakovosten naravni turizem, ki bo temeljil na lokalni ponudbi.

Gre za priznanje mednarodne pomembnosti območja TNP. Hkrati s kandidaturo za Unescov program MAB pa Triglavski narodni park pripravlja tudi strokovno podlago za vpis nekaterih pašnih planin, kulturne krajine in naravnih vrednot našega edinega narodnega parka na seznam svetovne dediščine Unesca.

Ustanovitev biosfernega rezervata pod pokroviteljstvom Unesca je brez dvoma velikanski izziv - pa tudi silno odgovorna naloga. Vzpostaviti je namreč treba take oblike upravljanja zavarovanega območja, ki bodo omogočale sodelovanje kar najširšega kroga pri sprejemanju odločitev. Biosferni rezervat namreč temelji na nenehnem dogovarjanju med prebivalci območja in družbo v celoti - s skupnim namenom uresničiti vse tri poglavitne cilje biosfernega rezervata, torej ohranjati dediščino, poiskati oblike razvoja, ki je ne ogrožajo, in izvajati raziskovalno in izobraževalno dejavnost. ●

Brezpogojna norost

Slovenci začrtali novo smer v perujskih Andih

Besedilo in Fotografije: Matej Mejovšek

Drviiiiimoooo!!! Dotrajan kolektivo - ljudsko vozilo širnega Peruja - se žene po prašni makadamski cesti, medtem ko ga dva zadeta domačina z veliko brezbriznostjo zadržujeta nad globokimi prepadi pod nami. V hreščečih cenenih zvočnikih odmeva značilno hripavi Axlov glas *don't you cry tonight I still love you baby don't you cry tonight ...* Skupaj z mandeljcem z resnim ciljem drvimo skozi noč v eno lepših dolin Kordiljer.

Slab začetek leta

Vse se je začelo precej klavrno. Proti koncu letošnje zime sem imel nekaj smole, padel v smeri in pridelal diagnozo zlom sustentakula na levi petnici in poškodba ahilove tetive. Povedano drugače: dva meseca mavca, nato postopno razgibavanje in rehabilitacija, seveda zgolj tedaj, če se zlom ustrezno sanira, in šele po dobrih treh mesecih popolna obremenitev gležnja. Sranje! Pa so šli vsi načrti v franže. Naslednji tedni so bili kakor Damoklejev meč, ki je visel nad željo po pustolovščini - no, po čisto kratkem sprehodu v naravi brez bergel in šantanja. Počasi se mi je začelo trgati. Dobesedno! Tudi v ljubezni popustim na račun dogajanja. Ne znam si ravno razložiti, ampak nekako pač nadomeščam gibanje po robu z drugimi, čisto vsakdanjimi dogodki, ki jih naredim napete, nevzdržne. Sem pač človek, ki potrebuje skrajnost.

In tako je minilo sedem tednov, ko je na plano privrela ideja: če bom vsaj približno okej, grem v Kordiljere. Ja, to je lahko povsem realna rešitev klavnega stanja. Tam doli lahko v prvih tednih dodobra saniram poškodbo, se obenem počasi aklimatiziram in potem lahko zlezem kaj resnejšega na območju Huayhuash. Še najraje v strmi ste-

Yerupaja

ni Jirishance. Heh, niti ne tako slaba zamenjava za načrtovani Pakistan ... Pokličem Matka, mu povem vso storijo okrog ideje in nakladam, kot da sem že tam pod steno. Matko je takoj za. Yesssss!

Kasneje v Huarazu, po uspešni aklimatizaciji na Piscu (5752 m) in Ranrapalci (6162 m), izveva, da je britanska naveza preplezala linijo v Jirishanci, ki sva si jo zamislila že doma. Prej pa trideset let nič?! Dan kasneje je spet sreča na najini strani. V enem od lokalnih kafičev srečam Tadeja, Korošca, ki je ostal brez soplezalca in z resnim ciljem v sosednji gori, nekaj višji in glomaznejši Yerupaji (6617 m). Ma, kaj hočemo, preprosto ni druge. Gremo skupaj tja in splezamo to steno, je sprejet sklep na koncu popoldanske sieste.

Namesto Jirishance - Yerupaja

Divjo vožnjo končamo pozno ponoči v Queropalci, zadnji provinci duhov - brez luči, blato in prah, mrtev Plaza de Armas in trije pijani, a prisrčni domačini. Še isto noč se dogovorimo za transport opreme do Lagune Carhuacocha in določimo jutranji start proti koti 4200 m. Noč prespimo kot ubita teleta - zleknjeni počez v majhni sobici brez sanitarij. Z jutrom startamo proti našemu cilju, pa se kaj hitro zaplete. Naš brihtni ariero (vodnik karavane oslov) pripelje nekaj kilavih oslov in jih skuša natovoriti s težkimi transportnimi vrečami. »Mater, ne počni mi tega!« se mi strga. Zvoljo nekaj izkušenj iz prejšnje odprave na to območje mi je jasno, da morajo biti živali krepke in dobro hranjene, kajti pot je vse prej kot lahka. Gospoda preprosto naženemo po nove, močnejše osle. A glej ga zlomka, v vasi ni oslov?! Vsi skupaj se oziramo po obronkih in iščemo pikice, ki bi bile podobne tej trmasti živali. Tako smo primorani čakati sredi vasi, kjer kmalu postanemo glavna atrakcija za bližnjo šolo in številne otroke, ki nas prisrčno opazujejo. Ni veliko tistih, ki zaidejo v ta kraj. Še posebej ne s toliko zanimive opreme in napetimi pogledi. Sredi dopoldneva pripeljejo nov konvoj oslov, takšnih ravno prav trmastih, da bodo vso to kramo pritovorili do tako zaželenega cilja. Karavana se počasi premakne.

Vreme nas je pričakalo v svoji najlepši podobi - in prav to je bilo, začuda, letos tudi najstabilnejša stvar Huayhuasha. Postavili smo skromen, a pri-

Matej v steni

jeten bazni tabor na zgornjem koncu jezera Carhuacocha in se učili lovljenja postrvi. Še največjo vztrajnost je pokazal Korošec, a brez kakšnega vidnejšega uspeha, zato smo se raje lotili gore. *This must be the mountain, this must be the place we are looking for ...* smo si požvižgavali in znosili opremo in hrano na koto 4800 m, kjer smo postavili tako imenovani ABC tabor. Ob pogledu na oduren in razbit ledenik se nam je sila malo smejalo. Korošec se je sicer kdaj pa kdaj znebil kakšne krepke, da smo se kotalili od smeha. Repica je za svene, svene pa za mene ... »Ja, kje pa boš zdaj svene dobu,« se mu režim. »Krompir jej in baši ga, prekletu bomo potrebovali energijo, svene pa potem doma, hm, na kol, pa ga bomo obračali.« Prej pa še zlezemo tole steno. Iz minute v minuto pa smo postajali bolj in bolj napeti. Po podrobnem ogledu ledenika in stene smo se spustili nazaj v dolino k počitku za finalno dejanje.

Lambada na več kot 5000 m

Čez dva dni se lotimo stene in že prvi raztežaji nam pokažejo roge: prvi 5c, WI5; drugi 5b, WI5; tretji 5b; četrti nekoliko lažji in spet kakšen težji kombiniran raztežaj, začinjen s težkim nahrbtnikom za štiridnevno plezanje. Pa to še ni vse: plezanje se je dogajalo ob mogočnem, nič kaj prijetnem pokanju serakov nad našimi glavami. Tu in tam je mimo nas poletelo nekaj deset ton ledu in snega. Čisto zraven nas! Takrat smo spoznali, zakaj je stena samevala vse od leta 1977. (Kasneje je Kanadčan Jeremy Frimer, odličen poznavalec tega območja, vse skupaj komentiral takole: *Wow, you guys got up into there? The glacier must have been terrible! ...*)

Osrednji del smeri nas je presenetil z veličino serakov, ki so nam zapirali pot k zgornjemu delu. Tukaj smo preplezali tudi prvo ledno šestico (WI6) - Lambada na dobrih 5000 metrih. Ni kaj, vse se da, z veliko volje ob dobri pripravljenosti ali, kot pravi Korošec: »Vola, sam živalska vola je pomembna!« Pozno zvečer smo na koti 5500 m, kjer smo na širokem platoju postavili svoje naslednje bivališče. Precej utrujeni večji del noči prebijemo

ob kuhanju in razglabljanju. Imam preveč časa, zato se mi po glavi podijo številne misli ... Malce se smilim samemu sebi. Dan me je izzel in po pomilovalnem razmišljanju o rojajkih, ki doma v vročini živijo svoj enolični vsakdanjik in dopust, me pobe-re noč, ki je prav prijetno mirna.

Zjutraj se odločimo, da bomo nadaljevali po osrednjem, največjem ozebniku na levi strani stene, ki ga z leve zapirajo strme stene. Začetno skalovje in previsen serak sta nam dodobra popestrila jutro. Je lahko kaj prijetnejšega?! Ponovno pade šestica v ledu, nekoliko više pa sledijo številni raztežaji plezanja, ki so me po težavnosti in razgibanosti spominjali na zgornji del smeri Led s severa v Stenarju.

Kanonada v steni

Okoli devete ure se je stena dobesedno prebudila. Prek stene so začeli leteti vedno večji kosi kamenja. Bilo je kakor sredi bitke: Buuuuum! Treeesk! In že se je razletel velik skalni blok in je vse letelo naokrog. Pa spet buuuuum, treeeesk ... Mi pa dobesedno goli v ozebniku, v katerega se steka

Strma pobočja Yerupaje

vse, kar potuje prek stene. Nič, gremo dalje! Zbežimo iz tega sranja! Norec moraš biti za kaj takšnega in norci imajo po navadi tudi največ sreče. Pojma nimam, kako visoko bi to neusmiljeno dogajanje kotiralo na Humarjevi lestvici procenta možnosti preživetja (PMP) ... Verjetno ne ravno nizko! Plezanje nam gre počasi od rok, čeprav želimo čim prej zapustiti osrednji del stene. Kamenje nas neštetokrat oplazi, nekajkrat zadene in dodobra zdela. V enem od manevrov, ko se vsi skupaj vržemo v zavetje - naredimo kepico iz mesa in krvi ter enostavno čakamo, kaj bo - mi odleti cepin globoko navzdol. Adios, Grivelko. Ni kaj, nadaljujem z enim samim cepinom. Sicer pa se je v nadaljevanju strmina nekoliko unesla in je plezanje postalo nekoliko lažje. Smo pa že dobro čutili višino, ki nam ni prizanesla z napornim in globokim dihanjem, s počasnostjo in potrebnimi počitki. Na našo veliko srečo se je stena kasneje nekoliko umirila in vse skupaj je postalo veliko bolj znosno. V nadaljevanju se držimo v smeri velikega seraka, ki zapira idealno linijo proti vrhu stene. Pred nami je še zadnja dolga in enolična snežna flank, ki jo obdelujemo v počasnem ritmu s številnimi raztežaji, ki se vlečejo in nas vztrajno izčrpavajo.

Konec norosti

Korošec je v teh trenutkih mašina za pridobivanje višinskih metrov - vleče, sope, pa spet vleče in vleče ... Steno počasi prekrije megla. Nekaj kasneje tudi sneži. V trenutku se ozračje ohladi za krepkih dvajset stopinj, čeprav je bila letos v Korčuljerah daleč najtoplejša zima. Tik pred temo pridemo do vznožja seraka gromozanskih dimenzij. Plezanje nadaljujemo mimo skal rahlo v levo, v smeri grebena. Vse prej kot lahko plezanje, in to visoko na gori. Čez čas Korošec povleče enega zadnjih raztežajev, ki nas pripelje na greben. Na kraj, kjer so leta 1982 Italijani po vzhodni strani gore preplezali smer po izrazitem grebenu. To je tudi zadnji zabeležen vzpon na goro s strani, ki gleda proti Amazoniji. Sneži vedno bolj in prek stene se že podijo pršni slapovi. Kar nekako ne morem verjeti, da smo s plezanjem pri koncu, da je vse najtežje mimo, da sem dobesedno zasnežen, da mi bo z vsakim spuščeni metrov lažje, da me v dolini čaka šotor, kaj to, da si bom privoščil ne-

kaj konkretnega za pod zob, da bom zabušaval, poležaval, nič delal, da se bom po ne vem koliko dneh končno znebil umazanije, da bom na varnem, da bom spet v družbi ... to so bile misli, ki sem jih imel pred seboj in ki so me delale močnejša za dolgotrajen sestop. Smešno, kako z lahkoto in brez pomislekov si odpustimo vse to garanje in izrečene kletvice, samo da se vse konča. Prelepo, da bi bilo res: dovolj plezanja, le še spust v dolino! Kako daleč spodaj je to ...

Smer Brezpogojna norost (VI, WI 6, 5c, 1900 m) v severovzhodni steni Yerupaje (6617 m) v Cordilleri Huayhuash smo od 28. do 30. julija 2003 preplezali Matevž Kramer (AO Rašica), Matej Mejovšek (AO Kranj) in Tadej Zorman (AAO Kozjak). Za vzpon smo potrebovali 26 ur aktivnega plezanja in naslednjih 12 ur za sestop po smeri v dolino. Preplezali smo blizu 40 raztežajev. ●

Oblegan Artensoraju

Artensoraju (6025 m) spada s svojo vitko piramidno obliko med najbolj zaželenih alpinističnih ciljev v Andih. Kljub mnogim smerem in variantam se tu in tam še najde kakšen prost meter za novo smer. Simonu Slejku je verjetno uspelo zarisati novo linijo levo od rebra, kjer poteka slovenska smer iz leta 1993 po JZ razu (levo od Normalne smeri). Po dolgem dostopu v dolino Paron se je do večera povzpel pod steno in ob 18.30 začel plezati po pobočju levo od raze, preplezal serake nekje na sredini stene in končal v Normalni smeri in na vrhu ob 23. uri. Sestopal je po isti smeri. Trideset metrov se je spustil ob vrvi in bil ob enih zjutraj že nazaj pod steno. Smer je imenoval Ars Nova in jo ocenil s V, 4+, 800 m.

V istem času so na gori delovali tudi Črt Reberšak, Gregor Hvala in Primož Kogovšek (vsi AAO). Na vrh so se povzpeli po normalni smeri po južnem pobočju in se po njem prav z vrha spustili s snežnimi deskami, samo ob pomoči cepina in ne vrvi, kot je to običaj za prvih 100 metrov pod vrhom. V Huarazu se je nato govorilo celo o morebitnem prvem spustu z deskami brez pomoči vrvi. T. J. ●

»Še sem živ!«

Stena počaka, tokrat bom tudi jaz

Besedilo in Fotografija: Emil Pevec

Vdira se mi pod nogami, znan občutek zadnjega meseca, ko se z veliko energije, ki odteka v nič, počasi le približujem zgornjemu skalnemu steburu tam nekje na 6500 metrih ... Peti dan v steni, tokrat le z manjšimi težavami v črevesju, se oddaljujem od prijatelja Stipeta, ki čaka na razplet dneva, tudi na razplet odprave ... Po zgodnjem vstajanju se ne dam premotiti mislim, dvomom, želim, ki po navadi spremljajo tvegane vzpone. Sneg je po vrhu pomrznjen, ko predrem skorjo, pa zopet lezem globoko, globoko - nekam v praznino. Namesto plezanja imam občutek, da lezem v živ pesek ... pa vseeno vztrajam - naprej, naprej ... Obsije me sonce, v nekaj minutah predre še tiste nekaj opore, ki sem je bil deležen še malo prej. Priplezam do skalnega stebra, ki je bil od daleč videti lepo zalit z ledom. Spet razočaranje ... s cepinom začnem kopati po kaši snega; ne morem verjeti, spet isto sranje. S sončnimi žarki se ta kaša snega prelevi v brozgo, ki jo navadno vidimo na ulicah naše bele Ljubljane kak dan ali dva po

sneženju, ko spluzijo sneg. Pod njo pa črn led, ki je odstopil od skale. Kruši se pod derezami in cepinoma, tako da ne vem več, kdo koga drži v tej strmini. Počasi in s težavo le priplezam okrog roba na izpostavljeno ledišče; ura je devet dopoldne, ko se proti meni usuje plaz snega. Na kočljivem mestu v tisti sekundi, dveh ne morem nikamor - zabijem cepina, se sklonim in čakam, kot že nič kolikokrat doslej v podobnih položajih. Sprva rahli, potem pa vse močnejši udarci od vsepovsod. Sklonjen se krčevito oklepam cepinov in čakam teh nekaj neskončnih trenutkov. Kolikokrat doslej se sprašujem: »Je to zadnji pogled, ki mi ga je namenilo življenje?« Gledam v globino, proti tri kilometre oddaljeni bazi, iz katere me opazujejo z daljnogledom. Tako nizko in visoko hkrati se nisem doslej počutil še nikoli ... Naredim še nekaj zamahov s cepinoma, sledijo dereze, ko me naenkrat nekaj ustavi ... sprva zmedeno, potem pa vprašujoče gledam okoli sebe ... Navadno se potem sproži plaz, zruši serak, pride večji podor skal in kamenja; ali pa stojim na robu ledeniške razpoke, hribovsko pokrite s svežim snegom ... Gledam okoli sebe - nič ... sonce je že visoko, prvi oblaki na obzorju, z vseh strani lije voda, tu in tam zmoti zvok padajočega kamenja, v daljavi bobnijo hrumeči plazovi - okoli mene pa vse mirno. Stresem z glavo in poskušam nadaljevati, a vse se zgodi kot ponavadi, le dereze in cepina obmirujejo. Sprva sem začuden: »Kaj je zdaj to?« Pogled se mi ustavi na desni, na skalnem steburu, ki se s spodnjih ledišč dviga dobra dva kilometra proti zgornji piramidi. S stene doni odločen: »Dovolj!«

Ponavadi rad ugovarjam, tokrat le utihnem: sprva s praznino v srcu, pozneje pa z vedno večjim olajšanjem. Končno: bil je že čas, po toliko letih

sem bil zavrnjen. Čeprav so znamenja že nekaj časa kazala, da tokrat ne bo šlo, pa vse doslej ni bilo jasnega odgovora ... Sprva sem se v nedrjih gore počutil prav bedno, človeško majhno ... Ona pa je zasijala v vsej mogočnosti ... kot zavrnjen vitez z ovelim cvetom v tišini odplezam navzdol po krušljivem pečevju. »Je to moj poraz ali usoda ...?« Ne, je pa novo spoznanje ... In pravzaprav sem zato prišel sem - ne po zmago, še manj po venec, želel sem si novega spoznanja. Stena počaka, tokrat bom moral tudi jaz.

S temi slikovitimi besedami je Tomaž Humar opisal trenutke, ko se je dokončno odločil, da Nanga Parbat (8125 m), njegova ljubezen na drugi pogled, tokrat ne bi bila zgodba s srečnim koncem. Odprava se je vrnila domov 25. julija.

Kot smo že poročali, je Tomaž, ki je bil tokrat zelo motiviran in dobro pripravljen, skupaj z desetimi člani odprave odpotoval na sever Pakistana 16. junija. Odprava je bila odlično organizirana in opremljena z najsodobnejšo opremo in informacijsko tehnologijo. Humar je nameraval na goro splezati v solo alpskem slogu po novi smeri čez skoraj petkilometrsko Rupalsko steno.

Žal je odprava že pri dostopu naletela na težave. Najprej so jo upočasnile razdrte ceste, ki še niso bile popravljene od letošnjih potresov, kmalu zatem pa so se člani odprave začeli spopadati s kroničnimi želodčnimi težavami, ki so zelo oslabilе fizično pripravljenost.

Največji problem pa so bile nenormalno visoke temperature v velikih višinah. Zato so bile tudi razmere v steni, ki je zelo komplicirana, naravnost nemogoče. Temperatura ledišča je bila zaradi prehitrega začetka in presenetljivega razvoja monsuna letos premaknjena kar kilometer više kot običajno. To je povzročilo taljenje snega, močne padavine in kot posledico več plazov. Seveda je toplo vreme še povečalo vpliv okužb. In kot pravi Tomaž - prvič mu je bilo v Himalaji zares vroče. S prijatelji je kar štirikrat poskusil opraviti aklimatizacijski vzpon v Messnerjevi smeri, iz katere je lahko opazoval tudi nemogoče razmere v »svoji« smeri.

A če je sneg še nad 6.000 metri (tam se je temperatura šele spustila pod 0°C) tako mehak, da se vdiraš do pasu - potem je verjetno res najbolje, da si rečeš: hrib počaka ...

Razmere in vreme preprečili vzpone v Pakistanu

Sredi poletja sta se iz Karakoruma vrnili močni slovenski alpinistični odpravi. Tomaž Humar je poizkušal preplezati novo smer v najvišji steni na svetu, v Rupalski steni Nanga Parbata (8125 m), mešana slovensko-ameriška odprava, v kateri so bili Marko Prezeli, Matic Jošt in Steve House, pa se je ukvarjala z lepotcem Mašerbrumom (7821 m). Omenjeni so v okviru aklimatizacije opravili dober vzpon na Biarchedi (okoli 6800 m). Po razpoložljivih podatkih gre za prvi vzpon na vrh.

Prva je odšla na pot že v drugi polovici maja slovensko-ameriška odprava. Po šestih dneh dostopa so postavili bazni tabor v Manduju ob vznožju Mašerbruma, ene najslikovitejših gora na svetu. Kljub veliki količini snega, tudi v dolinah, so takoj začeli aklimatizacijske vzpone. Povzpeli so se na severni vrh Biarchedija (ok. 5900 m). Smer je po težavah spominjala na Avstrijsko v Les Courtes. Po nekaj dneh počitka so poizkusili poseči čim više po Japonskem grebenu v Mašerbrumu. Prišli so do višine 5600 m, postavili šotor, a zaradi zelo slabih in nevarnih snežnih razmer sestopili. Čez nekaj dni so poizkusili znova, a po nekaj nevarnih vožnjah s plazovi spet sestopili. Sledila sta počitek in odločitev, da se aklimatizirajo na bližnjem 6800 metrov visokem Biarchediju, ki po dosegljivih podatkih še ni bil osvojen. Ob prvem poizkusu jih je v bazo po nekaj dneh čakanja na višini 6200 m pregnalo slabo vreme. V drugem poizkusu so šotor v slabem vremenu postavili tik pod vrhom in naslednji dan v čudovitem vremenu dosegli vrh. Aklimatizacija je bila s tem opravljena, čakali so le še na izboljšanje vremena. V bazi je deževalo, višje snežilo. Zaradi velikih količin snega in tako nikakršnih možnosti za izboljšanje nevarnih razmer so se odločili, da se po občudovanja vrednih 54 dneh v baznem taboru vrnejo domov brez glavnega cilja, a z opravljenim lepim vzponom na Biarchedi. T. J.

Naša smer

Smer Humar-Škarja v Planjavi

Biser dolgo prezrte stene

Besedilo in Fotografija: Matic Redelonghi

Jugovzhodna stena Planjave se mi je dolgo izmikala. Vedno je prišlo kaj vmes. Prvič sva jo naskočila z Jankom, ko sva bila še zelo rosna pripravnika. Prvih nekaj raztežajev sva preplezala v sila gosti megli. Ko sva prišla do mokrega in krušljivega previsa, ki bo opisan malo pozneje, je bila odločitev soglasna. Preizkusila sva vse, kar so naju na alpinistični šoli naučili o spustu po vrvi. Najino znanje je bilo očitno zadovoljivo, saj sem pod smer nato prišel še večkrat. Drugič sva s Petro sopihala po dolini Repovega kota, daleč nad sabo pa sva slišala bučanje orkanskega vetra in slutila kuhajočo se nevihto. Poleg tega sva se slabo počutila - če se prav spomnim, sva tik pred tem prebolela angino. Tako sva se v mrzlem poznojesenskem vremenu obrnila že na pol poti in se raje odločila za skodelico toplega čaja v Kamniški Bistrici. Ker mi je bolj izkušen sotrpin z odseka pozneje povedal, da »je tisti previs sicer preplezal, čeprav je za to potreboval bistveno več 'jajc' kot v marsikateri drugi smeri«, se po obeh ponesrečenih poskusih nisem počutil prav nič slabo. Ker pa gre v tretje rado, sem seveda na vstop prišel še tretjič. Tokrat s Tadejem in šlo nama je kot po maslu. Pol raztežaja manj kot tristo metrov lepega plezanja sva zmogla v slabih treh urah. Tudi vnovični poskus s Petro na drugem koncu vrvi je bil uspešen, tokrat namesto s čajem v Kamniški Bistrici s cedevito na Srebrnem sedlu.

Do smeri pridemo po poti skozi Repov kot; za to potrebujemo kakšni dve uri. Opis poti ni potreben, saj je steza, potem ko jo najdemo, dobro vidna. Če ne moremo brez udobnosti jeklenega konjička, se pripeljemo do Jermance, sicer pa lahko začnemo tudi v Kamniški Bistrici - to nam bo podaljšalo dostop za dobre pol ure. Ko se pot proti Kamniškemu sedlu v Klinu obrne strmo na levo in se nadaljuje proti Pastircem, skrenemo z nje na desno in kmalu najdemo prej omenjeno stezo. Zaidemo lahko le še pri nekajkratnem prečkanju struge. Malo nad slapom v Repovem kotu nas ča-

kajo tudi lepi tolmunčki, ki bodo bolj dobrodošli pri sestopu. Naša smer vstopi zelo visoko, malo pred skokom pod Srebrnim sedlom.

Prva smer, ki je bila načrtovana v tej steni, nam v svojih natančno 270 metrih ponudi, vsaj za moj okus, nekaj najlepših detajlov, kar sem jih videl, seveda pa kot povsod v naših hribih tudi tu ne gre brez krušljivih previsov in širokih travnatih gredin, ki malo skazuje vtis mogočne stene, kakršna je videti od spodaj. Res pa je, da se najbrž nihče ne brani stopiti na udobno gredino in se v miru razgledati naokoli. Paziti moramo le, da nas udobje ne zmede, saj bi ob malo večji strmini Petra sestopala v plezalnikih, tako pa so jo superge k sreči počakale samo nekaj metrov niže ...

V smer vstopimo po v levo obrnjenem žlebu; ta nas pripelje na gredo, ki preseka celo steno. Po gredi prečimo kakih dvajset metrov v levo, dokler se ne odpre lep prehod na desno na neizrazito polico. Malo naprej se odcepi težja Spominska smer Štefana Kukovca (VI, A2), zato moramo biti previdni, da se ne »zbudimo« v (pre)strmem skalovju. Sledi neudoben prestop v osrednji žleb, z njega pa na ozko poličko, ki nas pripelje pod previs. Do sem se komaj dotaknemo četrte stopnje. Previs mi v tretjem in četrtem poskusu ni delal nobenih težav, še več, bil je prav prijeten. Najbrž je nekaj dodalo tudi toplo vreme in kakšno leto izkušenj več, resnici na ljubo pa je bil tudi obakrat suh, tako da sem lahko povsem normalno stopil in se prijel brez tistega sluzastega občutka, ki ga dobimo v podobnih situacijah. Tu je tudi klin in tako smo en, dva, tri čez previs, ki je ocenjen s spodnjo peto težavnostno stopnjo. Malo više naletimo na prvo večjo gredo, po kateri se »sprehodimo« skoraj cel raztežaj do zajede. Leta nas v zelo lepem plezanju, ki je res uživaško in rahlo preseže četrto stopnjo, pripelje na naslednjo veliko gredo, na kateri ponovimo razdaljo in manever s spodnje grede. Pod strmo izstopno steno

Biser dolgo prezrte stene

imamo dve možnosti. Lahko jo preplezamo naravnost po strmi poklini, ki mi ni vlivala bogve kakšnega zaupanja, lahko pa po krušljivem, vendar lažjem kaminu na levi. Obe odločitvi nam bosta postregli z dobro četrto stopnjo, vmes pa bomo morda morali zatakiniti kakšno varovalo. Pod veliko lopo na levi strani si uredimo zadnje varovališče. Čaka nas le še sprehod proti desni do trave, če pa še nismo imeli dovolj plezanja, si lahko privoščimo še izstopni raztežaj Sobotne smeri, ki nam je prečkala pot na varovališču na koncu druge grede. Ta raztežaj poteka levo od lope, ocenjen pa je z A0, po nekaterih virih celo z A1. V vsej smeri ne potrebujemo veliko varovalne opreme, nekaj obvezne rezerve klinov za varovališča in kakšnega metulja, v glavnem pa na ključnih mestih (previs in zajeda) že tičijo dobri klini. Čaka nas le še nekaj minut »gamsanja« do poti, ki nas pripelje na Srebrno sedlo, od tam pa je sestop logičen.

Zanimivo je, da so plezalci to steno odkrili dokaj pozno. Ob precej bolj očitnih severni in zahodni steni Planjave je ta stena po krivici dolga leta ostala prezrta, saj jo je moč videti le iz samega zatrepja Repovega kota ali pa z Zeleniških špic. Danes velja za eno lepših in kompaktnjših, poleg tega pa njena nadmorska višina in prisojna stran omogočata lepo ter toplo plezanje v jesenskih in spomladanskih mesecih. Prva sta junija leta 1972 tam pustila svojo sled Metod Humar in Tone Škarja in tako odprla slovenskemu alpinizmu še eno zanimivo steno, ki je s svojo kakovostno skalo postala nov izziv za sodobne plezalce. Prvo zimsko ponovitev so konec januarja leta 1974 opravili Janez Jerman, Jože Močnik in Ludvik Rekar, do danes pa je doživela že nešteto ponovitev in prav je, da najde svoje mesto med cilji vsakega alpinista.

Literatura:

Mihelič, T., Zaman, R. Slovenske stene. Radovljica: Didakta, 2003.

Golnar, T. Plezalni vodnik Kamniška Bela-Repov Kot (od tam je tudi skica smeri na desni strani). Ljubljana: Planinska zveza Slovenije, 1993. ●

Nova meja v naših gorah

S pojavom športnega plezanja in sistematičnih treningov plezalcev se je začela višati tudi težavnostna meja v visokih stenah. Pred petindvajsetimi leti je Tony Yaniro preplezal prvo smer z oceno 8a, deset let kasneje pa so se začele pojavljati prve smeri teh težav tudi v višjih stenah. Pri nas je trajalo dlje. Vzrok za to je predvsem narava naših sten, ki ob precejšnji krušljivosti tudi v povprečju niso dovolj strme za tovrstne težave. V iskanju desete stopnje so alpinisti oblegali predvsem najbolj previsne smeri v naših gorah. Leta 1995 sta tako Miha Kajzelj in Grega Kresal prosto preplezala znameniti Obraz sFinge v Triglavski steni. Smer sta ocenila z 8a (IX+/X-), a prva ponavljalca, Marko Lukič in Andrej Grmovšek, sta ji prisodila nekoliko nižjo oceno 7c/c+ oz. IX/IX+. Z njo se je strinjal tudi Klemen Mali, ki je v smeri uspel letos. Lukič in Grmovšek pa sta poletli »zakrivila« še en težaven vzpon v naših stenah. Prosto sta ponovila Smer norčkov v severni steni Šit nad Tamarjem in najtežji raztežaj ocenila z 8a, to je potemtakem prva in za zdaj edina smer v naših gorah s to oceno. Smer norčkov sta prva preplezala Silvo Karo in Janez Jeglič davnega leta 1983. 350 metrov visoka smer je ponudila prosto plezanje do zgornje šeste stopnje in zahtevno tehnično plezanje (A3) prek velike rumene strehe med smerema JLA in Zajeda Šit. Smer je zaradi slikovitega prehoda čez streho hitro postala popularna in število ponovitev je kmalu postalo dvomestno. Šele pred nekaj leti pa so se začeli »gostilniški« pogovori o prosti ponovitvi. Nekaj plezalcev se je izziva lotilo, a po sezoni obleganja v pravem odpravarškem slogu so namen opustili. Letos so visoke temperature severne stene že kmalu osušile in sredi junija sta se Lukič (Iglu, Citywall) in Grmovšek (oba AAO Kozjak) lotila še te smeri. Ob prvem poizkusu sta najtežji raztežaj očistila, ob poizkusu prostega vzpona pa ju je iz stene pregnala nevihta. V drugem poizkusu je Marku Lukiču uspelo prosto preplezati smer, Grmovšku pa se je v najtežjem raztežaju odlomil stop. Najtežji raztežaj je sestavljen iz dveh delov. Prvi, previsna prečnica, ima težave okoli 7c+, po dobrem počitku pa sledi še izstopni del, previsna zajeda z oceno 7c. Najtežji raztežaj je v celoti varovan s klini, brez svedrovcev, v drugih raztežajih (do 6b) pa tiči nekaj starejših svedrovcev. Za ponavljalce Lukič in Grmovšek priporočata dvojno vrv, 15-17 kompletov, kakšen klin ter metulje do št. 2. Naveza, posebej pa Marko Lukič, je potrdila nesporen primat v našem gorskem prostem plezanju. Z visokim športnoplezalnim nivojem in alpinističnim znanjem opravljata stvari, ki niso »jasne« vsaj polovici slovenskim alpinistom. Za naprej obljubljata še več, na prosti vzpon čaka med drugim tudi njun projekt v steni Vežice. »Teško bo,« pravita. T. J.

Paklenica tudi poleti

Ob muhastem nevihtnem vremenu v začetku poletja so dobra alternativa lahko tudi stene v kanjonu Paklenice. Tam je konec pomladi tudi Tomo Česen s sinovoma Nejcem in Alešem prenovil znano smer Brid klina, ki sta jo v osmih dneh prva preplezala leta 1973 Hrvata Aleraj in Čepлак. Prvo prosto ponovitev sta leta 1986 opravila »Frontmana« takratne slovenske prostoplezalne struje, Srečo Rehberger in Tadej Slabe. 350 metrov dolgo smer sta ocenila z IX-. Isto leto je smer prosto preplezala še češka naveza, potem pa je smer predvsem zaradi precej slabih klinov doživljala bolj ali manj tehnične vzpone. Sedaj je smer lepo in racionalno opremljena z 10 mm svedrovci. Česen je ob opremljanju smeri izbil najslabše kline, dobre pa pustil za tehnične ponavljalce. Poči je očistil odvečne zemlje in trave, zbrusil preostre oprimke in stope, skratka pripravil smer v užitek vsakega treniranega prostega plezalca. V najnovešem vodniku za stene Paklenice se je pojavila nekoliko visoka ocena (7c/c+) za prosto plezanje Bida klina. Smer je pred kratkim prosto ponovil Tomaž JakoPčič (AAO, Promontana) in predlaga naslednje ocene: 4a, 7b/b+, 6c+, 6b+, 5c, 6b, 7b+, 7b, 4c. Verjetno gre za eno najlepših prostih smeri v Paklenici.

Tudi druge težke smeri dobijo tu in tam kakšen obisk. Pred časom sta Matjaž Jeran (AO Matica, Citywall) in Miha Valič (AO Rašica), ki ju je združila ambicija prostega plezanja v znani steni El Capitana, prosto ponovila Bubamaro (7c/c+, 350 m) v Aniča Kuku. T. J.

S smučmi iz Elbrusa

Poleg Mont Blanca (4807 m) mnogi štejejo za najvišji vrh Evrope tudi Elbrus (5638 m) v Rusiji. Zaradi razmeroma lahko dostopnega vzhodnega vrha so v navadi hitre odprave, ki trajajo približno teden dni. V drugi polovici julija je vzpon in spust z vrha Elbrusa opravil RaPko Vodišek. Z izhodišča je krenil ob 1. uri ponoči in bil ob 7.30 na vrhu. V zadnjem delu vzpona je izgubil derezo in tako vzpon končal z eno samo. Razmere za smuko so bile odlične, verjetno pa se bodo zaradi visokih temperatur v prihodnje hitro poslabšale. T. J.

Novo v Boliviji

Iz Bolivije sta se oglasila Branko Ivanec in Andrej Pečjak. Uspelo jima je preplezati novo smer v Ilusion (5.330 m) v skupini Condoriri. V dveh urah sta iz baznega tabora (4.600 m) dosegla vstop v smer, ki se začne z lažjo skalno pregrado (II). Takoj potem je sledil ključ smeri, in sicer 45 m visok ledni slap, sestavljen iz tankih svečk. Po dveh urah plezanja sta ga premagala in nadaljevala po lažjem svetu naklonine ponekod do 70 stopinj do vrha gore. Smer sta ocenila z W16, X, II, 30-70, 400 m. Plezala sta štiri ure in sestopila po Normalni smeri (AD, II, 30-70). T. J.

Začetni alpinistični tečaj v kopni skali 2003

Tečaj se je začel v sredo, 2. julija 2003, ob 18. uri na Kamniškem sedlu. Vso potrebno opremo smo v Kamniški Bistrici naložili na tovorno žičnico, mi pa smo jo mahnili peš. Po večerji je sledila kratka predstavitev inštruktorjev, namestitve tečajnikov v sobe, oblikovanje navez in seznanjanje z nekaterimi pravili. Tečaja se je letos udeležil tudi Šerpa Da Gombu; v Slovenijo je pripotoval v okviru izmenjave inštruktorjev nepalske šole v Manangu, ki sva se je lani udeležila z Bojanom Pollakom. Da Gombu je načelnik nekakšne komisije za vzgojo in izobraževanje pri Nepal Mountaineering Association (NMA). Njegovo ime je prav zanimivo: Da pomeni ponedeljek, dan njegovega rojstva; Gombu je zima, letni čas, v katerem se je rodil, Šerpa pa je ime plemena iz Solu Kumba. Po opravljenih Formalnostih nam je Bojč ob diapozitivih razkril nekaj znamenitosti Kamniško-Savinjskih Alp.

Naslednji dan smo vstali ob za nekatere nenormalni (šesti) uri, pozajtrkovali in odšli plezat. Vreme za popoldan ni najbolj obetalo, zato smo pohiteli, kolikor se je dalo, in kmalu se je iz sten Brane in Planjave slišalo samo še kričanje: varujem, grem, daj že ta štrik...

S Primožem sem plezal severozahodni steber Planjave in ob stiku z grebenom naju je že pošteno močil dež. Nisva se pustila motiti in sva počasi napredovala proti zahodnemu vrhu; na njem sva srečala navezo Blaž Vrabec-Sašo Dolenc-Polono Tomazin. Pridružil se nam je tudi Marko Petek - Kelly, starejši pripravnik iz AO Kamnik. Vreme se je počasi boljšalo, nehalo je deževati, oblaki so se trgali, tu in tam se je kazala modrina. Pospravljali smo opremo, ko je naenkrat počilo. Strela, ki je zadela Sašo. Poletela je po zraku in Blaž jo je še zadnji trenutek ujel za nogo. Minuto je bila nezavestna in ko je prišla k zavesti, ni vedela zase. Takoj smo jo odnesli z vrha. Po desni strani obraza je bila opečena, vendar je bila toliko pri sebi, da je lahko ob pomoči prišla do

poti. Poklicali smo zdravnika Primoža Trunka s postaje GRŠ Kamnik, ki je speljal akcijo in v pol ure je prišel ponjo helikopter Slovenske policije ter jo odpeljal v bolnišnico. Mešanih občutkov smo se vrnili v koč, tam pa nas je čakalo še eno presenečenje. Nini Pisk je pri spustu po vrvi na glavo padel kamen. Na zatilju, v višini ušes, se ji je naredil hematoma v premeru dveh centimetrov. Čeprav se je dobro počutila, smo še enkrat poklicali helikopter, da jo je odpeljal v bolnišnico, saj je kakršnakoli poškodba glave zrela za opazovanje, predvsem zaradi notranjih krvavitev. Tako smo tečaj začeli zelo »pozitivno« in večerja nikomur izmed nas ni prav dobro teknila. Molk je prerezal Bojč s predstavitvijo diapozitivov s svoje odprave v pogorje Tien Shan.

Petek nas je prebudil z dežjem. Odločili smo se, da bomo dan izkoristili za zabijanje klinov, izdelavo varovališč, gibanje naveze itn. Popoldan smo popestrili s predavanji o vremenu, orientaciji in opre. Sredi predavanj me je poklicala Saša in povedala, da sta bili z Nino na opazovanju, da je z njima vse v najlepšem redu ter da se bosta proti večeru vrnili na tečaj. Tako sta se pozitivni duh in volja do dela vrnili v ekipo. Večer smo preživeli ob predstavitvi diapozitivov z lanskega tečaja v Manangu in debati s Šerpo Da Gombujem, ki se je zavlekla v pozne ure.

Sobotno lepo vreme smo izkoristili za celodnevno plezanje. Tako je vsaka naveza preplezala po dve smeri in zvečer smo se vsi zadovoljni in prijetno utrujeni vrnili v koč. Po dobri večerji nam je Miha pokazal diapozitive z lanske odprave na Janak. Za ta večer smo načrtovali tudi bivakiranje na prostem, vendar zaradi kratke nevihte tega nismo izvedli. Večer nam je popestril Aleš z igranjem kitare, mi pa smo mu vsak po svojih močeh pomagali peti. Bili smo najbolj uglaseni pevsko-alpinistični zbor. Nedeljo, dan odhoda v dolino, smo izkoristili za plezanje krajših smeri. Tečajniki so sami vodili naveze, mi pa smo jih budno spremljali in popravljali napake. Po vrnitvi v koč, kosilu in analizi tečaja smo natovorili opremo na žičnico in se vsak s svojimi mislimi in sanjami odpravili v dolino.

Tečaja se je udeležilo 17 tečajnikov in obiskovalec iz Nepala Šerpa Da Gombu ter devet inštruktorjev. Vsi so bili s tečajem zelo zadovoljni, saj so si pridobili nekaj novih izkušenj. Pohvaliti moram predvsem dobro ekipo inštruktorjev, brez katerih tečaja ne bi mogli izpeljati, in tečajnike, ki so se med seboj dobro razumeli, saj je bil tečaj kljub dvema nesrečama poln optimizma, volje do dela ter zdravega smeha. Preplezali smo 36 smeri do zgornje četrte stopnje v Brani in Planjavi.

V imenu vseh inštruktorjev in tečajnikov bi se rad zahvalil oskrbnikom koč, ki so lepo skrbeli za nas in nas razvajali z dobro hrano, pa tudi PD Kamnik in gospodu Jožetu Klencu, ki je poskrbel za vso logistiko.

Tečajniki: Igor Belovič (AO Slovenska Bistrica), Boštjan Borštnar (AO Kamnik), Saša Dolenc (AO Kranj), Primož Dražumerič (AO Kranj), Radovan Dražumerič (AO Kranj), Borut Janša (AO Kranj), Boštjan Jeraj (AO Kranj), Aleksander Kastelic (AO Kamnik), Matjaž Kramar (AO Kamnik), Vlasta Lelek (AO Kamnik), Petra Lombar (AO Jezersko), Janez Močilnikar (AO Kamnik), Nina Pisk (AO Kranj), Boris Ržen (AO Kranj), Mojca Švaiger (AO Tržič), Polona Tomazin (AO Radovljica), Klemen Valjavec (AO Kranj), Šerpa Da Gombu (NMA).

Inštruktorji: Matej Bizjak (AO Idrija), Aleš Holc (AO Kamnik), Simon Kurinčič (AO Idrija), Miha Marenčič (AO Kranj), Bojan Pollak (AO Kamnik), Matjaž Šerkezi (AO Kamnik), Tomaž Tišler (AO Žiri), Blaž Vrabec (AO Kamnik), Boštjan Zupan (AO Kranj).

Matjaž Šerkezi, vodja tečaja

Nekaj anekdot s tečaja:

Igor je skupaj z Bojčem in Da Gombom plezal Wisiakovo smer v Planjavi. Zvečer je pri analizi povedal, da je natelet na res trd oreh, Bojč je namreč tako dobro zabil klin, da se je z njim ukvarjal kar nekaj časa in ga na koncu odlomil. Potem je še resno dodal, da tega nihče izmed nas ne bi mogel narediti bolje.

Saša, ki jo je zadela strela, je na poti, na kateri smo čakali na helikopter, izjavila, da je pred časom gledala oddajo o strelah in si zaželela, da bi jo katera zadela, samo tako, iz radovednosti. Očitno se ji je želja izpolnila.

Nekdo (imena ne smem izdati), ki ga je na vrhu tudi oplazila strela, po nogi, me je v koči poklical k sebi in mi pokazal nogo, češ kaj naj stori, saj je ta čisto črna. Verjetno je ožgana. Po dobrem ogledu sem ugotovil, da si noge že dolgo ni umil in da bi bil zdaj zadnji čas.

Tečajnika Primož in Boris sta med tečajem zelo dobro naštudinala izbijanje klinov. Plezalo se je namreč tako, da je inštruktor plezal naprej, eden izmed tečajnikov je bil privezan na drugem koncu vrvi, drugi pa s pomožno vrvico in prusikovim vzlom na glavno vrv. Tako sta imela možnost, da sta se hkrati lotila vsak svojega klina v smeri in včasih izbila tudi katerega, ki je bil tam že nekaj let. Ni kaj, očitno se rojeva nova zvrst alpinizma.

Foto: Bojan Pollak

Velike alpske smeri

V visokem poletju se je na območju Mont Blanca vreme ustalilo, temperature so se dvignile in omogočile odlične vzpone v tamkajšnjih skalnih stenah. Marko Lukič (Citywall, Iglu) in Andrej Grmovšek (oba AO Kozjak) sta letos neumorna. Odlično športnoplezalno Formo prenašata v najtežje evropske stene. Tokrat sta se lotila najtežje smeri v Mont Blancu, znane Divine Providence. Smer s težavami do 7c sta preplezala prosto na pogled in s tem opravila drugo prosto ponovitev. Dejavní so bili tudi drugi; naveza Samo Krmelj in Rok Blagus (oba AO Matica) je preplezala Walkerjev steber v Grandes Jorasses (ED-, 1200 m), nekaj navez pa je plezalo tudi v nižjih, a strmih skalnih stenah.

Smer Divine Providence sta prva preplezala Gabarrou in Marsigny v štirih dneh leta 1984. Takoj je smer dobila naslov najtežje smeri v Mt. Blancu in ta sloves, še posebno, če gre za prosto plezanje, tudi obdržala. Znamenita lokalna mojstra Alain Ghersen in Terry Renault sta ob eni prvih ponovitev smeri opravila tudi odličen poizkus proste ponovitve. Prosto sta zmožla vse razen raztežaja z oceno 7a+, ki je bil moker. Prvi pravi prosti vzpon je opravila švicarsko-francoska naveza šele lani. Lukič in Grmovšek sta turo začela z italijanske strani, iz bivaka Fourche, ki stoji na grebenu Mt. Maudita. Ob 2. uri ponoči sta prek sedla Moore sestopila na ledenik pod steno Brenva in prečila do vstopa smeri. Prvih štiristo metrov smeri vodi po levo usmerjeni rampi s težavami do 6a. V osrednjem delu stene, Rdečem ščitu, so težave največje in težavni raztežaji se vrstijo: 6b, 7a+, 6b, 7b, 7c, 5+, 6a, 6b, 7b+ in še osem lažjih raztežajev do vrha Grand Pillier d'Angla. Lukič in Grmovšek sta noč preživela na polici nad najtežjim raztežajem, naslednji dan pa sta po Peuterejskem grebenu, prekritem s trdim ledom, dosegla vrh Mt. Blanca in sestopila po normalni smeri v St. Gervais. S tem sta opravila drugi slovenski vzpon (prvega je lani opravila naveza Karo-JakoFčič) in odlično, šele drugo prosto ponovitev te velike smeri. Plezala sta menjaje v vodstvu in na pogled.

Njuni družici Alenka in Tanja sta skrbí odganjali ob plezanju smeri Williamine Dada (6b, AO, 350 m) v Aig. du Blaitiere. Predtem so vsi štirje plezali v Wendnu, kjer je moški del preplezal Batmana (7b+, 250 m, Lukič NP), dekleti pa sta preplezali smer Pas par Tou (6a+, 250 m).

V Dolomitih na visokem nivoju

Odkar se je poleg alpinizma pred desetletji pojavil »nov« plezalni šport, športno plezanje, je tudi kakovost alpinističnih vzponov močno narasla. Časi, ko so se ob vikendih alpinisti s klobaso v žepu odpravili v stene, tam prosto ponovili smer šeste težavnostne stopnje in se potem cel teden trkali po prsih, misleč, da so opravili vrhunski alpinistični vzpon, so že davno mimo. Dandanes se mora vsak ambiciozen alpinist v veliki meri resno ukvarjati tudi s športnim plezanjem na dokaj visoki ravni. Najtežje alpinistične skalne smeri zahtevajo že pravo virtuoznost, gledano tudi z oči športnega plezalca. Morda največ težkih alpinističnih skalnih smeri premorejo italijanski Dolomiti. Nekaj italijanskih in avstrijskih protagonistov je v zadnjih letih meje postavilo visoko, tudi zelo dobrim pa se je včasih malo zataknilo. To sta pred kratkim v dveh smereh popravila Marko Lukič (Iglu, Citywall) in Andrej Grmovšek (oba AAO Kozjak). Opravila sta prvi prosti ponovitvi znanega Akuta (8a, obv. 7b, 500 m) v Zahodni ter zloglasnega Das Phantom der Zinne (7c+, obv. 7a+, 500 m) v Veliki Cini.

Serijo sta začela v južni steni Marmolade, kjer sta prosto preplezala smer Specchio di Sara. Smer je prvi preplezal znani Italijan Maurizio Giordani in jo ocenil z 9-, A3, kasneje pa jo prosto ponovil njegov sodobnik Roland Mittersteiner in jo ocenil s 7c. Smer premore dvanaest raztežajev zelo resnega in težkega plezanja in je po mnenju naših ponavljalcev težja in resnejša od znane Ribe, ki sta jo prosto preplezala Iani. Ob koncu naslednjega tedna sta se preselila v Tri Cine. V tamkajšnjih stenah se je pomikala meja prostega plezanja od leta 1911 s Preussom in kasneje s Comicijem, bratoma Dimai, Hassejem in Brandlerjem, pa vse do danes z Bubujem in Huberjem. Previsne stene Treh Cin so kot nalašč za plezanje izredno težkih in tudi psihično zahtevnih smeri v ne najboljši skali. Leta 2000 sta tako Kurt Astner in Urban Ties preplezala in s klini in nekaj svedrovci opremila novo smer prek levega dela velike strehe v Zahodni Cini. Smer Akut (8a, obv. 7b, 500 m) sta nato naslednje leto v dveh ločenih dnevih prosto ponovila. Kasneje je bilo še nekaj poizkusov prave proste ponovitve. Lukič in Grmovšek sta smer preplezala ob prvem poizkusu v enajstih urah. Najtežja raztežaja z RP, preostalo na pogled. Po dnevu počitka sta se lotila še smeri Fantom (7c+, obv. 7a+, 500 m). Smer sta pred osmimi leti preplezala Christoph Heinz ter Kurt Astner, naslednje leto pa je Heinz ločeno prosto preplezal vse raztežaje. Kasneje je bila smer ponovljena le še enkrat, tehnično in s bivakom. Naša dva sta s smerjo opravila v dolgem dnevu, vse na pogled, razen najtežjega raztežaja, ki je skupen s Superdiretismo in sta ga preplezala z rdečo piko. Dejstva povedo vse.

V istem obdobju so tamkaj plezali tudi drugi. Tanja Grmovšek (AAO Kozjak) in Mojca Žerjav (AAO Matica) sta v Marmoladi ponovili smer Schwalbenschwanz (VI, 1000 m). V Cinah sta junakoma delala družbo Alenka Lukič in Blaž Navršnik. Preplezala sta veliki klasiki Cassin - Ratti (VIII-VI-VII, 500 m) ter Comici - Dimai (VII/VI, 500 m), DolPa obe na pogled. Tomaž JakoPčič (AAO, Promontana) je z Rokom Blagusom (AO Matica) prosto ponovil Via del Corto Vecchia Aldo Nobile v Piccolissimi (7c+, obv. 6c, 220 m, RP), z Nejcem Breščakom (AAO) pa na pogled Gelbe Maurer v Mali Cini (7b, obv. 6c+, 350 m) ter Super Toio v skupini ToFane (7a+, obv. 6c+, 300 m). T. J.

Čufarjeva v Warmbadu

Martina Čufar še naprej obiskuje svoje najljubše plezišče, avstrijski Warmbad. Poleti ji je med drugim uspelo v enem dnevu preplezati dve, zanj novi smeri z ocenama 8a+ ter 8b. Pri prvi, po oceni lažji, gre za podaljšek smeri Harley Davidson, kjer enajst gibov poveča oceno s 7b+ na 8a+. Zanj je Martina porabila enajst poizkusov. Druga smer, Iceman (8b), ji je bolj ustrezala in je zanj porabila le tri poizkuse. T. J.

Monika Kambič v Kanadi

Konec julija se je Monika Kambič - Mali vrnila z odprave v kanadske Rocky Mountains ter skupino Bugaboo. Zadnja je znana po slikovitih granitnih vrhovih z odlično skalo in slabim vremenom. Ob prihodu v Kanado je bila vremenska napoved slaba, zato sta se s soplezalcem Lukom Evansom odločila, da najprej obiščeta Rocky Mountains, kjer naj bi bilo vreme za odteneke boljše. Ker je v gorah predtem po večini snežilo, sta si za cilj izbrala ledno oziroma kombinirano smer Supercouloir (IV, 5.9, 1000 m) v Mt. DeltaForm (3324 m). Smer v prvih 750 metrih ne ponuja večjih težav (led do 85 st.), težavnost pa se močno zgosti v dveh izstopnih raztežajih s slabim ledom in zelo krušljivo skalo. Nad tem sta ju čakala še strmo vršno pobočje in po 14 urah vzpona še zahteven sestop po SV grebenu (III-V), ki je bil na debelo zasnežen. Kasneje sta izvedela, da Supercouloir pred njima že nekaj let ni bil ponovljen zaradi slabih razmer v vršnem delu. Vreme se je nato izboljšalo tudi v Bugaboojih, zato sta se hitro odpravila tja. Po napornem dostopu do tabora pod stenami sta se najprej odločila za Snowpatch spire (3063 m) in smer Wild Flowers (IV, 5.10a, 305 m, 5h). Vreme je bilo naslednji dan še lepše, zato sta kar nadaljevala in v Bugaboo spire preplezala klasiko, North east ridge (IV, 5.8, 500 m, 5 h). Po dnevu počitka sta se odpravila v South Howser tower (3398 m). Tam sta v mrzlem in vetrovnem dnevu preplezala smer Becky - Chouinard (V, 5.10a, 760 m, 12 h). V zgornjem delu smeri sta ju ovirala led in sneg v kaminih, zato sta nemalo kratkoročno morala delati obvoze po težjem svetu. Potem se je vreme poslabšalo, padlo je tudi nekaj snega, zato sta se spet odločila za bližnji Snowpatch spire, ki ponuja možnost sestopa s spusti ob vrvi. Preplezala sta smer Sunshine (IV, 5.10d (AO), 300 m, 5h), naslednji dan pa obisk sklenila z Zahodnim grebenom (II, 5.4). Pigeon spiraja. Na poti domov sta se ustavila še v Blodgett Creek Canyon in tam za konec preplezala SW ridge v Nez Perce spire (IV, 5.9, 350 m). V dobrih treh tednih je Monika Kambič - Mali opravila res lepo serijo vzponov v gorovju, ki ga Slovenci le redko obiščemo, in s tem samo potrdila sloves zelo vztrajne in motivirane alpinistke. T. J.

Pismo bralca

Pozdravljeni, urednik PV in vsi v uredništvu PV!

Kot študent sem hodil tudi v Mestno knjižnico in sem prebiral stare Vestnike izpred druge vojne. Iskal sem predvsem prispevke iz naših gora s poudarkom na uživaških manj znanih poteh in brezpotjih s še lažjim plezanjem. Danes komaj še najdem čas za sprotno spremljanje in branje PV. Sedaj ob vaši obletnici "novega" PV je prava priložnost, da vam čestitam za vaše uspešno delo. Že takoj na začetku, pred dvema letoma, sem spremljal vaša prizadevanja za boljši PV. Vedel sem, da vam bo uspelo, četudi so vas nekateri hoteli ovirati pri vaših ciljih. Danes je Planinski vestnik vsebinsko resnično zelo zanimiv za različne "profile" obiskovalcev gora, veliko je Fotografij, veliko je tudi vzgojne in izobraževalne tematike. Tudi vsi vaši marketinški prijemi so pravilni, saj drži, da je na koncu pomembna naklada. Kar tako naprej, četudi vem, da ni lahko ohranjati kontinuitete pri periodičnem glasilu. Še prav posebno pohvalo pa sporočam Marjeti Keršič - Svetel za njen prispevek k PV in tudi za njeno izvirno in vztrajno delo na RTV Ljubljana. Slišati je bilo, da nekaterim ni bilo všeč, da je bila Vaša oddaja zelo gledana in popularna.

Končal bom z verzom, ki je napisan na neki skali pod Kamniškim sedlom:

Do prvih obronkov se zaganja morala doline,

zakoni gora so drugačni ...

tega več očitno ne rabi dolina.

A brez teh navad srca mi resnično ne bi mogli živeti.

Poleg dela s pripravo PV vam vsem želim tudi nova doživetja v gorah.

Boris Benedejčič

Sedmič

Julijske Alpe, planinski vodnik, Tine Mihelič, Planinska zveza Slovenije (PZS), Ljubljana 2003

Že sedma izdaja. Malce popravljena, dopolnjena, kajti tudi gore se spreminjajo. Pravzaprav se spreminjajo le poti in ljudje na njih. Tine Mihelič si je, kot pravi, pred tremi desetletji z vodnikom Julijske Alpe naložil težak nahrbtnik. Nosi ga še danes, tudi tistega pravega, zato lahko znova in znova dopolnjuje, pove, kaj je v tistem prelestnem svetu belih skal in zelenih pašnikov videti. Nahrbtnik mu tudi v tokratni izdaji na področju Muzcev, Stolovega grebena in Matjurja prevzame Stanko Klinar in ga tako nekoliko "razbremeni". Malce brskanja po prejšnjih izdajah pokaže, da nekdanjih grebenskih skic v vodniku ni več (konec koncev to ob številnih zemljevidih, ki so na trgu, niti ni potrebno), da so skice koč manjše (to da več prostora besedilu) - in seveda najopaznejša sprememba: barvne Fotografije, po večini delo avtorjevega brata Jožeta Miheliča. Motivi so dobri, podpisi k slikam sploh imenitni, človek pa se kljub vsemu ne more znebiti vtisa, da bi Fotografski del lahko še malce izpillil - morda je kriv tudi tisk. Besedilo je bolj ali manj enako kot v prejšnjih izdajah - bralci Miheličeve besede vedo, da neustavljivo potegne v gorski svet

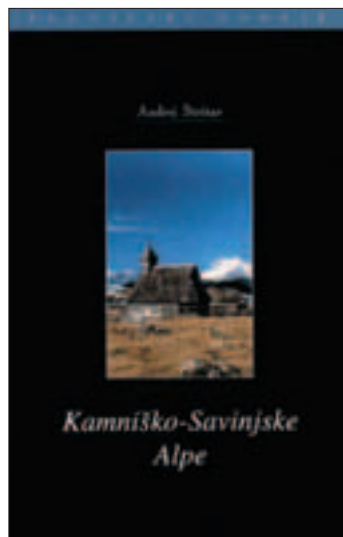
- je pa seveda nekaj popravkov, od novih markiranih poti do vsega tistega, kar bralci in številni sodelavci opazijo in sporočijo. Ob tem se pogosto sprašujem, koliko informacij res pride do avtorja, saj je jasno, da ob vsaki izdaji ne more znova prehoditi vseh poti. To sporočanje bi se verjetno dalo izboljšati. In ko govorimo o gorah, ki se ne spreminjajo - zadnji potres v Posočju pred petimi leti je spremenil tudi gore in v vodniku to informacijo pogrešam: opisi poti nad Pologom ne omenjajo podora pod Osojnico, opis mulatjere na Laško pod Kuntarjem je tak, kot je bil v prejšnjih izdajah. Ponatis pa je jasno znamenje, da kljub kakšni izpušeni novosti s terena vodnik najde hvalne uporabnike - kako jih ne bi, če pa so poti opisane tako privlačno, drugače - tako, kot jih je čutil avtor, ko se je podal nanje. In tako je prav. Vodnik Julijske Alpe še vedno nosi zastavo med planinskimi vodniki PZS, prav zato, ker gornika ne vodi suhoparno od tod do tja, pač pa z navdušenjem pove še, kaj je vmes. In koliko je do osme izdaje? Naj bo srečna pot.

Marjan Bradeško

Odstiranje starodavnih poti

Kamniško-Savinjske Alpe, planinski vodnik, Andrej Stritar, Sidarta, Ljubljana 2003

Po knjigi Grintovci, južni pristopi, in po svojih 111 izletih po slovenskih gorah nas je Andrej Stritar že tretjič popeljal v svet Kamniško-Savinjskih Alp. Z vodnikom, ki nosi naslov po imenu gorstva in je nedavno izšel pri založbi Sidarta, je gornike povabil tudi v bolj skrite kotičke tega območja. Ob sicer znanih in označenih pristopih na glavne vrhove Kamniško-Savinjskih Alp je v vodniku opisano veliko poti, ki niso označene, so pa poti - stare, zapuščene pastirske steze, divje in drzno speljane lovske poti, kolozi, konec koncev tudi brezpotni

prehodi, ki pa razen glede orientacije niso težki. Ob razkrivanju takih poti se seveda poraja dvom - je to dobro ali ne? Avtor pravi, da mu pri iskanju starodavnih prehodov ne domačini ne lovci niso pretirano pomagali. Pravzaprav razumljivo, saj take skrite koticke vsak skrbno hrani zase in »vsiljivcev«, kakršni so planinci, ne želi v svojem svetu. Po drugi strani pa je prav, da so te poti opisane, saj se bodo prav na tak način verjetno ohranile. In glede na to, da sledenje takim potem ni preprosto, bodo verjetno po njih stopali le planinci oziroma gorniki, ki so to od glave do pete. Taki prav gotovo ne bodo ogrozili ne domačinov ne lovcev, saj bodo po poteh hodili spoštljivo, tiho in ta samotni gorski svet le občudovali. Za njimi ponavadi razen stopinj ne ostane nič. Stopinje pa, kot vemo, ohranjajo poti.

V uvodnih poglavjih nas avtor najprej popelje nekoliko v zgodovino, dotakne se imena tega gorstva, zatem pa poda pregled izhodišč za ture in vse koče ter biveke, v katerih se da prenočiti (skupaj s skico le-teh). Kot zanimivost omenimo vložek - ponatis skice razgleda z Grintovca na vse štiri strani neba, kot ga je leta 1940 narisal arhitekt Vlasto Kopač. Sledi nekaj informacij o opremljenosti in nevarnostih

v gorah in novost - satelitska navigacija v gorah. Le-ta namreč zaradi večje natančnosti že postaja del gornikove orientacije na poteh, čeprav se po avtorjevih izkušnjah (še) ni mogoče povsem zanesti nanjo. V vodniškem delu je 51 enot - vrhov in poti, pri tem pa je po večini podanih več možnosti pristopa na posamezen vrh. Začnemo na kamniški strani, se na najvišje vrhove Grintovcev podamo z juga, nato pa se preselimo v Podvolovljek in obkrožimo vrhove in planote nad dolino. »Kamniške« s svojimi izrastki segajo globoko na gorenjsko stran, zato je del vodnika namenjen tudi goram, kot so denimo Kozji vrh, Storžič, Smokuški vrh in podobni. Zatem se vzpnemo v gorstvo z jezerske strani, prek severnih sten, in končamo v zadnjem izhodišču - Logarski dolini. Na vse pa čaka še poslastica - gore med Matkovim in Robanovim kotom, samotne, odmaknjene, težko dostopne: Matkova kopa, Mrzla gora, Krofička ... Čisto za konec nam avtor ponudi nekaj večdnevni prečenj - od klasičnega prečenja gorstva od Ojstrice do Kočne do svojega »izuma« - poti KK (Iz Kota v Kot). Po vzoru poti PP (Planica-Pokljuka), ki sta jo v Julijih zasnovala Uroš Župančič in Dušan Vodeb, se je avtorjeva žena Urška domislila »brezpotej«, ki bi povezala oba kota - Matkovega in Robanovega. To idejo sta uresničila in pred bralcem je tako opis imenitnega štiridnevnega brezpotnega »blodenja« po neznanih in divjih prehodih. Pravi izziv za sladokusce.

Vodnik Kamniško-Savinjske Alpe po obliki sledi zasnovi Sidartinih vodnikov - je priročnega formata, s fotografijami in skicami, na katerih so vrisane poti za osnovno orientacijo. Opozoriti velja na napako na strani 90: pri vzponu na Skuto skozi Gamskov skret skica ne ustreza opisu - sestop je vrisan napačno. Pri obsežnem seznamu literature na koncu vodnika pa denimo manjka kar avtorjevo delo - Grintovci, južni pristopi. Sicer pa je vodnik kakovosten in, to je še posebno pomembno, planince in gornike

lepo »razprši« - ne samo na modne vrhove, pač pa jih povabi tudi tja, kjer sta še vedno doma tišina in samota. Prav na ta način bodo gore lahko ostale zatočišče in ne hrupno zabavišče.

Marjan Bradeško

Mojstrana

Mojstrana, zbirka vodnikov Kulturni in naravni spomeniki Slovenije, 203, Ljubljana, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, 2003

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije (www.zvkds-slo.si) se je z letošnjim letom odločil oblikovno prenoviti, posodobiti zbirko vodnikov Kulturni in naravni spomeniki Slovenije. Tako je že publikacija o gradu Jama dobila novo podobo, sledi pa ji - z zaporedno številko 203 - vodnik po Mojstrani in njeni okolici. Z novo obliko, ki je prilagojena (slikovnemu) dojetju sveta sodobnega turista, so prišle v ospredje Fotografije, tokrat predvsem dveh mojstrov - Jožeta Miheliča in Mirana Kambiča. Prav pri Fotografijah pa se na nekaterih straneh žal še kaže nekaj porodnih težav novega oblikovanja. Seveda ima besedilo še vedno svojo težo, je pregledno in lahko berljivo. Vsebinsko je razdeljena na tri sklope. V prvem Tea Lukan Klavžer geografsko predstavi Mojstrano ter se podrobneje zadrži ob poti v dolino Vrat in ob vseh naravnih znamenitostih, ki jih srečamo ob poti. Sledi sprehod skozi zgodovino Mojstrane izpod peresa Tatjane Dol-

žan Eržen, ki predstavi tudi zanimive objekte, kot je cerkev sv. Klemen na obrobju vasi, pa številne znamenite domačije, dom priznanega čebelarja Mihaela Ambrožiča, ostanke cementarne in še marsikaj, kar spominja na nekdanje čase. Zadnji del pa je še posebno zanimiv za planince, saj nam v njem Elizabeta Gradnik predstavi Triglavsko muzejsko zbirko. Dokumenti, Fotografije in predmeti v tej zbirki nam približajo zgodovino osvajanja Julijskih Alp, od prvih pristopov na Triglav pa vse do 2. svetovne vojne. Žal veliko gradiva še ni predstavljene obiskovalcem, saj čaka na boljše prostorske razmere, ki jih bo prinesel novi planinski muzej. Dotlej pa si bomo z zadovoljstvom ogledovali obstoječo zbirko, ob pomoči vodnika pa izvedeli še marsikaj, kar bi drugače ob poteh proti Triglavu spregledali.

Igor Maher

Hribi nad mesti

Hribi nad mesti, vodnik, Marjan Rastresen, Mladinska knjiga, Ljubljana 2003

Zanimiva ideja. Izbrati mesta in mesteca, enakomerno raztresena

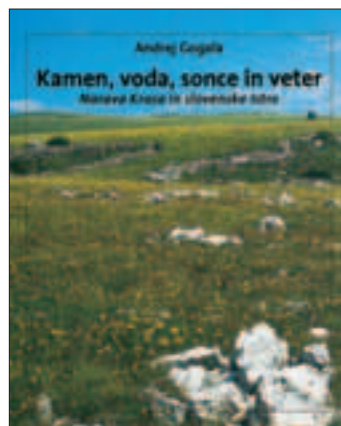
po slovenski deželi (če se ozremo na zemljevid na notranji strani platnic vodnika), in opisati najopaznejši vrh nad njimi. Marjan Rastresen je storil prav to - v vodniku Hribi nad mesti, ki je izšel v zbirki Slovenija na dlani (Mladinska knjiga), nas povabi na petindvajset hribov, hribočkov, pa tudi čisto pravih gor. Čeprav je vodnik priročnega žepnega Formata, je tako nabit z informacijami, da popotnik res težko spregleda kakšno pomembno zanimivost v okolici omenjenih mest. Avtor je dodobra preštudiral vse, kar je o teh hribih napisanega, prav tako se je potrudil, da je stopil po poteh, obiskal koče in marsikaj zapisal kar na terenu. Imenitno in obsežno delo, čeprav v drobni knjižici. Seveda je jasno, da v takem obsegu ni mogoče podrobno popisati poti, so pa vse našteje, dodatno vrednost pa prinaša še priložen zemljevid s petindvajsetimi kartami. Ne zato, ker bi ob pomoči le-teh lahko prišli na vrh, saj zaradi merila niti planinske poti niso označene, pa tudi sam vrh ni nikakor posebej označen. Pomembna je hrbtina stran - na njej najdemo povzetek najpomembnejših podatkov o vsakem hribu, črno-belo Fotografijo, povsod pa je izčrpno naštet literaturo (z zemljevidi), ki bo popotnika pripeljala na cilj. Vsakemu hribu so v vodniku namenjene štiri strani, dopolnjene s Fotografijami, katerih večino je posnel avtor sam. Kratak uvod razloži, zakaj je cilj zanimiv, znamenit. Sledi opis cest in poti do vrha, razgledov, koč, cerkva in drugih obiska vrednih stvari na hribu. V avtorju lastnem slogu so med besedilo vrnjeni mednaslovi, ki posameznemu opisu dajejo izvirno podobo - v nasprotju z drugimi vodniki, v katerih opis sledi enaki zgradbi. Lepa popostritev. In kam vse se odpravimo? Od Svete gore nad Novo Gorico kot najzahodnejšega hriba nad mestom prek Slavnika na jugu, Dončke gore na vzhodu in Bolpenka na Pohorju kot najsevernejše točke (ki si to mesto deli s Peco, najvišjim v knjižici opisanim vrhom). Ob straneh so pri opisih pogosto na-

vedene še kakšne zgodbe ali drugi podatki, denimo o kilogramu kostanja kot štartnini za pohod pri Celjski koči, pa o lunohodcih na Gori Oljki, o raznih rekorderjih - takih paberkov najdemo še veliko. Skratka, vodnik je res informativen in bo tudi planincem prišel prav, kadar si bodo želeli ogledati kakšno slovensko mesto z višine. Tako, da bo Slovenija kot na dlani.

Marjan Bradeško

Narava Krasa in Istre

Kamen, voda, sonce in veter: narava Krasa in slovenske Istre, Andrej Gogala, Ljubljana, Prirodoslovni muzej Slovenije, 2003

Kras in Istra nista ravno pogosto na »jedilniku« slovenskega planinca. Na Vremščico, Trstelj, Slavnik, Kraški rob in brezskrbno potepanje po Krasu ali ob Dragoni se spomnimo bolj v sili, ko v mrazu in snegu ne moremo v visokogorje. Vendar so to prvovrstni izletniški cilji, pa ne samo takrat, ko nimamo kam drugam. To so kraji, ki kar prekipevajo od življenja, tam se sredozemske vrste srečujejo z vrstami s celine, z gora, z Balkanskega polotoka. Vsi sicer vemo, da je Kras s svojim prevotljenim podzemljem nekaj izjemnega, da je poln jam, da tam najdemo človeško ribico, čudne hroščke in

še kaj, manj pa poznamo njegovo površje. In prav predstavitev tega površja in mnogoterih oblik življenja na njem se je lotil biolog Andrej Gogala. Že pred časom je v Prirodoslovnem muzeju Slovenije, v katerem je zaposlen, v sklopu razstav Narava Slovenije pripravil razstavo o Istri in Krasu, ki smo si jo ogledali konec leta 2001. Tedaj njemu in sodelavcem ni uspelo pripraviti razstavnega kataloga, misel o publikaciji pa je bila ves čas živa. In iz nje je nastala knjiga, lepa, velika, bogato opremljena. Tako Fotografije kot besedilo, ki je predvsem dopolnilo, je v celoti prispeval Andrej Gogala in kar sam uredil oboje v končno obliko. Že v naslovu je poudaril štiri elemente, ki soustvarjajo podobo Krasa in slovenske Istre. Vendar v tej podobi, pogosto opazovani od (pre)daleč, ne znamo opaziti vsega drobnega, a vendar veličastnega bogastva življenja, vse povezanosti in prepletenosti odnosov med rastlinami in živalmi, odnosov, ki ohranjajo ti pokrajini živi. Ko gremo na Vremščico, se navdušujemo nad razgledom, se ustavimo ob ukrivljenih deblih od burje bičanih mokovcev, morda še opazimo cvetočo potoniko, ne pa saulijevega dvoličnika, kratkokrile travniške stenice, ki je kraški endemit, najden le na travnikih Vremščice. Ali ko gremo na Golič v Čičariji, uživamo v pogledu na morje, morda še razmišljamo o grožnji vetrnih elektrarn, ne vemo pa, da lepe perunike, ki jih srečujemo, nosijo ime po Kojniku, ne vemo, da se v rumenih preprogah svilnate košeničice skrivata kar dve endemski žuželki, od katerih je ena - nastilinojeda stenica burjevka - dobila ime po burji. Vse tako bogastvo Krasa in Istre je avtor znal opaziti, ga preučiti, Fotografirati in nam ga predstaviti. Hvaležen mu bo vsak, ki mu bo znal slediti, ki bo znal od časa do časa zaustaviti korak na planinski poti ter prisluhniti pogovoru škrlatov ali pritajeno opazovati par žagastih kamenk med parjenjem.

Igor Maher

Družinski kolesarski vodnik

Družinski kolesarski vodnik, Sebastjan Vehar, Ljubljana, Mladinska knjiga, 2003

Kolesarjenje postaja vse bolj modno, šport moderne dobe. Nabava in vzdrževanje prevoznega sredstva nista tako zelo draga. Med tovrstnimi športniki je vse več tudi gorskih kolesarjev, ki si tako prihranijo »dolgočasno« pešačenje v gore. Toplo priporočamo kombinacijo obeh aktivnosti, vožnje in hoje, saj si bomo tako popestrili dan. V tem vodniku je predstavljenih 60 kolesarskih poti po vsej Sloveniji, od lažjih do srednjih in težkih. Večkrat je ob opisu posameznega izleta omenjen primeren turistični kompleks, v katerem lahko manj pripravljeni uživajo, medtem ko se kolesarska ekipa »žene« v hribe. Opisane so naravne, zgodovinske in kulturne znamenitosti. Podane so dolžina, višinska razlika in težavnostna stopnja vzpona. Čeprav bi lahko v knjigi našli nekaj pomanjkljivosti, pa bo priročnik prišel prav marsikateremu kolesarskemu navdušencu. Večina Fotografij je odtisnjenih blede in neostro, čeprav je knjiga natisnjena na zelo sijajnem papirju. Ali je kriva tiskarna, izdelovalec Fotolitov ali slab avtorjev posnetek, v tem primeru ni tako pomembno. Vredno pa bi se bilo potruditi pri ponatisu. Podobno velja tudi za zemljevide. Na preglednem zemljevidu Slovenije nekatere zaporedne številke poti ne stojijo na pravih mestih, npr. 2, 4, 7, 19, 33, 39, 41. Za kolesarje planince pa naj naštejemo tiste poti, katerih ciljna točka je na omembe vredni nadmorski višini: Gradišče nad Stično (519 m), Ričnik pri Šentjurju (568 m), Tamar (1100 m), Planinski dom pod Peco (1100 m), Ludranski vrh nad Črno (1000 m), Javor nad Zalogom (536 m), Konjski ranč nad Vrhniko (720 m), Kurešček (833 m), Sveta gora pri Gorici (681 m), Špica nad Vrhniko (735 m), Sinji vrh (1002 m), Hrušica - Podkraj (918 m) in Dom na Menini planini (1453 m).

Ciril Velkovrh

Vzpon na Mont Blanc

V počastitev 50-letnice društva so se v nedeljo, 20. julija 2003, člani PD PT Ljubljana povzpeli na najvišji vrh Centralnih Alp, 4807 m visoki Mont Blanc. V skupini je bilo 15 gornikov, od teh 7 iz PD PT Ljubljana, štirje iz PD PT Celje, preostali pa so bili iz drugih planinskih društev. Teden prej so opravili preizkusno enodnevno turo iz Kalsa na Grossglockner, ki se je je udeležilo 27 planincev; 15 izmed teh se jih je odločilo povzpeti tudi na Mont Blanc. Obe zahtevni visokogorski turi so vodili gorski vodniki z Zvonkom Požgajem na čelu. V petek zvečer jih je posebni avtobus odpeljal mimo Milana skozi dolino Aoste in predor Mont Blanc ter mimo Chamonixa do postaje zobate železnice v letoviškem kraju Saint Gervais. Gorski tramvaj jih je nato odpeljal na višino 2472 m. Od tam so se s težkimi nahrbtniki povzpeli mimo kočee Tête Rousse do zavetišča Aig du Goûter. Med potjo so morali hitro prečiti nevarni Grand Couloir, ki sta ga obstrlevala kamenje in skalovje s krušljivoga pobočja gore Goûter. Poleg tega so daljši čas čakali zaradi helikopterskega reševanja planinca, ki jo je skupil v Velikem ozebniku. V koči na višini 3782 m so si privoščili počitek in se začeli pripravljati na zgodnjejutranji vzpon na Mont Blanc. Nedeljski pohod na vrh so začeli ob pol treh zjutraj. Na pobočju so že mežikale številne lučke pohodnikov. Zaradi mraza so se bolj malo ustavljali, a tu in tam je bilo zaradi redkega zraka vendarle treba zajeti sapo. Ob sončnem vzhodu je postal veter še bolj strupen, hkrati pa se je v jutranji svetlobi pokazala huda strmina grebena, ki jo je bilo treba premagati na poti do vrha. Vse to jim je jemalo moči, vendar niso odnehali. Vseh pet navez se je povzpelo na vrh do 8. ure zjutraj, vendar zaradi mraza niso dolgo uživala lepih razgledov na skoraj nadnaravno gorsko pokrajino. Po vrnitvi h koči so se gorniki kmalu odpravili v dolino. Skalov-

je in kamenje je spet grmelo v Veliki ozebnik, zato so nevarno mesto prečkali posamič in zelo hitro. Zaradi velikega števila turistov se jim je uspelo vkrcati šele na predzadnji tramvaj in proti večeru so se utaborili blizu Chamonixa. Po dveh neprespanih nočeh in potem, ko so tega dne opravili 1000 m vzpona in 2500 m sestopa, so bili utrujeni, a se je kljub temu vsem prilagela večerja pred zaslužnim počitkom. Zjutraj jih je zbudila nevihta. Pospravili so mokre šotore in se odpravili na ogled Chamonixa. Proti večeru se je v Novi Gorici del sopotnikov poslovil, večja skupina je izstopila v Ljubljani, štiri pa je čakala še vožnja v Celje. Zahtevno nalogo vodenja so odlično opravili gorski vodniki Zvonko Požgaj, Iztok Ipa-vec, Robert Rot, Tomaž Jakopič in Tina di Batista.

Besedilo in Foto: Stane Tomšič

Tečaj za markaciste na Nanosu

Komisija za planinske poti (KPP) je na pobudo Albina Žnidaršiča, ki je tečaj tudi vodil, organizira-

la in izvedla tečaj za markaciste Primorsko-Notranjskega odbora (Obv. št. 4/03). Tečaj je bil 10. in 11. maja ter 7. in 8. junija 2003. Prijavilo se je 31 kandidatov iz 10 PD, prišlo pa je le 25 kandidatov iz 9 PD. Predavanja so bila v Vojkovi koči na Nanosu (1240 m), praktično delo pa na zahtevni planinski poti in lahki planinski poti mimo sv. Hieronima (1020 m) na Nanos. Prvi konec tedna so sodelovali Stane Gašparič, vodja podkomisije za vzgojo pri

KPP, Božo Jordan, Florjan Nunčič, Boris Letuše in Tanja Pučko ter pri praktičnem delu Gorazd Hace. V drugem delu se je pridružil še načelnik KPP Tone Tomše.

Na zahtevni planinski poti so obnovili varovala in markacije. Lahko planinsko pot mimo razgledišča so očistili, malo popravili in obnovili markacije. Na njej so dvakrat našli zapisano letnico, verjetno zadnjega označevanja leta 1987. Poskusili so tudi sanirati nepotrebne »bližnjice«, ki prav nič ne pripomorejo k varstvu narave in so marsikje vzrok za erozijo.

Vsa zahvala za nemoten potek tečaja gre PD Postojna, ki nam je omogočilo namestitvev in prehrano v koči, pa tudi osebjem, ki kočjo oskrbuje.

Novi pripravniki so postali: Vilenka Kitak (Obalno PD), Aleš Doles, Mario Šajn, Tomo Mezgec, Nika Košič, Bojan Gorjanc, Vladimir Smrekar, Izidor Vekar, Đemal Kendič, Sebastijan Sever (PD Postojna), Sergij Žvab (PD Sežana), Branko Čandek, Nada Radešič in Aleš Žigon (PD Slavnik), Marko Lučič, Damjan Ljubič, Nebojša Novakovič in Ivan Volk (PD Snežnik), Benjamin Kodele in Mitja Jež (PD Vipava), Žarko Marinič, Alojz Kodolja in Egon Krpan (PD Kanal), Boštjan Trošt (PD Podnanos) in Marija Hodnik (PD Rečica ob Savinji).

Božo Jordan

Udeleženci tečaja na Nanosu (foto: Božo Jordan)

Projekt Bavšica 2003

Štiri mušketirke Maja, Mateja, Renata in Nuša smo med prvomajskimi prazniki 2003 z desetimi otroki bivale v prelepi dolini Soče. Naslov našega doživljajskega projekta je bil Razlike med gamsi. Razlike zato, ker sta bili osrednji temi našega taborčka drugačnost in različnost, med gamsi pa zato, ker smo prebivali v Planinskem učnem središču v Bavšici, ki leži v Triglavskem narodnem parku. Ker smo tabor organizirale prvič, smo se odločile, da bo štiridneven in da ga bomo pripravile v koči. Želele smo, da se ga udeležijo otroci, ki so zaradi nizkega socialnega statusa ali kakšnih drugih razlogov med počitnicami vedno doma. Prav tem smo želele polepšati del prvomajskih počitnic. Otroke, stare od 11 do 15 let, smo izbrale vsaka na svoji nekdanji osnovni šoli, tako da so bili trije iz Gornje Radgone, štirje iz Maribora, tri pa so bile iz Ljubljane. Skupaj smo odpotovali z enega konca Slovenije (Radgona) na drugega (Bavšica), se spoznavali, igrali športne igre, kot so roverček, nogomet, amfore, se šli igre zaupanja, postavili pravila, raftali, risali na majice, packali s prstnimi barvami, oblikovali iz gline, se šli lov za skritim zakladom, pekli hrenovke in twist na ognju, spali zunaj, imeli delavnice o drugačnosti, aerobiko zjutraj, kuhali, se smejali, uživali, si nagajali ... Ker smo projekt izvajale same, smo se morale znajti v vsakem položaju (zlomljena vrata, prepiri prijateljic, igranje z ognjem). Na to te Fakulteta zelo slabo pripravi. In prav zato, ker smo premagale težave, s katerimi smo se srečale, se zdaj, po končanem projektu, počutimo toliko bolje. Ko si na taboru, si tak, kot si, odzoveš se tukaj in zdaj, ni časa za brskanje po knjigah in iskanje primerne teorije. Prav zato nam je bilo težko in lahko hkrati. Mislim, da smo vse zelo vesele te izkušnje, saj smo odkrile, da nekatere stvari že znamo, pa tudi to, česa bi se morale še naučiti.

Maja, Mateja, Renata in Nuša

Izpopolnjevanje vodnikov PZS

Odbor za vodnike Savinjskega MDO je 31. 5. in 1. 6. v planinskem domu na Okrešlju izvedel izpopolnjevanje v letnih razmerah za vodnike PZS, kategoriji A in B. Udeležilo se ga je 38 vodnikov iz 20 PD in 3 MDO (Savinjski, Zasavje, Dolenjske in Bele Krajine). Izpopolnjevanje je potekalo po programu, ki je zapisan v Gradivu za letno izpopolnjevanje v PZS 2003-2005 in so ga pripravili: Jurij Gorjanc (Zlom kosti), Dušan Prašnikar in Bojan Rotovnik (Orientacija in navigacija, uporaba kart za gibanje v gorskem svetu), Irena Mučibabić, Tomaž Kocman in Emil Pevec (Družabnost v gorah), Blaž Jereb (Priprava na vaje) in Bojan Pollak (Vrvne ograje). Udeleženci so ga prejeli pred začetkom po pošti. Vodja izpopolnjevanja je bil Jože Kamenšek, tehnični vodja Jože Kodre. Kot inštruktorji so poleg teh dveh sodelovali še Tone Golnar, Božo Jordan, Elč Prezeli, Zdene Purnat, Drago Kodrič in zdravnik Miha Zajec. Pri razvedu je bilo nekaj problemov s planinsko karto, na kateri je Zaspani hrib vrisan drugje kot v vseh štirih izdajah vodnika po Kamniško-Savinjskih Alpah, namreč za spomenikom nad razcepom označenih planinskih poti za Turski žleb in Mrzli dol. Planinska karta Grintovci (1 : 25.000, druga izdaja), ki ni doživela »reambulacije«, ima zapis povsem druge. Toda orientacijski pohod je vseeno uspel. Vrvno ograjo so udeleženci napravili v vznožju Mrzle gore. Vreme je bilo zelo ugodno, saj se je skoraj vse opravilo na prostem, le del družabnosti je bil v koči. Namestitvev in hrano v domu nam je omogočilo PD Celje - Matica pod ugodnimi pogoji. Udeleženci so bili z izpopolnjevanjem zadovoljni.

Božo Jordan

Rusov pohod

V soboto, 26. aprila 2003, sem se prebudila v prečudovito jutro. Čeprav je bila zgodnja ura, sem bila

dobre volje. Po dolgem času sem namreč spet šla na izlet s svojimi planinskimi prijatelji. In to ni bil kar navaden izlet. Namenjena sem bila na pohod, ki so ga že 11. leto zapored priredili naši prijatelji planinci iz Zagreba. Do zbirnega mesta sem se odpravila kar peš. Tako sem lahko opazovala prebujajočo se naravo, cvetlice po vrtovih, ki so odpirale cvetove in lovile prve sončne žarke. Tudi ptički so že veselo žvrgoleli, kakor da se tudi oni veselijo lepega jutra. Počutila sem se, kot da bi se mi po telesu pretakala pozitivna energija in me gnala naprej. Hvala! Žna sem bila za to prekrasno stvarstvo. Avtobus nas je peljal po Dravski dolini, mimo Ptuja, Podlehnik, vse do mejnega prehoda Gruškovje, na katerem smo prestopili mejo brez mučnega čakanja. V prijetnem kramljanju nam je čas hitro mineval, kar naenkrat smo bili v Zagrebu. Tam se nam je pridružil naš prijatelj Branko. Vodil nas je, da smo srečno prišli skozi vrvež mestnih ulic do startnega mesta pohoda. To je bilo letos na parkirišču pri potoku Bližnec, pri spodnji postaji žičnice, ki pelje na vrh Sljemena. Na startu smo se pozdravili z zagrebškimi planinci ter planinci iz Slovenije, ki so poleg nas tudi prišli na pohod. To so bili planinci iz Ptuja in iz Andraža. Letos so organizatorji ta pohod preimenovali v »Rusov pohod« v spomin na njegovega pobudnika in ustanovitelja Antuna Željka Matišina - Rus, ki je avgusta lani preminil po zahrbtni bolezni. Prej se je pohod imenoval »Po poteh prvega izleta planincev PD Nikole Tesle«.

Na prvi kontrolni točki Njivice smo potrdili kontrolne lističe in po kratkem postanku nadaljevali pot. Ker nam je bilo letos vreme bolj naklonjeno kot lani, smo lahko uživali v sončnem dnevu. Tudi narava je bila že vsa odeta v zeleno obleko, ki se je prelivala v različnih barvnih odtenkih. Na naslednji kontrolni točki - Hunjki - smo imeli daljši postanek. Po žigosanju kartončkov in okrepčilu smo bili navzoči ob podpisu Listine o prijateljstvu med društvoma, to je PD »Ericsson Nikola Tesla« ter našim. Listino sta slovesno, kot

se za tako dejanje spodobi, podpisala predsednika obeh društev. Sledila je zdravica temu, sedaj tudi uradno potrjenemu prijateljstvu, ki nas veže že mnogo let. Ni namreč izleta ali pohoda, da se ne bi srečali, kajti tako oni kot mi smo neutrudni, kar zadeva izlete. Vsak konec tedna nas vleče v naravo, težave in skrbi vsakdanjika odložimo in pustimo doma. Na skupnih potepanjih se prijateljske vezi med nami vse bolj utrjujejo. Ni ovire, ki bi nam preprečila, da bi ohranjali in krepili to prijateljstvo. Ljubezen do gora, ki je vsem planincem skupna, namreč ne pozna meja.

Ob tem veselju pa nas je pri srcu malce stiskalo, saj smo se spomnili lanskega pohoda, ki se ga je udeležil naš prijatelj »Rus«. Bil je že na koncu z močmi, pa vendar si je še želel priti med nas. Tako nam kot njemu je bilo težko, saj smo vedeli, da se vidimo zadnjič, da je to naše slovo. Ker je bil planinec s srcem, se je še zadnjič želel udeležiti pohoda, ki je nastal na njegovo pobudo, čeprav ni imel več moči, da bi prehodil vso pot. Spomin nate, dragi Rus, ne bo nikoli zbledel. Hvala ti za vse! Nadaljevali smo pot do Puntijarke, Tomislavovega doma, mimo Grafičarja in se ustavili na cilju, na jasi med Grafičarjem in Risnjakom. Tam smo nadaljevali veseljačenje ter pomenek. Obujali smo tudi spomine na naše skupne izlete. Ker pa čas, ta neutrudni delavec, ob takih veselih uricah kar prehitro dela, se je bilo treba odpraviti proti domu. Poslovi smo se od prijateljev ter si obljubili, da se čim prej spet srečamo. Morda bo to čez teden ali dva, kdo ve. Sicer pa tako ni važno, kdaj, važno je, da se srečamo, in to na kraju, ki ga vsi ljubimo in obožujemo - v planinah.

Marinka Sinič

Doživetja v planinskem taboru

Ob izviru prijetno hladne Kamniške Bistrice, v zavetju in osrčju visokih Grintovcev, je v vročih julij-

Foto: Albin Apotekar

skih dneh potekal tabor mladih planincev iz celjskih osnovnih šol. Jutranja telovadba je vsak dan predramila in priklicala iz letos novih šotorov več kot štirideset pričakovanja polnih planincev. Ob prijetnem sprehodu po samotni dolini Kamniške Bele so mladi planinci s svojimi vodniki in spremljevalci obiskali slap Orglice, ki pa zaradi suše ni imel vode. Izlet so popestrili z ogledom ostankov partizanske bolnišnice. Tudi celodnevni pohod na Kokrško sedlo ni bil od muh. Po slikoviti in udobni gozdni poti, na gosto »posejani« z balvani, ki jih je tam nekoč pustil ledenik, so morali nadobudneži prestopiti na melišče; toda vztrajni in pogumni otroški koraki so se ustavili šele na samem sedlu. Splašalo se je »zlesti« tako visoko; poplašani so bili z razgledom, ki je na eni strani segal vse do šotorov v dolini, na drugi pa do najvišjega vrha Kamniško-Savinjskih Alp, Grintovca. Družabni večeri ob tabornem ognju so bili prav posebno doživetje z igrami, pesmijo in pravljicami za lahkno noč. Planinci so obiskali prijetno staro mesto Kamnik, se kot pravi hribovci povzpeli skozi grajska vrata do Malega gradu in pozneje do nekoliko više ležečega Starega gradu, ki varuje mesto z nasprotni strani Kamniške Bistrice. Pogled na bazen je vabil na plavanje in namakanje, ki je v dneh, ko se temperatura ni spustila pod 30

stopinj, zares prijal. Vedoželjni planinci so izkoristili popoldneve v taboru in jih preževali v planinskih delavnicah, v katerih so svoja doživetja s planinskih izletov s pisanjem in risanjem predstavili na papirju, spoznavali okoliško gorsko floro ter izdelovali herbarij in planinske čevlje iz gline. Pozornost so namenili tudi odkrivanju skrivnosti orientacije v naravi in planinskih vozlov. Tudi največja planina pri nas, Velika planina, nas je vabila, naj jo obiščemo. Ob poti z gornje postaje gondolske žičnice do planšarskega naselja pri leseni cerkvi Marije Snežne je razgiban svet. Tradicionalno pastirsko življenje v planšarskih stanovih in ob njih je v prekrasnem dnevu vzbudilo radovednost najmlajših ljubiteljev planin. Mimoidoči planinci so se čudili tako vztrajnim otroškim korakom in nas spraševali, kje se vzgaja in raste ta rod novih ljubiteljev gora. Odgovor se je z veseljem glasil: »V mestu ob Savinji, Celju namreč.«

Petra Gregorc,
PD Celje - Matica

Festival »Everest« in novi rekordi

V devetih dneh pred slovesnim praznovanjem 50-letnice prvega vzpona na Everest je 137 plezalcev

uspešno opravilo vzpon na najvišji vrh sveta. 14 članov odprave AAI je splezalo nanj prav na dan jubileja, ko je bilo postavljenih nekaj rekon-dov: 70-letni japonski smučar Yui-chiro Miura je 22. maja postal naj-starejši »osvajalec« Everest, Šer-pa Pemba Dorji je opravil vzpon v 12 urah in 45 minutah ter tako postal najhitrejši plezalec na streho sve-ta. Že čez tri dni pa je bil skoraj za dve uri hitrejši Šerpa Lakpa Gelu, ki je prišel na vrh v 10 urah, 56 mi-nutah in 46 sekundah. Rekord sta postavili tudi sestri: Šerpa Lhakpa je kot edina ženska doslej na vrhu stala tretjič, njena 15-letna sestra Šerpa Ming Kipa pa je najmlajša pristopnica na Everest. Doslej je bil najmlajši pristopnik Temba Chi-ri. Šerpa Appa se je na vrh povzpел že trinajstič, Šerpa Ang Tsering pa je bil prvi nepalski novinar na Eve-restu. Seveda je bil v središču po-zornosti praznovanja v Nepal su sir Edmund Hillary, ki je ob tej prilo-žnosti postal častni državljani Nepala. Druga pomembna osvajačca Everesta Reinhold Messner, ki je prvi osvojil vrh brez kisika, in Junko Tabei, prva ženska na Everestu, pa sta dobila posebni priznanji, ki jima ju je podelil princ Paras. Iz rok prin-ca sta dobila priznanji tudi Šerpa Jamling, sin pokojnega Norgaya Tenzinga, in Tashi Tenzing, njegov vnuk.

Povzeto po reviji
The Himalayan

Mednarodni gorski muzej v Nepal

Nepalska gorniška organizaci-ja Nepal Mountaineering Associati-on si je že pred nekaj leti zastavila zelo zahteven cilj: postaviti v Nepa-lu muzejsko ustanovo, v kateri bi obiskovalcem na enem mestu pri-kazali vso veličino in pomen svetov-nih gorstev, pa tudi zgodovino alpi-nizma v Himalaji in drugih gorah. Sprva so nameravali tak muzej po-staviti v Katmanduju, potem pa je prevladalo mnenje, da sodi k vzno-žju gora Anapurne, v Pokharo.

Da gre zares za zelo ambicio-zen načrt, pove že to, koliko sred-stev so namenili za graditev in opremo muzeja: do slovesnega od-prtja naj bi za Mednarodni gorski muzej predvidoma porabili 1,1 milio-na ameriških dolarjev, v to velikan-sko vsoto pa niso všteti stroški za zemljišče, ki ga je na kraljevo pobu-do prispevala nepalska država in katerega vrednost cenijo na pri-bližno 700 000 dolarjev. Muzej, ki naj bi ohranjal alpinistično dedišči-no z vsega sveta in najbogatejšo zbirko znanja o gorah na svetu, za-jema kar 6 hektarov, postavili pa so ga na obali jezera Pawa z imeni-tnim razgledom na Machapuchare in okoliške gore.

Mednarodna gorniška organi-zacija UIAA je ustanovitev takega muzeja v Nepal podprla že na za-sedanju generalne skupščine v Ma-laki leta 1989. Velikanskih stroškov graditve in ureditve muzeja nepal-ska gorniška organizacija seveda ni zmogla sama - potrebni so bili številni donatorji, ki so zamisel podprli z znatnimi finančnimi sred-stvi.

Načrtovanje muzejskih stavb so zaupali arhitektu Saroshu Pra-danu, ki si je Mednarodni gorski muzej zamislil kot Funkcionalno ce-loto več med seboj povezanih pavil-jonskih zgradb. Najpomembnejši zgradbi bosta namenjeni razstav-nim prostorom, posvečenim sve-tovnim goram in svetovni zgodovini alpinizma, ob njiju pa naj bi k muze-ju sodili še večje in manjše preda-valnice, konferenčna dvorana, re-stavracija, upravno poslopje, arhiv, depo, avdio-vizualni center, tiskov-no središče in študentski dom - muzej naj bi namreč postal pomembno študijsko in raziskovalno središče za strokovnjake z vsega sveta.

Glavno stavbo muzeja so do-končali že lani in načrtovali slavno-stno odprtje kot del letošnjih slo-vesnosti ob obletnici prvega vzpo-na na vrh Everesta. Vendar pa se je močno zataknilo pri zbiranju razstavnega gradiva. Obljube, da bodo razstavniki eksponati prišli v Pokharo z vseh koncev sveta, se

namreč niso uresničile. Dejstvo je, da imajo vse svetovne alpinistične velesile svoje lastne zbirke, posve-čene alpinizmu, in tako bo imel nepalski muzej velike težave s pridobi-vanjem pomembnih zgodovinskih dokumentov, osebne opreme slav-nih alpinistov in podobnih predme-tov, ki bi jih tako rad imel v svoji zbirki. Večina razstavnih prostoro-rov je za zdaj še praznih. Toda nepalska planinska zveza je ne glede na vse težave določila datum slo-vesnega odprtja - to naj bi bilo v začetku februarja 2004.

Šerpa Zimba Zangbu, pred-stavnik Odbora za zbiranje ekspo-natov, je poslal vsem gorniškim or-ganizacijam, ki so članice UIAA, dopis s prošnjo, naj po svojih močeh prispevajo razstavno gradivo. S to prošnjo se je obrnil tudi na našo Planinsko zvezo in vse posameznike v Sloveniji, ki bi lahko Mednarodne-mu muzeju gora v Pokhari podarili predmete, povezane z alpinistično zgodovino, kulturo in etnologijo gorskih ljudstev ali naravno dediščino najznamenitejših gor. Delež, ki ga imamo Slovenci pri svetovni zgodovini alpinizma, je vsekakor tak, da bi moral biti zastopan tudi v tako ambiciozno zasnovani usta-novi, kot je muzej v Pokhari.

Marjeta Keršič - Svetel

Prenovljena koča na Loki pod Raduho

Koča na Loki pod Raduho stoji pod eno izmed najlepših slovenskih gor, ki jo opisujejo številne legen-de. Njen upravljavec, PD Luče, praznuje letos »Abrahama« - 50-letni-co uspešnega delovanja. Prvo pla-ninsko kočo na Loki je leta 1903 po-stavila ljubljanska škofija. Koča je bila med drugo svetovno vojno pož-gana, po njej pa je še leta 1976 po-gorela do tal. Planinci so jo vsakič postavili na novo, nazadnje pred 25 leti. V teh dneh je ob svojem jubile-ju spet zasijala v Heliosovih do oko-lja prijaznih barvah. Leseni deli zu-

naj in znotraj so v celoti zaščiteni; za to so porabili približno 200 kilogramov barv, delo pa so pristočno opravili člani društva v 250 udarniških urah. V letu 2001 je bila pri koči, ki je ena izmed najmodernejših v Sloveniji, postavljena čistilna naprava. Na to so člani društva še posebno ponosni, saj je zahtevala nemajhna sredstva. Koča je danes elektrificirana in zelo udobna, v devetih sobah lahko prenoči do sto oseb. Odprta je od maja do oktobra. Po besedah predsednika PD Luče Franca Kosmača že snujejo tudi načrte za prihodnost. Veliko pozornost bodo namenjali rednemu vzdrževanju, želijo pa si, da bi bila koča vabljiva za najširši krog obiskovalcev in planincev. Navsezadnje gre mimo tudi slovenska planinska transverzala.

Društvo je dejavno tudi pri delu z mladimi, njegov oddelek markacistov je med aktivnejšimi v Sloveniji. Koča na Loki pod Raduho je odlično izhodišče za zanimive planinske ture: vrh Raduhe, Durce-Grohot-Solčava, Loka-Travnik-Smrekovec, Loka-Arta-Rogovilec-Robanov kot, Korošica in druge. V zadnjih desetih letih so posebno zanimivi obiski Snežne jame, 30 minut oddaljene od koče, nemara tudi zaradi visokih poletnih temperatur. Letno kočo obišče približno 5000 planincev. Slavnostni govornik na prireditvi je bil predsednik PZS mag. Franci Ekar, ki je ob čestitkah delovnemu

PD Luče omenil tudi preostale letošnje planinske jubileje. V svojem govoru je poudaril brežibno delovanje skoraj 170 planinskih objektov, povezanih z več kot 7000 kilometri planinskih poti, ter množice obiskovalcev, ki sta jim zagotovljeni svoboda gibanja in brezplačna uporaba planinske infrastrukture. Ustavil se je tudi pri vključevanju PZS v OKS, ki mu daje izreden pomen. V okviru tega partnerstva in v sodelovanju s Heliosom potekata v zadnjem času pomembna planinska projekta: »markiramo Slovenijo« in zaščita planinskih domov s sredstvi, prijaznimi do okolja.

Besedilo in Foto: Matjaž Ledinek

Srečanje planincev na Vršču

PD PTT iz Ljubljane in društvo Sljeme iz Zagreba sta 21. in 22. julija 2003 na Vršču organizirala srečanje planincev poštarjev in prijateljev glavnih mest Slovenije in Hrvaške. Prespali smo v Poštarskem domu na višini 1725 metrov. Vreme je bilo lepo. Po uvodnih pozdravih in izmenjavi daril in priznanj se je ena skupina vzbela na Prisank, druga na Sleme (s pogledom na severno stran Jalovca), tretja je šla na Mojstrovko, četrta pa se je odpravila k izviru Soče. Do tja je bilo skoraj 50 ovinkov, če manjših niti ne

štejemo. Od vsepovsod smo imeli lep razgled na Julijske Alpe. Tokrat je bilo na prelazu Vršču precej motornih vozil, še več pa turistov in planincev, po večini iz Italije. Nas je bilo devet. Bili smo lepo sprejeti in pogoščeni. V ceno nočitve je bil zajet tudi zajtrk, tega na Hrvaškem nimamo. Planinske koče na Vršču - Erjavčeva, Tičarjev dom in Poštarski dom - so lepo urejene in oskrbovane, ponudba je enaka kot v dolini, celo cene so nižje (v primerjavi z motelom Grosuplje). Na srečanju so bili poleg poštarjev navzoči še železničarji in Društvo prijateljev lepote Hrvaške iz Zagreba. Na koncu bi se zahvalil organizatorjem, domačinom, ki so dva dni skrbeli za nas. Najzanimivejše je bilo prenočevanje na skupnih ležiščih. Naslednje leto se vidimo na Hrvaškem!

Josip Sakoman

Obisk slovenskih gora

V soboto, 12. junija, se je 50 članov Društva prijateljev lepote Hrvaške iz Zagreba odpravilo v Kamniško Bistrico. Čeprav je bilo vroče, je bila vožnja prijetna. Kamniška Bistrica je bila izhodiščna točka za pot proti Cojzovi koči in Jermanovim vratom, tretja skupina pa se je z gondolo odpravila na Veliko planino. Kosilo smo imeli v planinski koči, okolica je bila čista in urejena, z veliko rožami, domačini zelo gostoljubni in hitri pri postrežbi. Ko smo se vrnili z okoliških izletov, smo se odpravili nazaj proti Zagrebu. Na poti smo se ustavili na gradu Bogenšperk, prej imenovanem Vagenšperk. Mnogi so bili prvič tam. Dvorec je lepo urejen, postrežba gostoljubna. Najstarejši, ki je šel z nami, je bil Vili Kotnig, star 92 let. Zelo smo zadovoljni, ker še vedno hodi z nami na izlete. Cesta do Ljubljane in Maribora je dobro opremljena s smerokazi, le del ceste proti Ljubljani in mejni prehod še gradijo. V Zagreb smo se vrnili polni lepih vtisov. Hvala domačinom v Kamniški Bistrici za tople sprejem. Naj po-

vem še, da je bilo pred domom veliko hrvaških avtomobilov in avtobusov, pa tudi kolesarjev in planincev.

Josip Sakoman

Adventure race Slovenija

Avanturistične tekme so po svetu že uveljavljene. Od petka, 4. 7., do nedelje, 7. 7., je na območju Šaleške in Savinjske doline ter Kamniško-Savinjskih Alp potekalo prvo tovrstno pustolovsko tekmovanje pri nas v organizaciji velenjskih tabornikov. Tekme se je udeležilo 29 štirinčlanskih mešanih ekip. Štart je bil na Titovem trgu v Velenju. Ekipa so nato tekla do Velenjskega jezera, tam pa se je začelo zares. Plavanju je sledil trekking do jame Huda luknja. Tekmovalci so prišli iz nje popolnoma blatni in nadaljevali pot do Graške gore. Tam so jih čakala kolesa in kakih 30 km zelo razgibanega terena. Z mrakom je bilo odstopov ekip vedno več. Utrujenost in poškodbe so naredili svoje. Le najvztrajnejši so še nadaljevali v noč brez spanca, če so hoteli priti na naslednjo kontrolno točko pred časovno zaporo. Ob 1:30 je prva ekipa (Sleepmonsters.com) prispela do penzion na razpotju v Logarski dolini, v katerem so jo čakali boksi s hrano, pijačo in spalnimi vrečami. Bila je kar štiri ure pred časom, ki ga je predvidel organizator, zato si je lahko privoščila dve uri spanja. Nadaljevanje proge, ki je vodila iz Logarske doline čez Okrešelj na Kamniško sedlo, Korošico in nazaj v dolino, se je izkazalo za zelo selektivno, saj ga je v celoti opravilo samo osem ekip. Med njimi so bile vse tuje (angleška, hrvaška, češka, dve poljski) in tri slovenske (GRS Celje, Najsi in Krka zdravilišča). Pozno popoldne in globoko v večer so ekipe prihajale v dolino; pri tem so morale opraviti vrtoglavl 70-metrski spust čez previsno steno Igle, ki se je končal v vodi. Zadnja je prišla na cilj ob 11. uri zvečer. Potem so ekipe nadaljevale nočni pohod do Savinjskega kampa. Spet so bili prvi Angleži, tako da so nekaj časa lahko spali, ta-

koj za njimi pa GRS Celje, Čehi in preostali. Zaradi časovnih razlik, ki so se ustvarile med ekipami že prejšnji dan, so bila prva tri mesta znana, v ozadju pa se je bil boj za četrto, saj je hrvaška ekipa (Osiguranje Zagreb) nezadržno napredovala. Zjutraj ob 5:10 je kontrola spustila prvo ekipo na 30 km dolgo pot po Savinji. Na polovici so ekipe improvizirane splave iz avtomobilskih zračnic zamenjale s kajaki in napredovale brez odmora. Prehod iz vode na kopno je bil za vse olajšanje. Odložili so neoprenska oblačila in rešilne jopiče, odpešali naprej do kontrolne točke in zajahali kolesa. Čakalo jih je še 15 km vožnje čez hrib v Velenje. Zmagovalna ekipa je prispela na cilj ob 11:00 dopoldne, zadnja, ki ji je uspelo pot opraviti v celoti, pa ob 20:00. Za tekmovalci je bila 200 km dolga pot z višinsko razliko skoraj 4500 m, ki so jo opravili v vseh mogočih vremenskih razmerah, soncu, dežju, mrazu in velikih količinah znoja. Končni vrstni red: 1. Sleepmonsters.com (47 h 38 min), 2. GRS Celje (49 h 47 min), 3. Czech Ekstrem (50 h 34 min), 4. Osiguranje Zagreb, 5. Fjord Nansen/Kompas team, 6. Krka zdravilišča, 7. Team Poland, 8. Najsi. Več o tem si oglejte na: <http://www.ars.rutka.net>.

Klemen Novak

Vinko Modec (1908 – 2003)

Tiho in skoraj brez slovesa je odšel od nas eden izmed začetnikov sodobnega slovenskega alpinizma inž. Vinko Modec.

Plezati je začel v obdobju pred drugo svetovno vojno v Kamniško-Savinjskih Alpah. V njih sta z Borisom Režkom, znanim planinskim pisateljem, preplezala vrsto prvenstvenih smeri nad dolino Kamniške Bistrice in nad Okrešljem. Nove pristope v stenah je odlikovala navpičnost. To jih je bistveno razlikovalo od klasičnih smeri, ki so doblej pri nas prevladovala. Z Borisom Režkom sta vpeljala tudi novo, za tisti čas moderno plezalno tehniko. Zgled so jima bili

münchenski plezalci in njihove smeri v gorovju Wilder Kaiser na Tirolskem. Elita tedanjega sodobnega plezanja se je zbirala na plezalnih tečajih pod mogočno steno Fleischbanka, Vinko Modec in Boris Režek pa v Kamniški Bistrici pod Koglom in Rzenikom.

Pri premagovanju previsov je Modec uporabil svoj dvojni škripčev poteg in nakazal nove prijeme pri premagovanju navpičnih sten. Severna stena Štajerske Rinke in stebrih Križar, pa tudi druge smeri, so znani plezalni dosežki tistega obdobja. Skupaj z dr. Avčinom je plezal v steni Stefani na Olimpu - prestolu bogov. Druga svetovna vojna je žal preprečila nove vzpone, vendar Vinko ni odnehal. Z Borisom Režkom je preplezal Smer pod Stolpom v Skuti, ki je še danes ena najlepših smeri v Kamniško-Savinjskih Alpah.

Z Vinkom Modcem sem imel priložnost smučati po Triglavskem pogorju. Najlepši spomin pa mi je ostal na plezanje po Čopovem stebrih v severni Triglavski steni. Bil je izreden plezalec, odlikoval ga je eleganten slog. Ob izstopu zadnje, slovite pence je dejal: »Ta smer je mojstrovina!« Tu je treba pripomniti, da so imeli predvojni jeseniški in ljubljanski plezalci pogosto različne poglede ...

Vinko Modec je bil v našem alpinizmu znanilec sodobnega razvoja. Skupaj z Borisom Režkom, Vlastom Kopačem in pozneje Marjanom Keršičem - Belačem in drugimi je bil vzornik povojnemu rodu mladih ljubljanskih alpinistov. Njegovo ime bo ostalo za vedno zapisano med njimi. Naš je legendarni alpinist Stane Belak - Štrauf je ob nekem predavanju o Himalaji ob koncu dejal približno takole: »Nas Slovencev ni niti za predmetje kakega velemera, toda o nas govorijo po vsem svetu!« To je brez dvoma zasluha trdih plezalnih izkušenj v naših Julijskih in Kamniško-Savinjskih Alpah. In ravno tu so alpinistične zasluge Vinka Modca nepozabne. Deloval je v svojem času. Mi smo mu sledili in poznejši rodovi so naš alpinizem popeljali v sam vrh svetovnega alpinizma. Ostal bo nepozaben.

Rado Kočevar

TRGOVINA Z ALPINISTIČNO, PLANINSKO IN TREKING OPREMO

KRAKOVSKI NASIP 10, LJUBLJANA

DELOVNI ČAS: OD 9.00 - 19.00, SOBOTA OD 9.00 DO 13.00

TELEFON: 01/426-34-28, TELEFAX: 01/257-32-09

VABLJENI!

TREKINGI 2003

V letu 2003 organiziramo:

- v mesecu decembru 2003 vzpon na Kilimanjaro, najvišji vrh črne celine že za **360.000,00 sit**
- v aprilu 2004 za prvomajske praznike vzpon na Elbrus (5643 m)

Prijave in inFormacije 041-614-203

Več o trekingih si lahko ogledate na internet straneh www.dumo.si

V naslednjih številkah:

**Teufelsfelsen – hudičeve
skale nad Lepeno**

**Triglavski TV teden pred
četrt stoletja**

**27. oktober 2002
– nedelja – Triglav**

Od Raduhe do dežele Šerp

**Abraham v kraljestvu
Snežnika**

PLANINSKI KOLEDARJI 2004

ZA LETO 2004 STA V PRODAJI DVE IZVEDBI TRADICIONALNEGA PLANINSKEGA KOLEDARJA:

GORE - ROŽE - PESMI

Glavni motivi so iz novih zornih kotov posneti najlepši predeli slovenskih gora. Pomožni posnetki so namenjeni človeku v gorah, vsakemu mesecu pa je dodana še značilna gorska roža v polnem cvetu. Koledarske liste bogatijo pesmi velikega slovenskega pesnika Edvarda Kocbeka (rojen 1904), ob datumih so posebej označene lunine mene. Ob glavni koledarski razporednici sta še pomanjšani razporednici predhodnega in naslednjega meseca. Na hrbtni strani so navedene vse planinske postojanke v Sloveniji. Razporejene so po gorskih skupinah in opremljene s telefonskimi številkami ter podatki o času in sezoni odprtosti.

Koledar je pokončen 33 x 48 + 5 cm (za dotisk) in vložen v papirnato vrečko. Cena za izvod (DDV je vključen) je 860,00 SIT. Popust glede na količino so 5 - 20%, dotisk posebej.

PLANINE ŽIVIJO

To je avtorski koledar znanega planinskega fotografa Petra Janežiča. Odlikujejo ga široki panoramski posnetki naših gora, posebnost pa je prikaz rezbarske kulture nekdanjih pastirjev z Velike Planine, čemur je posvečen tudi tekst arhitekta Vlasta Kopčarja v slovenskem in angleškem jeziku. Ker je koledarski del z lunini menami, gibanjem sonca in prazniki poslovno oblikovan, je posebej primeren kot darilo tujim in domačim poslovnim partnerjem.

Format je dvojen, torej 42 x 30 cm, v visečem položaju 42 x 60 + 5 cm (za dotisk). Cena za izvod (DDV je vključen) je 920,00 SIT, popusti so 5 - 20%, odvisno od količine, dotisk posebej po dejanskih stroških.

Vabimo vas, da se za nakup obrnete na nas, saj že vrsto let pripravljamo značilne, vedno lepe ter z informacijami in kulturo obogatene koledarje. Koledarje si lahko ogledate in jih naročite pri g. Franju Zupančiču, oziroma Planinski založbi na sedežu Planinske zveze Slovenije, Dvoržakova 9, 1000 Ljubljana (tel.: 01/43 45 684, fax: 01/43 45 691, el. Pošta: planinska.zalozba@pzs.si).